

Levottomat Tuhkimot

Etnografinen tutkimus nuorten tyttöjen suhtautumisesta väkivaltaan
Levottomat Tuhkimot -tyttöväkivaltaprojektin keskusteluryhmässä

Piritta Honkanen

Pro gradu -tutkielma

27.4.2010

Erityispedagogiikka

Soveltavan kasvatustieteen laitos

Käyttäytymistieteellinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Ohjaaja Jarkko Hautamäki

1. Sisältö

1. JOHDANTO	6
1.1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT	6
1.2 IHMISKÄSITYS TUTKIMUKSELLISTEN VALINTOJEN POHJALLA.....	8
1.3 TUTKIMUSAIHEEN VALINTA	9
1.4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	10
1.5 TUTKIMUKSEN TARPEELLISUUS JA EETTISYYS.....	11
1.5.1 Toimeksianto ja eettisyys.....	12
1.5.2 Tutkimuskohde ja eettisyys	13
1.5.3 Erityispedagogiikan arvot ja eettisyys.....	13
1.6 TUTKIMUKSEN RAKENNE	14
2 LEVOTTOMAT TUHKIMOT -PROJEKTI.....	15
2.1 NON FIGHTING GENERATIONIN KESKUSTELURYHMÄT.....	15
2.2 TYTTÖVÄKIVALTAPROJEKTIN TARKOITUS	17
2.3 PRO GRADU OSANA TYTTÖVÄKIVALTAPROJEKTIA	17
2.4 TYTTÖVÄKIVALTA ILMIÖNÄ	18
2.4.1 Näkökulmia tyttöväkivaltaan: onko tyttöväkivalta lisääntynyt?.....	20
2.4.2 Väkivaltainen tyttö	23
2.4.3 Väkivaltainen toimijuus tyttöjen elämäntaidollisena ongelmana.....	25
3 ETNOGRAFISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	26
3.1 TUTKIMUKSEN OTOS	26
3.2 ETNOGRAFIA TUTKIMUSOTTEENA	27
3.3 ETNOGRAFISEN TUTKIJAN ROOLI.....	29
3.4 OSALLISTUVA HAVAINNOINTI ETNOGRAFISEN TUTKIMUKSEN MENETELMÄNÄ.....	32
3.5 ETNOGRAFISEN KENTTÄTYÖN KULKU.....	33
3.6 ETNOGRAFISEN AINEISTON ANALYYSI.....	35
3.7 ETNOGRAFISEN TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	37
3.8 TUTKIMUSKYSYMYKSET AINEISTOLLE	39
4 TYTTÖJEN SUHTAUTUMINEN VÄKIVALTAAN.....	41
4.1 KESKUSTELURYHMÄT 1-3.....	42
4.1.1 Väkivallan rooli tyttöjen elämässä.....	43
4.1.2 Laukaisijat ja väkivallan oikeuttaminen.....	46
4.1.3 Väkivallan näytösluonteisuus.....	50

4.1.4	Tyttötappelu versus nyrkkitappelu: sukupuoli osana väkivaltakäyttäytymistä.....	52
4.1.5	Väkivallan opetuksellinen funktio	54
4.1.6	Kaverit, lojaalius ja joukkoväkivalta.....	56
4.1.7	Alkoholi ja väkivalta	57
4.1.8	Väkivalta tyttöjen määrittelemänä	58
4.2	KESKUSTELURYHMÄT 4-6.....	61
4.2.1	Sidosryhmien merkitys väkivaltakäyttäytymisessä	62
4.2.2	Sukupuoli, sosiaalinen identiteetti ja väkivaltainen toimijuus	63
4.3	KESKUSTELURYHMÄT 7-10.....	67
4.3.1	Muutos suhtautumisessa tyttöjen kokemana	67
4.3.2	Oman toiminnan reflektointi.....	69
4.3.3	Arvot ja niiden kytkeminen toimintaan.....	77
4.3.4	Uuden identiteetin työstäminen ja voimaantuminen.....	79
5	KYSYMYSTEN TARKASTELUA	82
5.1	TYTTÖJEN SUHTAUTUMISESSA VÄKIVALLAN MONET KASVOT.....	82
5.2	MITÄ VÄKIVALLALLA HALUTAAN SAAVUTTA A?.....	82
5.2.1	Oikeus.....	82
5.2.1	Opetus	84
5.2.2	Kunnia.....	84
5.3	MITKÄ ASIAT MOTIVOIVAT VÄKIVALLAN KÄYTTÖÖN?.....	85
5.3.1	Petetyksi tuleminen	85
5.3.2	Loukkauksen kokeminen	85
5.3.3	Väkivallan ketjuuntuminen	86
5.4	MILLAISIA VAIHTOEHTOJA VÄKIVALLAN KÄYTÖLLE ON?.....	87
5.4.1	Onnistumisen kehä	87
5.4.2	Arvotietoisuus	87
5.5	RYHMÄN MERKITYS	88
5.5.1	Vertaisuus.....	88
5.5.2	Identiteetin ottaminen, antaminen ja löytäminen	90
5.6	MUUTOKSET RYHMÄN SISÄLLÄ.....	91
5.6.1	Suuntaavat toimenpiteet	91
5.6.2	Sitoutuneisuus.....	93
5.7	VÄKIVALTASUHTAUTUMISEN POHDINTAA.....	94
5.8	ANNETUN INFORMAATION TOTUDEL LISUUS.....	96
5.8.1	Ryhmäkeskustelut versus yksilöhaastattelut.....	99
6	TUTKIMUKSELLINEN TARVE.....	100
7	JÄLKISANAT	100

LÄHDELUETTELO	102
LITTEET	112

LEVOTON TUHKIMO
(Neumann 1984)

juot ja katselet vieraisiin pöytiin
salaa vilkaiset itseäsi peiliin
pikimustat tähdet tuijottaa takaisin
toivot että joku huomaisi sinutkin
pöydässäsi ei oo yhtään ystävää
kaikki tietää sun tuhkimotarinas nimeltään
ennen taivas oli avoinna sinullekin
kunnes paha sormi tavoitti karkurin

ja elämä on helppoo silloin kun on joku
josta pitää kii
ei tarvitse mennä nukkumaan
itkeäkseen itseensä unelmiin
ja elämä on päivästä päivään vieraiden
pilkkaa sinullekin
päivästä päivään levoton tuhkimoko
tekee itsestään marttyyrin

illan värivalot on kaikille juhlaa
kynttilöitä syttyy ja pidetään hauskaa
vasen jalkasi hakkaa rytmissä musiikin
valot eivät vain loista kasvoille sankarin
ilta pimenee ja ihmiset lähtee pois
sä et lähtis nyt kun aikaakin vielä ois
ulkona sua oottaa lohduton huomina
rakkauden hinta on nimensä veroinen

1. Johdanto

Suomalaisen rockyhtye Dingon vuonna 1984 julkaisemassa menestyskappaleessa Levoton Tuhkimo tartutaan nuoren naisen kohtaamiin ulkopuolisuuden kokemuksiin, rakkauden kaipuuseen sekä epätietoisuuteen tulevaisuudesta. Vaikka laulu ehkä kuvasikin 1980-luvun nuoren naisen kapinointia ja naisellisten arvojen työstämistä, on siinä mielestäni havaittavissa yhtymäkohtia myös nyky-yhteiskunnassamme elävien nuorten naisten kokemuksiin elämästä. Laulun levottomalla tuhkimolla ovat elämänsä mahdollisuudet olleet edessään, kunnes “paha sormi tavoitti karkurin”. Tutkimukseni tyttöväkivaltaryhmän tytöt, Levottomat Tuhkimot, ovat yhä nuoruusvuosiensa alkutaipaleella ja heidän tulevaisuutensa on vielä avoin. Ryhmää ajatellen laulun “paha sormi” voisi viitata väkivallan kietoutumiseen näiden tyttöjen elämään. Kuten laulussa myös ryhmän tyttöjen puheissa ja käytöksessä tulee esiin juhlimisen ja kovan ulkokuoren alla piilevä epävarmuus tulevasta, tarve tulla nähdyksi ja rakastetuksi. Toisaalta näiden tyttöjen kokemukset elämänsä mahdollisuuksista sekä halukkuus muuttaa väkivaltaista käytöstään voivat laulua mukailien vaikuttaa “lohduttoman huomisen” kohtaamiselta. Tytöt voivat nähdä oman toimintansa “marttyyrinomaisesti” laulun levottoman tuhkimon tavoin, jolloin omat väkivaltaiset teot tulkitaan ja oikeutetaan muun muassa muiden ihmisten provosoivan käyttäytymisen, “pilkan”, kautta.

1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat

Kartoittaessani mahdollisia pro gradu -aiheita keväällä 2009 löysin internetistä erityiskasvatusjärjestö Non Fighting Generationin (NFG) sivut, joilla he tiedottivat useista meneillään olevista ja suunnitteilla olevista projekteistaan, yhtenä näistä väkivaltaisesti oireileville tytöille suunnattu Levottomat Tuhkimot -projekti. Koska sekä NFG:n toiminta että tyttöväkivaltaprojekti vaikuttivat minusta kiinnostavalta, otin välittömästi yhteyttä järjestöön tiedustellakseni mahdollisuuksiani päästä mukaan pro gradu -tutkijaksi projektiin. Vaikka pro gradun laajuudessa työssä ei usein ole tapana kiittää siihen vaikuttaneita tahoja, haluaisin silti antaa ruusuja NFG:lle mahdollisuudestani osallistua projektiin. Suuri kiitos kuuluu myös miehelleni Jannelle, joka tuellaan mahdollisti gradun kirjoittamisen äitiysvapaan aikana. Kiitos osoitettakoon myös tutkimukseen osallistuneille

tytöille, jotka hyväksyivät minut osaksi ryhmäänsä. Lopuksi suuri kiitos kenttätyössä vaikuttaneelle masu-asukilleni, jonka ansiosta ryhmään tuli runsaasti huumoria, avoimuutta ja herkkyyttä!

Tutkimukseni Levottomat Tuhkimot ovat neljä 14–15- vuotiasta nuorta tyttöä, joista jokainen on osallistunut Non Fighting Generationin (NFG) elämäntaidolliseen eli yksilön arvokasvatusta painottavaan keskusteluryhmään kolmen kuukauden ajan. Alun perin ryhmään valittiin NFG:n ohjaajan tekemien haastattelujen perusteella kuusi tyttöä, joista kuitenkin kaksi jättäytyi pois omasta toivomuksestaan heti ryhmän alkuvaiheessa. Ryhmään valittuja tyttöjä yhdistää koulun määrittelemä ja NFG:n ryhmien edellyttämä väkivaltainen ja ongelmallinen käyttäytyminen kouluaikana. Tutkimukseen osallistui myös NFG:n palkkaama tutkija.

Tutkimuksessani kuvaan tyttöjen suhtautumista väkivaltaan Levottomat Tuhkimot -tyttöväkivaltaprojektin keskusteluryhmässä. Tyttöväkivaltailmiötä lähestyn tarkastelemalla väkivallan merkitystä ja ylläpitäviä motiiveja tyttöjen elämässä. Pääasiallinen tiedonkeruumenetelmä on ollut osallistuva havainnointi. Empiirisen aineiston (havainnot, puheet, itsearvioinnit) tiiviissä vuoropuhelussa pyrin lisäksi tuomaan esiin keskusteluryhmän aikana mahdollisesti tapahtuneet muutokset tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaan.

Ryhmän tytöiltä saatujen tietojen ja jaettujen kokemusten kautta ymmärrän tyttöväkivallan monisyiseksi ilmiöksi, johon kytkeytyvät niin yksilön arvot, tunteet ja asenteet kuin toimintaympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja haasteet. Tyttöväkivaltaa käsittelevään kirjallisuuteen ja tutkimuksiin tutustuessani havaitsin, että *tyttöväkivalta käsitteenä* vaikuttaisi sijoittuvan eräänlaisen sateenvarjomääritelmän alle, johon on useissa tutkimuksissa koottu aggressiivisen käyttäytymisen eri muotoja kuten uhkailu, haukkuminen, syrjiminen, läpsiminen, dissailu, esineellinen väkivalta, lyöminen ja potkiminen. Yhteiskunnallisessa keskustelussa väkivallan käyttöä on perinteisesti pidetty kuitenkin poikien/miesten maskuliinisena toimintana, jossa väkivaltaa käyttävät tytöt/naiset on usein sijoitettu passiivisen uhrin asemaan (Näre & Ronkainen 2008). Tutkimukseni tyttöjen puheissa kuitenkin selviää, että myös tytöt käyttävät väkivaltaa – usein jopa poikia enemmän.

1.2 Ihmiskäsitys tutkimuksellisten valintojen pohjalla

Saavuttaakseni tutkimukselliset tavoitteeni olen valinnut lähestymistavaksi *etnografisen menetelmän* (Hammersley & Atkinson 2007; Lappalainen, Hynninen, Kankkunen ym. 2007). Etnografisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii *osallistuvan havainnoinnin* keinoin ymmärtämään tutkittavaa ihmisryhmää (Kangas 2008: 59; Hammersley & Atkinson 2007). Etnografiassa tutkijan ihmis-, todellisuus-, ja tiedonkäsitykset kietoutuvat osaksi tutkijan roolia. Samalla tutkimusparadigman valinta määrittelee tutkijalle sen, millaisia rajoituksia ja oikeutuksia tutkimukselle voidaan asettaa (Kangas 2008: 29).

Etnografisen tutkimuksen lähtökohdaksi voidaan kiteyttää näkemys siitä, että ihminen tietää maailmasta kokemustensa kautta. Ihminen on tunteva, suunnitteleva ja asioita arvottava (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen, Saari 1994: 77; Cohen, Manion, Morrison 2007). Tyttöjen omaa ääntä tavoittelemalla olen halunnut tuoda esiin ihmiskäsitykseni, jonka mukaan ihminen on *aktiivinen ja tavoitteellinen toimija* (DiNapoli 2003:141; Nordahl, Sørлие, Manger, Tveit 2005: 15-16). Aktiivisesti valintoja tekevän ihmisen toiminta perustuu sosiaaliin ja kulttuurisiin merkityksiin, intentioihin, motiiveihin, uskomuksiin, sääntöihin ja arvoihin (Hammersley & Atkinson 2007: 7; Miller 2002). Tunnevan, suunnittelevan ja asioita arvottavan ihmisen elämässä on päämäärä (Kangas 2008: 31; Meeuwisse & Swärd 2002).

Coffey (1999: 22) näkee, että etnografisen tutkijan tehtäväksi muodostuu tutun ja vieraan rajamaalle hakeutuminen. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijan tulee pyrkiä ymmärtämään hänelle itselleen outoja ympäristöjä irtaantumalla hänelle tutuista sosiaalisista yhteyksistään ja omasta roolistaan (Lappalainen 2007: 65). Tutkijan tulee kyetä astumaan roolissaan kahden maailman väliin: samalla kun hän pyrkii liittymään tutkimukseen osallistuvien maailmaan, tulee hänen kyetä pysymään siitä myös erillään (Kangas 2008: 64; Lappalainen ym. 2007). Nuorten ja aikuisten rajamaastossa toimiessani olen pyrkinyt tavoittamaan ja ymmärtämään tilanteissa läsnä olevien henkilöiden näkökulman tapahtumiin niissä tilanteissa, joissa ne toteutuvat (Väyrynen 2007; Kangas 2008: 30). Nostamalla havaintojeni tueksi nauhoittamiani ryhmäkeskustelulainauksia, niitä kontekstistaan irti repimättä, olen pyrkinyt tuottamaan luotettavan kuvauksen (Hammersley & Atkinson 2007: 147) tyttöjen suhtautumisesta väkivaltaan ja siinä mahdollisesti tapahtuviin muutoksiin.

1.3 Tutkimusaiheen valinta

Tutkimuksen muodostumista ja kulkua suuntaavat aina tutkijan oma persoonallisuus, arvot ja historia (Kangas 2008: 64). Oman tutkimusaiheeni valintaan ja kulkuun on vaikuttanut usea tekijä erityispedagogisen opiskeluhistoriani varrella. Suoritin kandidaatintutkintoni Oslon yliopistossa Norjassa, jolloin työskentelin ohjaajana Oslon yliopiston käyttäytymistieteiden keskuksen tutkimuksen alaisena toimivassa Multifunc-lastensuojelulaitoksessa (<http://www.atferdssenteret.no/>). Toiminnan painopisteenä oli multisysteeminen työ (Andreassen 2003; Nordahl, Sørli, Manger & Tveit 2005; Ogden 2006) väkivaltaisesti oireilevien 12–17 vuotiaiden huostaanotettujen nuorten, heidän perheidensä ja lähiympäristönsä parissa. Multisysteeminen, eri ympäristöihin yksilötyön ohella painottuva työ, on useissa tutkimuksissa (Andreassen 2003; Goldstein, Glick, Gibbs 1998; Nordahl, Sørli, Manger & Tveit 2005; Ogden 2006; Ungdomsalternativet 2006) osoitettu toimivaksi lähestymistavaksi väkivaltaisesti käyttäytyvien nuorten kohdalla. Multisysteemisen työskentelyn kautta opin näkemään väkivaltaisen käyttäytymisen monimuotoiset kasvot, jotka peilautuivat niitä ylläpitäviin ympäristön rakenteisiin ja sieltä takaisin nuorten arkeen ja toimijuuden mahdollisuuksiin. Työssäni jouduin valitettavan usein kohtaamaan pettymyksen hetkiä, kun nuoren kanssa laitoksessa saavutetut hyvät tulokset kariutuivat pian jakson loputtua. Toisaalta koin myös runsaasti onnistumisen kokemuksia, kun tiiviissä yhteistyössä nuoren verkoston kanssa kyettiin vahvistamaan ja tukemaan yksilöllisten tavoitteiden toteutumista.

Multifuncissa työskennellessäni tutustuin myös muihin väkivaltaista käyttäytymistä ennaltaehkäiseviin menetelmiin. Yksi näistä menetelmistä oli Arnold P. Goldsteinin (Goldstein, Glick, Gibbs 1998; Ogden 2006; Ungdomsalternativet 2006) kehittämä sosiaalisten taitojen ohjelma Aggression Replacement Training (ART), jossa nuorten kanssa tähdätään toiminnallisten harjoitusten kautta hyväksytyyn käyttäytymisen vahvistumiseen. Tausta-ajatus muutostyössä oli se, että väkivaltainen käyttäytyminen on opittua, joten siitä voidaan myös oppia pois. Osallistuttuani harjoituksiin yhdessä nuorten kanssa kiinnostukseni ryhmämenetelmiin väkivallan ehkäisyssä lisääntyi, minkä vuoksi kirjoitin kandidaatintyöni ART:ista yhtenä mahdollisena erityispedagogisena menetelmänä. Lisäksi suoritin ART-ohjaajakoulutuksen, jota olen hyödyntänyt nykyisessä työssäni lastensuojelun ohjaajana. Yhdistystoiminnan kautta olen myös ollut mukana

organisoimassa keväällä 2009 toteutettua kasvatus- ja sosiaalialan työntekijöille kohdennettua ”Vaihtoehtoja väkivallalle” -asiantuntijaseminaaria. Mahdollisuuteni opiskeluun ja työskentelyyn ulkomailla, osallisuuteni monipuolisiin projekteihin, seminaareihin ja yhdistyksiin sekä toimeni lastensuojelussa ovat siis osaltaan edistäneet ammatillista kasvuani ja vahvistaneet kiinnostustani käytännön ratkaisujen etsimiseen haastavien ja väkivaltaisesti oireilevien nuorten parissa, yhdessä heidän kanssaan. Väkivaltatyössä minua motivoi ”pahan kitkemisen” sijaan mahdollisuuksien rakentaminen nuorten vahvuuksien varaan, sillä erityispedagogisen näkemykseni mukaan kukaan – edes väkivaltaisesti käyttäytyvä nuori – ei ole aina ja ainoastaan ongelmallinen.

1.4 Tutkimuksen tavoitteet

Pro graduni *tutkimuksellinen tavoite* on selvittää, miten keskusteluryhmän tytöt suhtautuvat väkivaltaan. Tutkimuskysymysteni kautta olen halunnut tarkastella tyttöväkivaltailmiön merkitystä, motiiveja ja ylläpitäviä tekijöitä ryhmän tyttöjen elämässä. Tavoitteeni on, että ryhmässä saatu tieto antaisi viitteitä väkivallan roolista sitä käyttävien tyttöjen elämässä ja näin ollen lisäksi ymmärrystä itse ilmiöstä. Aineistollisella vuoropuhelulla olen lisäksi pyrkinyt kartoittamaan tyttöjen suhtautumisessa mahdollisesti tapahtuvia muutoksia.

Tutkimuksellani on myös *ammattillisia tavoitteita*. Sekä ennen tutkimusta, sen aikana ja jälkeen olen pohtinut, miten voisin tulevassa erityisopettajan työssäni hyödyntää ja soveltaa projektista saatua arvokasta kokemusta ja tietoa. Näen, että tutkimuksessani käyttämäni menetelmät kuten havainnointi, arviointi ja reflektointi ovat keskeisiä elementtejä erityisopettajan toimenkuvassa. Tietoisuus, ennakkoluulottomuus sekä kyky ennakoida ja toimia koulumaailman haastavissa tilanteissa ei näkemykseni mukaan kumpua ainoastaan kirjatiedosta, vaan uskon käytännön kokemuksen yhdistämisen teoreettiseen tietoon olevan tarpeellinen osa refleктоivaa opettajuutta. Esimerkiksi opettajien ja oppilaiden dialogisuutta ja kohtaamista tutkinut Kirsti Saari (2009: 110) kuvaa kouluissa tapahtuvaa kasvatustyötä nuoren aidoksi kuuntelemiseksi ja ymmärtämiseksi. Saaren (2009) tavoin näen opettajan ja oppilaiden välisen luottamussuhteen avaimena opettajan kunnioittavan asenteen, rohkeuden ja aitouden.

Lisäksi tutkimukseni *käytännön tavoitteena* on löytää uusia tapoja väkivaltaisesti

oireilevien nuorten kohtaamiseen. Yhä enemmän esillä oleva inklusioajattelu (Cruddas & Haddock 2005; Murto, Naukkarinen, Saloviita 2001) ja samanaikaisesti kouluissa raportoidut levottomuudet haastavat minua tulevana opettajana ratkaisukeskeiseen ajatteluun. Inklusiivisten käytänteiden kehittämiseksi ja oppilaiden moninaisuuden kohtaamiseksi opettajien on mielestäni kehitettävä taitojaan haastavien nuorten kanssa toimimiseksi. Vaikka niin kouluissa kuin yhteiskunnallisella tasolla ollaan siirtymässä kohti inklusiivisempia ratkaisuja, suosivat käytössä olevat ratkaisumallit yhä poikkeavasti käyttäytyvien ihmisten leimaamista ja poissulkemista (Murto, Naukkarinen, Saloviita 2001: 122). Tutkimukseni aineiston avoimella vuoropuhelulla olenkin tavoitellut rohkeutta väkivaltaisesti oireilevien nuorten ”leimojen” taakse katsomiseksi, pyrkimättä kuitenkaan millään tavoin romantisoimaan (Coffey 1999: 97) ilmiötä.

1.5 Tutkimuksen tarpeellisuus ja eettisyys

Etnografisessa tutkimuksessa, jossa tutkija pääsee kasvotaiseen kosketukseen tutkittavien kanssa, on tärkeää pohtia tutkimuksen eettisyyttä kysymällä ketä varten ja kenelle tutkimus on suunnattu (Cohen, Manion, Morrison 2007; Kuusisto-Arponen 2007: 232; Lappalainen ym. 2007). Tutkimukseni on suunnattu *väkivaltaisesti oireilevien tyttöjen auttamista varten* kahdesta erityisestä syystä. Ensiksikin tutkimukseni on omalta osaltaan tärkeä NFG:ssä myöhemmin kehitettävien mallien- ja ohjelmien kohdistamisessa keskusteluryhmien tyttöryhmiin osallistuvien tarpeisiin. Toiseksi yksilöllisten tarpeiden esiintuominen tutkimuksessa ja niiden huomioiminen tulevaisuuden väkivaltatyössä auttavat kohdistamaan tuen sinne, missä sitä tarvitaan. Useat tyttöväkivaltailmiötä lähestyneet tutkijat (Luke 2008: 48; Burman 2004: 81) kritisoivat kuitenkin sitä, ettei tyttöjen omia näkökulmia ole otettu mukaan heitä koskevassa tutkimuksessa. Esimerkiksi Luke (2008) toteaa, että väkivaltaa käyttävien tyttöjen äänen, kokemusten ja näkökulmien huomioiminen on tärkeää tyttöväkivaltailmiötä tutkittaessa, jotta kyettäisiin muodostamaan tarkoituksenmukaista teoriaa ja kehittämään toimivia interventioita. Myös Purjo (www.nfg.fi) näkee, että Levottomat Tuhkimot -projektiin osallistuvat tytöt ovat asiantuntijoita selittämään omaa käyttäytymistään. Tuomalla esiin tyttöjen oman äänen olen kokenut huomioivani myös tämän eettisyyden tavoitteen.

Eettisyyttä pohtiessani olen kuitenkin joutunut tasapainoilemaan informanteilta kerätyn

tiedon ja siitä raportoimisen välimaastossa. Etnografisessa tapaustutkimuksessa tutkija siirtyy roolissaan yhä kauemmas tarkkailijan tilasta ja osaksi tutkittavien arkea. Kuusisto-Arponen (2007) kutsuu tätä siirtymää *ystävä-toimintapositioniksi* (Kuusisto-Arponen 2007:236; Coffey 1999: 42), jonka myötä raportoinnin vaikeudet voivat korostua. Oman tutkimukseni raportointivaiheessa - osallistujasta tutkijaksi siirtyessäni (Häikiö & Niemenmaa 2007:55) - olen joutunut pohtimaan, miten kykenisin tuomaan sisäpiirin tiedon esiin niin, ettei se loukkaisi ketään. Samalla olen pyrkinyt hahmottamaan oman toimintani mahdolliset vaikutukset tutkimustuloksiin, koska etnografisen tutkijan oma asema prosessissa heijastuu väistämättä tutkimukseen. Opittuani näkemään, missä tilanteissa valinnat tehtiin ja millaisia vaihtoehtoja tytöt kokivat toimijuudelleen olevan olemassa, opin ymmärtämään kuinka monisyinen ja haastava ilmiö tyttöväkivalta heidän elämässään on. Ymmärryksestä käytetään toisinaan myös käsitettä *empatia* (Uusitalo 1991: 107). Empaattinen ymmärtäminen ei kuitenkaan merkitse toiminnan moraalista hyväksymistä, vaan se auttaa tarkastelemaan tekojen taustalla vaikuttavia motiiveja ja sitä ylläpitäviä seikkoja toimijoiden näkökulmasta (Uusitalo 1991: 107).

1.5.1 Toimeksianto ja eettisyys

Koska pro graduni on tehty toimeksiantonä NFG:lle, koen tarpeellisena pohtia toimeksiannon ja tutkimuksen välistä eettisyyttä. Uusitalon (1991) mukaan tutkijan ja toimeksiantajän välisiin suhteisiin liittyy useita eettisiä sääntöjä. Ensiksikin tutkijan on annettava mahdollisista vaihtoehtoista toteuttaa tutkimuksen puolueeton arviointi. Toiseksi tutkijan ei toimeksiannossa tule pyrkiä tiettyihin toimeksiantajaa miellyttäviin tutkimustuloksiin, vaan tutkimus on toteutettava ainoastaan tieteen pelisääntöjä noudattaen (Uusitalo 1991: 31). Cohen, Manion ja Morrison (2007: 41) toteavat, että toimeksiannon kaltaisissa, usein tuloksia arvioivissa tutkimuksissa poliittiset kytkennät voivat korostua. Etnografisen tutkimuksen tarkoitus on kuitenkin ymmärryksen lisääminen eikä todisteiden kerääminen poliittisten tavoitteiden tukemiseksi (Hammersley & Atkinson 2007: 209).

Vaikka NFG on toimeksiannossaan ollut kiinnostunut lähinnä ryhmän mahdollisista vaikutuksista tyttöjen väkivaltasuhtautumiseen, ei pro graduni sisältöä, rakennetta tai metodologista lähestymistapaa ole kuitenkaan missään vaiheessa rajattu tai ennaltamäärätelty. Uusitalon mukaan tutkijan persoonan ja henkilökohtaisen kiinnostuksen tuleekin antaa vaikuttaa tutkimusongelman valintaan ja toteuttamiseen, sillä se parantaa

tutkimuksen onnistumisen todennäköisyyttä (Uusitalo 1991: 57-58).

1.5.2 Tutkimuskohde ja eettisyys

Tutkijalla on eettisiä velvoitteita niin yhteiskuntaa, suurta yleisöä kuin tietojen antajia tai kohdehenkilöitä kohtaan. Kohdehenkilöiden aktiivista myötävaikutusta edellyttävien tutkimusten tulisi perustua heidän suostumukseensa (Cohen, Manion, Morrison 2007; Uusitalo 1991: 30). Sen vuoksi hankin ennen tutkimukseen ryhtymistä tarvittavat luvat tutkimukseen osallistuvilta nuorilta ja heidän vanhemmiltaan. Luvat muotoilin *tietoisien suostumuksen* (informed consent) (Cohen, Manion, Morrison 2007: 39; Hammersley & Atkinson 2007: 210; Pole & Morrison 2003: 147) periaatteita noudattaen (Liite 1). Nauhoituksista informoin lisäksi ryhmien alussa ja ne toteutettiin tyttöjen suostumuksella.

Niin kenttätyö- kuin raportointivaiheessa olen pyrkinyt suhtautumaan tutkimukseni tyttöihin ja heidän tuottamaansa aineistoon *sensitiivisesti* (Cohen, Manion, Morrison 2007: 57; Lappalainen ym. 2007), mikä tarkoittaa heidän yksityisyytensä suojelua. Vaikka kasvattaisessa kohtaamisessa täydellinen anonymisyys ei koskaan ole mahdollista (Cohen, Manion, Morrison 2007: 64), kieltää *anonymisyyden etiikka* (Uusitalo 1991: 31-32) raportoimasta tuloksia siten, että yksittäiset kohteet voitaisiin tunnistaa. Koska olen tutkimuksessani esittänyt runsaasti aineistolainauksia, olen antanut kohdehenkilöille pseudonyymit. Lisäksi olen jättänyt pois sellaiset yksilölliset harrastukset, toiminnot tai henkilökohtaisuuksiin viittaavat seikat, joista yksittäinen tyttö voitaisiin tunnistaa. Vaikka mikään yksittäinen seikka ei paljastakaan tyttöjen henkilöllisyyttä, on olemassa vaara, että yksittäistä tarinaa seuraava voisi päätellä sen kokonaisuudesta. Koska tutkimuksen tarkoitus ei kuitenkaan ole muodostaa tarinoita tytöistä, olen häivyttänyt tunnistettavuutta vaihtamalla nimiä niiden kommenttien kohdalla, joilla ei ole analyysin kannalta merkitystä. Myös tapahtumapaikkojen ja niihin liittyvien osallistujien nimet on muutettu.

1.5.3 Erityispedagogiikan arvot ja eettisyys

Tulevana erityisopettajana näen tarpeelliseksi pohtia tyttöväkivaltaryhmän tutkimisen merkitystä ja sen eettisyyttä. Jokaisella kasvattajalla on joko tiedostettu tai tiedostamaton käsitys kasvatustyönsä kohteena olevasta ihmisestä (Purjo 2008c: 30). Kasvatustyössä poikkeaviin yksilöihin kohdistuvan erityispedagogisen tutkimuksen arvot ja etiikka liittyvät heitä koskevaan ihmiskäsitykseen. Huolimatta siitä, että erityispedagogisen

kasvatustyön perustana on aina yksilön ihmisarvo, ei se kuitenkaan perustu henkilökohtaisiin ominaisuuksiin tai suorituksiin (Moberg & Tuunainen 1989: 32-33). Eettisenä perusteluna erityiskasvatuksellisiin toimiin pidetäänkin yleensä sitä, että toiminta tuottaa hyvää niin kohteena oleville kuin koko yhteisölle (Moberg & Tuunainen 1989). Levottomat Tuhkimot -projektin ja sitä myötä pro graduni pyrkimys on kehittää ja kohdentaa erityiskasvatuksellisia menetelmiä väkivaltaisesti oireileville tytöille, ja siten ennaltaehkäistä väkivallan kasvua niin koulu- kuin yhteiskunnallisella tasolla. Näin ollen näen erityiskasvatuksellisen ryhmän merkityksen myös inklusiivisten tavoitteiden valossa, kuten pyrkimyksenä edistää yhteisön jäsenten myönteisten asenteiden ja yhteiskunnallisten taitojen kasvua (Murto, Naukkarinen, Saloviita 2001).

1.6 Tutkimuksen rakenne

Tutkimusraportti alkaa Levottomat Tuhkimot -projektin ja NFG:n toiminnan pääpiirteiden kuvauksella (luku 2). Tässä yhteydessä tuon esiin teoreettisia näkökulmia tyttöväkivaltailmiöön sekä tarkastelen käsitettä *väkivaltainen tyttö*. Luvussa 3 kuvaan valitsemaani tutkimusmenetelmää sekä aineistonhankinnan prosessia. Etnografisen tyylin mukaisesti tutkimuksellisten valintojeni pohdinta seuraa läpi tekstin. Luku sisältää myös tutkimuskysymyksiä aineistolle.

Tutkimuksen pääosan muodostava empiirinen aineisto esitellään luvussa 4, jossa tarkastelen tyttöjen suhtautumista väkivaltaan aineiston tiheässä vuoropuhelussa. Analyysi kulkee etnografisen tyylin mukaisesti yhtä linjaa kuvausten kanssa. Luvussa 5 tarkastelen tutkimuskysymyksiäni kautta aineistosta muodostuneita käsitteitä. Samalla pyrin hahmottamaan, onko tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaan tapahtunut muutosta ryhmän aikana. Lisäksi tarkastelen tutkimukseni luotettavuutta.

Luvussa 6 pohdin tulevaisuuden tutkimuksellista tarvetta. Tutkimusraportin viimeisessä osiossa, luvussa 7, päätän etnografisen tutkimusmatkani tarkastelemalla, mitä olisin voinut tehdä toisin.

2 Levottomat Tuhkimot -projekti

2.1 Non Fighting Generationin keskusteluryhmät

Non Fighting Generation ry on suomalainen, vuodesta 1996 saakka toiminut valtakunnallinen erityisnuorisokasvatusjärjestö. NFG on profiloitunut erityisesti nuorten vakavien ongelmien, kuten väkivaltaisen käyttäytymisen, päihteiden käytön ja muiden elämäntaidollisten ongelmien ehkäisyyn ja suomalaiseen yhteiskuntaan sopivien kasvatusten kehittämiseen (Purjo 2008a: 34). Pääasiallisena toimintamuotona ovat nuorten vertaisuuteen painottavat keskusteluryhmät, jotka kokoontuvat kouluissa, lastensuojelulaitoksissa tai järjestön omissa tiloissa. Keskusteluryhmiä on Purjon (2008a) mukaan järjestetty Etelä-, Itä- ja Länsi-Suomessa yli 400 ja niihin on osallistunut yhteensä yli 3000 nuorta.

Keskusteluryhmät ovat 10 kerran ohjattuja pienryhmiä, joihin osallistuu yleensä 4–8 samantyyppisesti oireilevaa nuorta (Purjo 2008a: 35). Myös Levottomat Tuhkimot -ryhmät kokoontuvat yhteensä 10 kertaa. Ryhmiin osallistutaan kouluajalla. Yksi peruste ryhmän pituudelle, 10 kerralle, on Purjon mukaan se, että siten ehditään kulkea NFG:n kehittämän *jäävuorimallin* (NFG 09/2006) eri tasoja ylhäältä alas. Toisena perusteena jakson pituudelle ovat pääyhteistyökumppaneiden eli koulujen kurssijaksot, jotka ovat vaikuttaneet ryhmien keston. Kolmantena perusteena on se, ettei NFG:llä tällä hetkellä ole näyttöä pidempien ryhmien paremmasta vaikutuksesta.

Jäävuorimallin mukaisesti kaikkein syvimmäältä, ”pinnan alta”, käyttäytymiseen vaikuttavat arvot ja tunteet. ”Pinnan yläpuolella” arvojen ja tunteiden säilyttäminen epäsuotuisa käyttäytyminen heijastuu asenteissa ja toimintatavoissa. Keskusteluryhmien elämäntaidollinen kasvatustavoitus perustuu jäävuorimallin eri tekijöiden keskinäiseen hierarkiaan, jolloin mallin tasoilla pysähdytään ensin nykyisen käyttäytymisen taustojen valaisemiseksi, minkä jälkeen nousee alhaalta ylös uuden käyttämisen perustaa rakentaen (NFG 09/2006). NFG:n elämäntaidollisen filosofian mukaan väkivaltaisesti oireilevat nuoret kohdataan medikalisoivan näkemyksen (Kivirauma 2001: 173) sijaan inhimillistetyn näkemyksen kautta, jossa väkivaltaista käyttäytymistä lähestytään elämäntaidollisena ongelmana, elämän epäsuotuisana kokemisena (NFG 09/2006). Inhimillistetyn

näkemyksen rinnalle sopivat erityispedagogisessa työssä käytetyt valtaistamisen ja voimaantumisen käsitteet (Murto 2001: 48), koska ne viittaavat yksilön toimintakyvyn ja sisäisen elämäntaitojen vahvistumiseen. NFG:n näkemyksen mukaan jokainen yksilö voi itse säädellä ja ohjata kokemistaan tietyissä rajoissa. Samalla todetaan, että yksilöllä itsellään on mahdollisuus hallita elämäntaitojaan, ottaa vastuu omasta itsestään ja elämästään (NFG 09/2006; DiNapoli 2003).

Ryhmätyöskentelyn tavoitteena on, että siihen osallistuvien nuorten elämäntaidot paranisivat ja heidän elämäntilanteensa muuttuisi aiempaa suotuisammaksi (Purjo 2008a: 35). Elämäntaidollisen kasvatustyön kohteena ovat erityisesti arvot, tunteet, asenteet ja toimintatavat. Ryhmissä toteutetaan NFG:n ”Keep Cool”- tiimien rakennetta ja ohjelmaa, kunnes tytöille saadaan kehitettyä oma menetelmä. Keep Cool viittaa ”pään kylmänä pitämiseen” eli aggressiivisen käyttäytymisen vähentämiseen uusien taitojen avulla. Työskentelyn tavoitteena on muuttaa nuoren suhtautumista väkivaltaiseen käyttäytymiseen kehittämällä *arvo-osaamista* (NFG 09/2006) eli nuoren kykyä ymmärtää ja arvioida erilaisia arvoja sekä omaa suhdettaan niihin. Toisena tavoitteena on *arvosuvaitsevaisuuden lisääminen*, mikä tarkoittaa omista arvoista poikkeavien arvojen hyväksymistä. Kolmantena tavoitteena on tukea nuorta *valitsemaan arvoja*, jotka edistävät elämäntaitojen vahvistumista. Lisäksi tavoitteena on saada nuoret *suuntautumaan yhteiskunnan hyväksytyihin perusarvoihin ja normeihin*, kuten kielteiseen suhtautumiseen väkivallan käytöstä ihmisten välisissä suhteissa. Asenteiden laadun parantamiseen ja arvotajunnan selkeyttämiseen pyritään erilaisten asenne- ja arvoharjoitusten avulla. Ryhmän nuorten ja ohjaajan välisessä dialogissa tähdätään omien toimintatapojen tiedostamiseen ja sitä kautta niiden monipuolistamiseen.

Pro gradussani olen viitannut NFG:n tuottamaan materiaaliin tausta-aineiston muodossa, koska kasvatusteorioista ei tutkimuksentekohetkellä ollut vielä painettua tutkimusta. NFG:n kehittelemästä kasvatusteorioista on kuitenkin tekeillä väitöskirja *”Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen ihmisyyteen. Eksistentiaalisfenomenologinen ihmiskäsitys elämäntaidollisfilosofisen nuorisokasvatuksen perustana”*, joka valmistuu kesällä 2010. Väitöskirjassa jäävuorimallia rikastetaan psykologisesta kasvatusteorioista ja holistista ihmiskäsitystä kehitetään nuorisokasvatustoiminnan perustaksi. Väitöskirjan tavoitteena on tarjota NFG:n kasvatusteorioita ja -menetelmiä yleiseen käyttöön kaikille

nuorten kanssa toimiville tahoille.

2.2 Tyttöväkivaltaprojektin tarkoitus

NFG:n mukaan tyttöjen väkivaltainen ja tuhoisa käyttäytyminen on yhteiskunnassamme entistä näkyvämpi ja nopeasti yleistynyt monimuotoinen ilmiö. Levottomat Tuhkimot -projekti on perustettu, jotta saataisiin uutta ja konkreettista tietoa tyttöjen väkivaltailmiöstä ja samalla poistettaisiin ilmiötä ympäröiviä tabuja. Tämän saavuttamiseksi Purjo (www.nfg.fi) katsoo, että ryhmiin ohjautuvat tytöt ovat asiantuntijoita selittämään omaa käyttäytymistään, sen syitä ja ilmenemismuotoja. Uuden tiedon toivotaan mahdollistavan yhä useamman tyttöväkivaltaa kohtaavan tahon oikean tavan puuttua tyttöjen käyttäytymiseen. Projektin ensisijaiset tavoitteet ovat tyttöväkivaltailmiön tutkimisen lisäksi tutkimus- ja kokemuksellisen tiedon tuottaminen kirjalliseen muotoon (www.nfg.fi).

2.3 Pro gradu osana tyttöväkivaltaprojektia

Tutkimukseni keskusteluryhmä on osa NFG:n keväällä 2009 aloittamaa 12- 18-vuotiaiden tyttöjen väkivaltaisen käyttäytymisen ehkäisemiseen tähtäävää Levottomat Tuhkimot -projektia. Varsinaisia väkivaltaisille ja itsetuhoisille tytöille kohdennettuja auttamis- ja kasvatusten menetelmiä on tarkoitus ryhtyä kehittämään ja ottamaan käyttöön Levottomat Tuhkimot -projektin tulosten perusteella suunniteltavassa erillisessä jatkohankkeessa. Arvioinnin empiirinen osa toteutetaan laadullisella menetelmällä (ryhmien havainnointi, nuorten, ohjaajien ja koulun tuottaman kirjallisen materiaalin arviointi). Tutkimuksen tietolähteinä ovat projektin toimintaan osallistuvat tytöt, kotimainen ja ulkomainen kirjallisuus sekä NFG:n omat ja järjestön ulkopuoliset tyttöjen väkivaltatyön asiantuntijat (www.nfg.fi).

Tutkimukseni empiirisen aineiston olen koonnut osallistuvan havainnoinnin menetelmällä (15 tuntia) ja kenttämuistiinpanojen avulla (63 sivua). Lisäksi olen nauhoittanut kolme ryhmäkeskustelua alku-, -keski-, ja loppuvaiheessa (4 tuntia 30 minuuttia). Käytössäni on ollut myös tyttöjen täyttämät alku- ja loppuvaiheen itsearviointi- ja palautelomakkeet. Tutkimukseni analyysissä ja tulosten tarkastelussa olen käyttänyt kotimaisen kirjallisuuden

lisäksi Pohjois- ja ulkomaisia tutkimuksia sekä kirjallisuutta. Kirjallisuuden valinnassa olen soveltanut poikkitieteellistä lähestymistapaa hyödyntäen myös sivuaineeni sosiaalityön tekstejä, erityispedagogisen, sosiologisen ja yhteiskuntatieteellisen tarjonnan lisäksi. Poikkitieteellisellä orientaatiolla koen päässeeni tarkastelemaan aihetta laajemmasta näkökulmasta, mikä puolestaan on avannut uusia mahdollisuuksia värikkäämpään tulkintaan.

2.4 Tyttöväkivalta ilmiönä

Väkivalta liitetään usein aggression käsitteeseen. Siinä missä aggressio voidaan oikein kanavoituna nähdä osana ihmisen biologista elinvoimaa (Goldstein, Glick, Gibbs 1998; Reenkola 2008; Sinkkonen 2008), viittaa väkivalta tietoiseen vallan- ja voimankäyttöön toista henkilöä kohtaan. Väkivaltaisen teon tavoitteena on vahingoittaa toista osapuolta, eikä se edistä myönteisiä pyrkimyksiä (Sinkkonen 2008: 126). Väkivallan määritelmä on kuitenkin laaja ja sen alle sijoittuvat myös aineellisen ja henkisen väkivallan muodot, kuten uhkailu, kiristäminen ja loukkaus (Yourstone 2008: 1; Burman 2004: 81).

Hakiessani tutkimukseen perustuvaa tietoa nuorten, suomalaisten tyttöjen tekemästä väkivallasta, koin uppoavani tutkimukselliseen kuiluun. Kuitenkin useat ulkomaalaiset kuten brittiläiset ja amerikkalaiset tutkimukset (vrt. Lloyd 2005 ym.) osoittautuivat runsaiksi tietolähteiksi: tosin niissä ilmiötä lähestyttiin yllättävän usein esimerkiksi maahanmuuttaja- tai nuorisovankien näkökulmasta, tai ne olivat vakavuusasteeltaan suomalaisen yhteiskuntaan verrattuna moniulotteisia (aseelliset ryöstöt, surmat, jengiytymiset). Lisäksi löysin runsaasti aihetta sivuavia lehtikirjoituksia, jotka eivät kuitenkaan aina perustuneet varmistettuihin tutkimuksiin, minkä vuoksi en pitänyt niitä pro graduni yhteydessä tarpeeksi luotettavina lähteinä.

Suomessa Emmi Lattu (2008) on tutkinut fyysistä väkivaltaa käyttäneiden aikuisten naisten kokemuksia ja käsityksiä väkivallasta. Ensi- ja turvakotien liitto on Vaiettu naiseus -projektissaan tuottanut raportin naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja kohtaamisesta (Törrönen 2009). Maria Akatemiassa vuonna 2002 käynnistetyssä Demeter -projektissa on etsitty vastauksia siihen, mikä on naisten tekemälle väkivallalle ominaista ja erityistä. Keskeinen aihe on ollut myös se, ovatko naiset yhtä väkivaltaisia kuin miehet.

Naisten ja varsinkin nuorten tyttöjen tekemästä fyysisestä väkivallasta tiedetään Suomessa kuitenkin tutkimuksellisesti vähän (Lattu 2008; Purjo 2008a).

Pohjoismaissa tyttöväkivaltatutkimusta edustaa esimerkiksi norjalaisen tutkija Sidsel Natlandin (2007) väitöskirja *Volden, horen og vennskapet. En kulturanalytisk studie av unge jenter som utøvere av vold* (Natland 2007), jossa hän lähestyy tyttöväkivaltailmiötä kulttuurianalyttisesta näkökulmasta. Natland (2007) keräsi aineistonsa avointen kysymyslomakkeiden ja luokkakeskusteluiden muodossa nuorten, väkivaltaa käyttävien teini-ikäisten tyttöjen parissa. Natlandin (2007) tutkimus osoittaa, että tyttöväkivaltailmiöstä keskusteltaessa väkivaltaisista tytöistä tehdään usein uhreja sen sijaan, että heidät nähtäisiin ajattelevina toimijoina. Se, että tytöt lyövät säröttää Natlandin mukaan kulttuurisia käsityksiämme feminiinisuudesta ja maskuliinisuudesta. Vastaavasti suomalaistutkija Emmi Latun (2008) tutkimus fyysistä väkivaltaa käyttäneiden aikuisten naisten kokemuksista ja käsityksistä osoittaa, että väkivaltaa käyttävä nainen rikkoo odotuksia naisellisesta ja naisille sopivasta käyttäytymisestä. Myös lasten oikeuksia ja heidän asemaansa englantilaisessa oikeusjärjestelmässä tutkinut Teresa O'Neill (2005: 114) toteaa, että moni pojille normalisoitu käyttäytymisen muoto nähdään kulttuurisesti ongelmallisena toimintana tyttöjen kohdalla.

Toinen yleinen piirre suhtautumisessa tyttöväkivaltaan on Natlandin mukaan tyttöjen väkivaltaisen käyttäytymisen pitäminen lapsellisena ja huvittavana, tyypillisenä ”tyttöjen kahnauksena”. Myös Latun (2008) tutkimuksessa fyysinen väkivalta nähdään perinteisesti miehen keinona ja toimintatapana, joskus jopa hyväksyttynä ja ihailtuna toimintana (Lattu 2008: 188). Lisäksi Latun (2008) tutkimus osoittaa, että yleinen mielipide stereotypisoi väkivaltaisesti käyttäytyviä naisia, joita pidetään joko hulluina, hysteerisinä tai koomisina (Lattu 2008: 188). Vastaavasti Törrönen (2009) toteaa naisen väkivaltaa käsittelevässä *Vaiettu naiseus-* raportissaan (2009), että nainen saa olla väkivaltainen miestä kohtaan, mikä lisäksi koetaan usein sekä huvittavana että oikeutettuna. Natlandin (2007) mukaan tällainen suhtautuminen on ongelmallista, koska yhä useammin myös pojat joutuvat tyttöjen väkivallan uhreiksi. Myös tutkimukseni tytöt imitoivat usein vastapuheissaan koomista ja hysteeristä naista ironiseen tyyliin. Heidän mukaansa tyttöjen välisissä fyysisissä tappeluissa ei ole kyse kynsimisestä, kiljumisesta ja hiuksista vetämisestä, *cat fighteista*, vaan todellisista nyrkkitappeluista. Samalla he kertovat tyttöjen lyövän myös

poikia, eivätkä näe tätä vakavana tekona.

Kolmas suosittu tapa selittää tyttöväkivaltaa on se, että tasa-arvo on tehnyt tytöistä yhä enemmän poikien kaltaisia (Natland 2007). Tätä hypoteesia Natland kutsuu *vapautushypoteesiksi* (frigjøringshypotesen) (Natland 2007: 73). Myös Luken (2008) käyttämää termiä *vapautusteoria* (liberation theory) voidaan rinnastaa vapautushypoteettiseen ajatteluun: sen mukaan naisten kulttuurinen vapautuminen feministisessä merkityksessä on mahdollistanut naisten astumisen ”miesten väkivallan ja rikosten maailmaan” (Luke 2008: 41). Niin vapautushypoteesi kuin -teoria ylläpitävät näkemystä, jonka mukaan väkivalta on yhä ainoastaan maskuliininen ominaisuus. Tästä seuraa vääristynyt käsitys siitä, että kun mies lyö, ei se kulttuurisesti ole niin ihmeteltävää kuin jos nainen löisi. Mikäli nainen lyö, rikkoo hän tästä näkökulmasta katsottuna kulttuurisidonnaista sukupuolisopimusta, jonka mukaan nainen on passiivinen ja ei-väkivaltainen (Natland 2007; Francis 2005; Luke 2008; O’Neill 2005; Yourstone 2008). Myös Yourstonen (2008: 9) tutkimuksessa naisista väkivaltarikoksen tekijöinä selviää sosiaalisen stereotypisoinnin merkitys, jonka mukaan naisten odotetaan olevan herkempiä, lempeämpiä ja tunteikkaampia kuin miesten. Vastaavasti Törrönen (2009) toteaa, että kulttuurisella tasolla naisten oletetaan hillitsevän tunteensa ja käyttäytyvän rationaalisesti myös suuttuessaan. Natland (2007) pitääkin vapautushypoteesia liian kevyenä selityksenä tyttöjen/naisten lisääntyneelle väkivallan käytölle. Samankaltaisesti myös Väyrynen (2007) toteaa, että naisten rikollisuutta tulkitaan usein tasa-arvokysymyksenä, jossa pyrkimyksenä ei ole sukupuolten erilaisuuden kunnioittaminen vaan sukupuolten samanlaistaminen oletuksena se, että tytöt ovat omaksuneet miehiset arvot ja käyttäytymismallit (Väyrynen 2007: 127). Myös tutkimukseni tytöt kuvaavat miehistä välienselvittelyä ”suoraksi ja rehelliseksi” toiminnaksi, jolloin ongelmat otetaan esiin ”tässä ja nyt” ja hoidetaan pois joko puhumalla suoraan tai tappelemalla. Tyttöjen tapaa toimia he kuvaavat pitkäkestoisemmaksi ”kaksinaamaiseksi paskanpuhumiseksi”, mikä joissain tilanteissa toimii laukaisijana väkivallan käyttöön.

2.4.1 Näkökulmia tyttöväkivaltaan: onko tyttöväkivalta lisääntynyt?

Suomalaisten lasten ja nuorten yleisestä tilanteesta välittyy Taskisen mukaan (2007) ristiriitaista tietoa. Samalla kun heidän kerrotaan voivan paremmin kuin koskaan ennen (Taskinen 2007), toteaa esimerkiksi Hautamäki (2008) lapsen vuosisadan pettäneen siihen

suunnatut toiveet, joiden mukaan lasten oikeuksien ja tarpeiden tulisi nousta yhteiskunnallisen päätöksenteon keskiöön. Esimerkiksi lastensuojelun asiakkaiden määrän kaksinkertaistuminen viittaa erityispalveluiden kasvaneeseen tarpeeseen. Samalla useissa kouluissa ryhmäkokoja on suurennettu ja aikuiskontakteja vähennetty (Taskinen 2007). Aikuiskontaktien vähenemisen on todettu vaikuttaneen erityisesti nuoriin tyttöihin, jotka ovat alkaneet oireilla aggressiivisesti (Taskinen 2007: 15). Kouluissa tapahtuneiden leikkausten aiheuttaman kehityssuunnan voi nähdä heijastelevan myös kasvaneeseen erityisopetuksen tarpeeseen. Lisäksi Etelä-Suomessa tehdyn seurantatutkimuksen mukaan mielenterveyspalveluissa on hoidettu lapsia yli kaksi kertaa enemmän kuin kymmenen vuotta aikaisemmin- tyttöjä jopa nelinkertaisesti (Taskinen 2007). Wahlbeckin (2007) mukaan 13–17 vuotiaiden tyttöjen psykiatrisen sairaalahoidon kasvu oli suurinta vuosina 1995–2004, jolloin hoidettujen tyttöjen määrä lähes kolminkertaistui (Wahlbeck 2007: 93). Tämän jälkeen kasvun kuitenkin nähdään hidastuneen. Myös Haapalan mukaan väkivaltainen käyttäytyminen on lisääntymässä varsinkin tyttöjen keskuudessa (Haapala 2002: 45).

Latun (2008: 168) mukaan julkisen keskustelun kohteena ovat olleet erityisesti kysymykset siitä, onko naisten ja tyttöjen väkivalta lisääntynyt. Sahlin (2002) toteaa, että nyky-yhteiskunnassamme ihmiset määrittelevät yhä useamman teon joko väkivallaksi tai väkivallan uhkaksi. Siihen, onko väkivalta oikeasti lisääntynyt, on vaikea vastata. Sahlinin mukaan varsinainen yhteiskunnallinen ongelma on uskomus siitä, että väkivalta lisääntyy, mikä puolestaan johtaa kasvaneeseen väkivallan pelkoon. Tätä pelon ketjua Sahlin kutsuu *sosiaalisesti ongelmaksi* (Sahlin 2002: 109-110). Kun väkivalta yhteiskunnallisella tasolla määritellään ja mediassa julkistetaan sosiaalisena ongelmana, lisääntyy ihmisten alttius raportoida teoista viranomaisille (Feld 2009).

NFG:n Levottomat Tuhkimot projektin yhteydessä syksyllä 2009 toteutettu väkivaltakysely eri puolelta Suomea tuleville 12-18- vuotiaille tytöille keräsi nettiyhteisö Irc-galleriassa 9 285 vastaajaa. Tutkimuksessa selvisi, että vastanneista tytöistä 48 % oli käyttänyt väkivaltaa kuluneen vuoden aikana (Levottomat Tuhkimot - yhteenvetoraportti 2009). Kyselyssä yleisimmin käytetyt haukkuminen, pilkkaaminen ja uhkailu oli määritelty henkisen väkivallan muodoiksi. Myös tyttöjen tekemää kiusaamista tutkineen ja koulukiusaamisen vastaisen KiVa-ohjelman kehittäjän Christina Salmivallin (Skotheim &

Vågland 2008: 21) mukaan suomalaiset tilastot osoittavat, että tyttöjen tekemä rikollisuus on lisääntymässä. Samanaikaisesti useat opettajat ovat havainneet tyttöjen käyttämän väkivallan lisääntyneen kouluissa (Skotheim & Vågland 2008; Reenkola 2008).

Vastaavasti Norjassa, Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa tyttöjen käyttämän väkivallan, kiusaamisen ja rauhattomuuksien on nähty lisääntyneen (Natland 2007; Brown 2005; Luke 2008; Feld 2009). Tyttöjen käytösongelmien lisääntymisen myötä on alettu luomaan uusia erityisesti tyttöväkivaltaa kuvaavia kategorioita, kuten *relatiivinen aggressio* (relational aggression) johon kuuluu ikätovereiden sosiaalinen eksklusio, poissulkeminen; *epäsuora aggressio* (indirect aggression) johon sisältyy sanaton viestintä, kuten ilkeät katseet ja vihamielinen tuijotus sekä *sosiaalinen aggressio* (social aggression), joka ilmenee esimerkiksi suhteiden manipuloimisena. Brownin (2005) mukaan uusien kategorioiden myötä on alettu kasvavassa määrin tutkia, mitkä aggressiivisuuden muodot linkittyvät tyttöjen käyttämään väkivaltaan (Brown 2005: 64).

Tyttöväkivaltailmiön mahdollista kasvua voidaan lähestyä useista eri näkökulmista. Esimerkiksi Barry C. Feld (2009) on analysoinut tyttöjen ja poikien pidätyksiin johtavaa ongelmakäyttäytymistä kuvaavia tutkimuksia. Hänen mukaansa tyttöväkivaltailmiöstä puhuttaessa on huomioitava se, että yhteiskunnallinen sietokyky väkivallan hyväksymisessä on kaventunut. Myös asenteet vanhempien suhtautumisessa ovat tiukentuneet: se, mikä ennen luokiteltiin uhmakkaaksi käyttäytymiseksi, raportoidaan nyt henkisenä väkivaltana ja uhkauksena. Tyttöväkivallan sosiaalinen luonne saattaa myös heijastella yhteiskunnassa vallitsevia poliittisia kytköksiä ja käytänteitä sekä lisääntynyttä rikoskäyttäytymiskontrollia (Feld 2009: 241-242). Feld selittää tyttöjen ja poikien sukupuolieron liudentumisen sillä, että kulttuuriset rakenteet ovat muuttaneet tyttöjen käyttäytymistä eri tavoin kuin poikien. Tyttöjen ja poikien väkivaltakäyttäytymistä ja siitä johtuvia pidätyksiä vertaillut Steffensmeier (ks. Feld 2009: 242) osoittaa muun muassa itseraportointeihin perustuvassa pitkittäistutkimuksessaan, että tyttöväkivallan lisääntyminen on enemmän sosiaalinen konstruktio kuin empiirinen totuus.

Myös Katherine P. Luke (2008) on tehnyt aineistotutkimusta siitä, onko tyttöväkivalta lisääntymässä. Hänen mukaansa lisääntynyt huoli tyttöväkivallan kasvusta johtuu aiheita koskevan teorian puutteesta, kulttuurisista sukupuolijännitteistä, nopeasti muuttuvista yhteiskunnan normeista sekä erilaisista sukupuolilymmäryksistä (Luke 2008: 38).

Yhdysvalloissa tyttöjen väkivallan kasvu kytketään kansallisiin tilastoihin, jotka perustuvat poliisin tekemiin pidätyksiin. Tyttöjen lisääntyneestä väkivallasta ovat raportoineet myös tyttötyöntekijät. Samalla he näkevät tyttöjen kanssa työskentelyn vaikeuksien johtuvan siitä, että käytössä olevat interventiomenetelmät on suunniteltu poikien tarpeisiin (Luke 2008: 41).

Luken mukaan tyttöväkivalta ei kuitenkaan ole lisääntynyt, mikäli tarkastellaan tyttöjen itsearviointeja. Itsearvioinneissa tytöt eivät ole raportoineet käyttävänsä enemmän väkivaltaa kuin verrattaessa tilannetta 20 vuotta taaksepäin (Luke 2008: 42). Feldin (2009) tavoin Luke näkee, että käsitteiden uudelleenmuokkaantumisen kautta väkivaltaa on alettu jäsentämään eri tavoin: se, mikä ennen oli nuoren ja vanhemman välistä riitaa voidaan tänä päivänä luokitella henkiseksi väkivallaksi.

Keskustelu siitä onko tyttöväkivalta lisääntynyt vai ei vie kuitenkin helposti huomion pois siitä, että väkivalta on joka tapauksessa osa tyttöjen elämää. Katse tulisikin kohdistaa siihen, millaisia merkityksiä tytöt itse antavat väkivaltakäyttäytymiselleen (Luke 2008: 47).

2.4.2 Väkivaltainen tyttö

Lloydin (2005: 2) mukaan väkivaltaisen tytön määritelmä on kantajalleen *kaksinkertainen stigma*. Väkivaltaiseksi leimattu tyttö ei riko ainoastaan koulun tai yhteiskunnan sääntöjä, vaan toimii myös omalle sukupuolelleen asetettuja kulttuurisia odotuksia vastaan. Länsimaisessa kulttuurissa tyttöjen on sallittua harrastaa miehisiä lajeja tai suorittaa asepalvelus. Samalla tytöt voivat kuitenkin ottaa mukaansa osan feminiinistä maailmaansa meikkien ja pukeutumisen välityksellä toimiessaan ”miesten areenalla”. Esimerkiksi Luke (2008) käyttää termiä ”*sheroe*” median luomasta naistaistelijakuvasta, jossa yhdistyy naisen väkivaltakäyttäytyminen ja seksuaalisuus (Luke 2008: 40). Tyttöihin vaikuttava väkivaltakuva *sheroe* korostaa naisellisten avujen hyödyntämistä miesvoittoisella areenalla samalla, kun he toteuttavat miehiseksi luokiteltuja toimintatapoja.

Sukupuoli sekä tyttöjen ja poikien väliset sukupuolierot ovat vahvasti läsnä erityisesti väkivaltaisen toimijuuden areenalla (Luke 2008: 45). Tytön toimiessa pojan tavoin sukupuolijännitteet korostuvat, mikä heijastaa vallitsevan kulttuurin sukupuoliodotuksia. Sukupuoli on sekä biologinen ominaisuus että kulttuurisesti muodostunut kategoria

(Tetzchner von 2003: 585; Yourstone 2008: 1; Robb 2007). Kulttuuriset sukupuoliroolit ovat niiden odotusten summa, jotka lapselle asetetaan tämän sukupuolesta riippuen. Kehityksen myötä, varsinkin nuoruusiässä, tietoisuus feminiinisyyden ja maskuliinisuuden kulttuurisista odotuksista lisääntyy asettaen paineita ja rajoituksia toimijuudelle (Tetzchner von 2003: 576; Francis 2005). Samalla kulttuuriset odotukset luovat sukupuolistereotypioita, joita lapset alkavat toteuttaa heti sukupuoli-identiteetin muodostettuaan (Tetzchner von 2003: 577).

Näreen & Ronkaisen (2008) mukaan suomalaisissa viranomaiskäsityksissä heijastuu *sukupuolineutraali* ajattelu, joka pyrkii häivyttämään sukupuolieron ja jossa sukupuoleen perustuvia tarpeita voi olla vaikea tunnistaa (Näre & Ronkainen 2008: 36). Myös Nyqvistin (2008: 129) mukaan sukupuolineutraalien käsitteiden käyttö on Suomessa yleinen kulttuurinen käytäntö. Useat väkivaltaa kuvaavat, yleisesti käytössä olevat ilmaisut kuten parisuhde- tai perheväkivalta, ovat luonteeltaan sukupuolineutraaleja ilmaisuja, joissa niin tekijä kuin uhri voi olla kumpaa sukupuolta tahansa (Nyqvist 2008). Näre & Ronkainen (2008) korostavat sukupuolineutraaliuden sijaan kahden eri sukupuolen erityistarpeet huomioivaa *sukupuolisensitiivistä* tasa-arvoihannetta väkivaltaongelmaan puuttumisessa. Sukupuolisensitiivisessä tasa-arvokäsityksessä sukupuolirot tunnistetaan panematta niitä keskinäiseen arvojärjestykseen. Sukupuolisensitiivisen ajattelun lähtökohtana on moninaisuuden arvostaminen niin sukupuolten välillä kuin niiden sisälläkin (Näre & Ronkainen 2008: 36).

Tyttöväkivalta käsitteenä ei kuitenkaan ole sukupuolineutraali ilmaisu, koska siinä väkivallantekijäksi määritetään tyttö, *väkivaltainen tyttö*. Sukupuoli huomioidaan NFG:n ryhmissä siten, että niissä tehdään *sukupuolierityistä* työtä. Sukupuolierityisyys tarkoittaa kahden toisistaan erilaisen sukupuolen huomioimista. Samalla siihen sisältyy tyttöjen ja poikien väkivallan kokemusten erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen. Näin ollen sukupuolierityisyys on myös sukupuoliherkkyyttä. Sukupuolierityisessä työskentelyssä pyritään tukemaan nuoren persoonallisuuden rakentumista, johon niin sukupuolen kuin seksuaalisuuden nähdään kytkeytyvän. Identiteetin ja sukupuolen ymmärretään rakentuvan rinnakkain ja samanaikaisesti (NFG:n kasvatustilasto 4.5.2009).

Väkivaltaisten tyttöjen näkemyksiä ja kokemuksia tutkinut Brown (2005: 63) varoittaa kategorisoivan määrittelyn *väkivaltaiset tytöt* (violent girls) käytöstä, koska se voi estää

näkemästä tyttöjen yhtäläisyydet muiden ikäistensä kanssa. Populaaristereotyyppinen määrittely kohdistaa huomion siihen, mikä on yhteistä kaikille ryhmän jäsenille korostaen samalla eroja muihin ryhmiin nähden (Serpell 1978: 21). Brown ehdottaakin väkivaltaisten tyttöjen näkemysten suhteuttamista laajempaan kontekstiin, teini-ikäisten tyttöjen arkeen. Brownin (2005) tavoin O'Neill (2005) näkee, että näiden tyttöjen ongelmat voivat olla osittain tai täysin samoja kuin valtaosaa teini-ikäisillä tytöillä. Lisäksi O'Neillin (2005: 115) näkemyksen mukaan *ongelmallisen tytön* (troublesome girl) käsite on sosiaalisesti konstruoitu. Samalla hän huomauttaa, että jokainen väkivaltaisesti oireilevien tyttöjen kanssa toimiva asiantuntijataho kategorisoi saman käytöksen, sen seuraukset ja tuen tarpeen eri tavoin omasta institutionaalisesta kehyksestään (O'Neill 2005: 115).

NFG:n holistisen filosofian mukaan myös ongelmallisesti käyttäytyvä ihminen tulee kohdata omana itsenään, ei pelkkänä ongelmana. Sen vuoksi olen tutkimuksessani pyrkinyt lähestymään tyttöjä ennen kaikkea yksilöinä, nuorina, joilla on tietyissä konteksteissa, tiettyinä ajankohtina ilmennyt väkivaltaista käyttäytymistä. Erityispedagogisen näkemykseni mukaan kukaan nuori ei ole koko ajan ongelmallinen, vaan kaikissa on potentiaalia ja mahdollisuuksia (DiNapoli 2003; Nordahl, Sørli, Manger, Tveit 2005; Ogden 2006; Miller 2002), joiden varaan tuki voidaan rakentaa. Käyttämäkseni käsitteeksi olen sen vuoksi valinnut *väkivaltaisesti oireilevat tytöt*.

2.4.3 Väkivaltainen toimijuus tyttöjen elämäntaidollisena ongelmana

NFG:n jäävuorimalliteorian mukaan nuoren väkivaltakäyttäytyminen on elämäntaidollinen ongelma (NFG 09/2006), jonka taustalla vaikuttavat nuoren ongelmallinen suhtautuminen itseensä ja muihin (kielteiset asenteet), ongelmat sopeutumisessa elämään (epätarkoituksenmukaiset toimintatavat), nuoruus ja siihen liittyvät kokonaisvaltaiset muutokset (kaikille nuorille yhteinen kokemus yksinolosta ja erilaisuudesta sekä siitä aiheutuva epävarmuus). Elämäntaidollisen käsityksen tausta-ajatus on se, ettei kukaan kykene kontrolloimaan toisen ihmisen sisintä - siihen kykenee vain yksilö itse (NFG 09/2006). Niin NFG:n kuin oman ennakkokäsitykseni mukaan yksilöllä itsellään on toimijana mahdollisuus vaikuttaa ja päättää omasta elämästään - tietyissä rajoissa. Näitä rajoja asettaa usein sosiaalisen ympäristön luoma kapeus, joka voi pakottaa yksilön toimimaan tarjolla olevien huonojen vaihtoehtojen valossa (Meeuwisse & Swärd 2002).

Ihmisen näkeminen aktiivisena toimijana ja valintoihin kykenevänä edellyttää kuitenkin ymmärrystä siitä, että todellisuudet ovat subjektiivisia kokemuksia (Miller 2002; Nordahl, Sørлие, Manger, Tveit 2005). Valintoja tekevä ihminen ei toimi vakuuissa (Miller 2002: 373), vaan sosiaalisessa kontekstissa. Meeuwisse & Swärdin (2002) mukaan yksilön tekemä valinta perustuu aina siihen, millaisia valintamahdollisuuksia ihmisellä on (Meeuwisse & Swärd 2002: 101). Valinta tehdään aina tiettyjen sosiaalisten raamien sisällä, jolloin joissakin tilanteissa joudutaan valitsemaan vähiten huono vaihtoehto. Tämä näkökulma tulee esiin myös tutkimukseni tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaan. Lisäksi tyttöjen kuvaamilla teoilla halutaan aina saavuttaa jotain, jolloin taustalla vaikuttavat yksilön tavoitteet, toiveet ja arvot. Toimijuusperspektiivi käyttäytymisen ongelmiin sisältää näin ollen käsityksen siitä, että ulkopuolisen silmin katsottuna järjetön teko voi olla nuoren näkökulmasta rationaalinen tapa toimia (Nordahl, Sørлие, Manger, Tveit 2005: 15-17). Sen vuoksi nuorten elämää lähestyvä tutkijan tulisikin karttaa tietäjän paikka ja kohdata nuoret oman elämänsä asiantuntijoina (Lappalainen 2007; Purjo 2008c). Nuorten näkökulmaa voi yrittää tavoitella ottamalla etäisyyttä omaan rooliinsa asiantuntijana. Mahdollisuus osallistua nuorten maailmaan on kuitenkin aina rajallinen.

3 Etnografisen tutkimuksen toteutus

3.1 Tutkimuksen otos

Tutkimukseni keskusteluryhmään osallistuneet neljä tyttöä tulevat yhdestä pääkaupungin yläkoulusta, jossa on noin 400 oppilasta. Tutkimushetkellä tytöt olivat 14-15- vuotiaita. Koulun oppilashuoltoryhmän näkökulmasta ryhmään valikoituneet tytöt ovat käyttäytyneet väkivaltaisesti ja aiheuttaneet levottomuuksia kouluaihana. Levottomien Tuhkimoiden alkuperäinen ryhmänohjaaja haastatteli oppilashuoltoryhmän ehdottamia tyttöjä keväällä 2009, minkä perusteella hän valitsi ryhmään sopivat tytöt. Koska sekä NFG:n sen hetkinen ryhmänohjaaja että koulun sosiaalityöntekijä lopettivat toimissaan ennen tutkimukseni alkua, en saanut tarkempaa tietoa siitä, mikä juuri näiden tyttöjen käyttäytymisessä oli ratkaisevaa valikoitumisen suhteen. Oppilashuoltoryhmän toiveena oli kuitenkin ollut se, että samankaltaisesti oireilevat, yhdessä jengissä liikkuvat tytöt osallistuisivat samaan ryhmään. Tavoitteena oli ollut, että keskusteluryhmässä mahdollisesti opittavia taitoja kyettäisiin hyödyntämään paremmin myös koulussa, missä ongelmat yleensä ilmenivät.

Vaikka tutkimukseni otos on verrattain pieni, yksi neljän tytön ryhmä, on aineistoni sitäkin laajempi. Huolimatta siitä, että nauhoitin ainoastaan alku-, keski-, - ja loppuvaiheen ryhmäkeskustelut, kertyi minulle runsaasti havainnoimalla tuotettua tietoa. En kuitenkaan kokenut aineistoni määrää liian suureksi tutkimuskysymysteni kannalta, koska etnografisen tutkimuksen tarkoitus on luoda niin värikäs ja kokonaisvaltainen kuvaus tutkitun ryhmän toiminnasta kuin mahdollista (Cohen, Manion, Morrison 2008: 168-169; Hammersley & Atkinson 2007). Toisaalta koin ajoittain haastavaksi sen, että etnografina minun tuli pyrkiä kokoamaan ja kuvaamaan ryhmän sisäinen moninaisuus, vaihtelevuus, yksilöllisyys ja erityisyys (Cohen, Manion, Morrison 2007: 169; Hammersley & Atkinson 2007).

3.2 Etnografia tutkimusotteena

Etnografisen tutkimuksen tarkoitus on tarkastella tilannetta osallistujien silmien läpi (Cohen, Manion, Morrison 2007: 167). Tutkimuksen tavoitteeksi nousee kasvatustilanteen kuvaus ja ymmärtäminen osallistujien näkökulmasta (Moberg & Tuunainen 1989: 121; Pole & Morrison 2003). Etnografisen tutkimuksen avulla pyritään rakentamaan tulkintaa, jossa tutkija yhdistää teoreettisen tietämyksensä, oman ja tutkittavien näkökulmat. Tiheä kuvaus tuottaa tiheää tulkintaa ja päinvastoin (Kangas 2008: 67; Hammersley & Atkinson 2007). Käymällä vuoropuhelua tekemieni havaintojen, tyttöjen puheiden ja itsearviointien kautta pyrin etnografiselle tutkimukselle ominaiseen *tiheään kuvaukseen* (Cohen, Manion, Morrison 2007). Kankaan (2008) mukaan tiheästä kuvauksesta syntyy tutkimusprosessin totuus ja arvo, sillä etnografisen tutkijan tavoitteita ovat niin ymmärryksen lisääminen kuin diskurssin rikastuttaminen.

Etnografinen aineisto kerätään tutkimalla ihmisten käyttäytymistä osallistuvan havainnoinnin keinoin heidän omassa *kontekstissaan* (Coffey 1999; Kangas 2008; Cohen, Manion, Morrison 2007; Hammersley & Atkinson 2007). Pohtiessani tutkimukseni tilaa, omaa kontekstiani, ymmärsin, etten voinut yksiselitteisesti määrittää tutkimukseni tilan rajoja. Keskusteluryhmät toteutettiin NFG:n tiloissa eikä koulussa, missä tyttöjen väkivaltainen käyttäytyminen ilmeni. Koska en itse ollut NFG:n työntekijä, eivät keskusteluryhmien tilat olleet luonnollinen toimintakonteksti myöskään minulle. Sen vuoksi sijoitan sekä itseni että tytöt tutkimuksen kontekstissa ”neutraalin maaperän kontekstiin”. Lähestymällä tutkimuksen tilaa neutraalina maaperänä, ulkoa tulevan silmin,

näen jaetun ”ulkopuolisuuden kokemuksen” toimineen minun ja tyttöjen välisessä vuorovaikutuksen muodostumisessa yhtenä yhdistävänä tekijänä, jossa jaettu tila luotiin keskusteluryhmän muodossa.

Termi *etnographia* jaetaan sanoihin *etno* ja *grafia*, *kulttuurista kirjoittaminen* (Kangas 2008: 65). Etnografisia kenttämuistiinpanoja luettaessa lukeminen, kirjoittaminen ja tulkinta kohtaavat. Vaikka etnografiselle tutkimusraportille ei ole olemassa yhtä standardoitua muotoa (Kangas 2008; Hammersley & Atkinson; Alvesson & Sköldberg 2008), määrittelee Kangas (2008) kuitenkin kirjoittamiseen heijastuvat neljä piirrettä, jotka ovat vaikuttaneet myös tutkimusraporttini työstämiseen. Ensimmäinen piirre etnografisessa kirjoittamisessa on sen *kontekstuaalisuus* (Kangas 2008: 65-66), koska siinä kirjoitetaan jostakin sosiaalisesta tilanteesta ja se tapahtuu aina jossakin sosiaalisessa tilanteessa. Etnografisen kirjoittamisen tarkoituksena on esittää jokin tilanne tai tapahtuma, joten se on aina myös *retorista*. Tutkimuksessani olen pyrkinyt kirjoittamaan havainnoimani tapahtumat ja keskustelut niissä yhteyksissä ja sellaisina kuin ne ryhmissä ilmenivät. Toisaalta olen joutunut tiivistämään kymmenen tapaamiskerran pääpiirteet kolmen pääotsikon alle, mikä tarkoittaa useiden tapahtumien ja puheiden tietoista pois jättämistä. Tekstin yleisen luettavuuden ja ulkoasun vuoksi olen lisäksi jättänyt lainauksista pois lukuisat kiro sanat. Tämä on epäilemättä tehnyt lainauksista vähemmän ”dramaattiset”. Toisaalta se on aiheuttanut myös sen, ettei lukija kykene näkemään tyttöjen käyttämässä kielessä tapahtunutta muutosta.

Vaikka useat aineistolainauksen muodossa kuvatut keskustelut ovat jatkuneet vielä toisissa yhteyksissä, en kuitenkaan ole missään vaiheessa irrotanut tyttöjen puheita niistä asiayhteyksistä, joissa ne ilmenivät. Etnografisessa kirjoittamisessa on siksi aina *instituutionaalisia* piirteitä, koska tutkija on niin ryhmän jäsen kuin joku, joka kirjoittaa ryhmästä ja sen jäsenille (Kangas 2008: 65-66). Etnografinen teksti on myös *refleksiivistä*, koska se tuo esiin sen sosiaalisen ilmiön, jota se raportoi ja kuvaa (Kangas 2008: 67). Refleksiivisyyteni tyttöjen suhtautumiseen ja tapahtumiin tulee esiin kerronnan ohessa. Olen kuitenkin pyrkinyt välttämään johdattelevaa ylitulkittamista, koska etnografian tyyli kirjoittaa vaikuttaa siihen, miten osallistujien toiminta ymmärretään (Hammersley & Atkinson 2007).

3.3 Etnografisen tutkijan rooli

Etnografisessa tutkimuksessa pääasiallinen instrumentti on tutkija itse (Coffey 1999: 3; Cohen, Manion, Morrison 2007; Hammersley & Atkinson 2007). Vaikka etnografinen tutkija viettää kentällä pitkiäkin aikoja, on hänen asemansa kentällä usein epävakaa eikä sinne pääsy ole aina helppoa (Tolonen & Palmu 2007: 89). Lisäksi tutkijan läsnäolo vaikuttaa aina jossain määrin tutkimukseen, koska hän on osa tutkittavan yhteisön sosiaalista järjestystä (Lappalainen 2007: 113). Myös Coffeyn (1999: 57) mukaan etnografisessa tutkimuksessa tutkijan ja tutkijoiden välinen intersubjektiivisuus on onnistuneen kenttätöön ydin. Pitkäaikainen tutkimus on jaettu kokemus, jossa jaetaan aineiston lisäksi henkilökohtaisia merkityksiä (Coffey 1999: 57). Coffeyn mukaan etnografit eivät ole vain "sisäänkurkisteliijoita", vaan heidän täytyy olla reflektioivia sisäpiiriläisiä, rooleista neuvotteliijoita ja ryhmästä "uloskatseliijoita" (Coffey 1999: 57).

Tutkimuksessani näen saman sukupuolen (Hammersley & Atkinson 2007: 47) sekä suhteellisen nuoren ikäni helpottaneen pääsyäni osaksi ryhmää. Iän uskon vaikuttaneen siihen, etten ollut tyttöjen näkökulmasta vielä täysin vieraantunut tai "kalkkiutunut" nuorten maailmasta, ja olin siksi kykenevä ymmärtämään heidän kulttuuriaan. Lisäksi näen työkokemukseni lasten ja nuorten parissa vaikuttaneen tapaan lähestyä nuoria heidän omissa puitteissaan. Luottamuksen saavuttamisessa ja hyväksytyksi tulemisessa näen avoimen asenteeni olleen ratkaiseva: avoimen osallistumiseni kautta kerroin ryhmässä tyttöjen tavoin omista asenteista, arvoista ja uskomuksista. Hammersleyn & Atkinsonin (2007: 109) mukaan etnografisen tutkijan on sekä eettisesti että menetelmällisesti perusteltua tuoda esiin omia ajatuksiaan. Myös Jørgensen (1989: 77) toteaa, että henkilökohtaisten tietojen jakaminen vahvistaa luottamuksellisen tutkimussuhteen muodostumista. Samalla tutkijan tulee kuitenkin pohtia mitä asioita ja miten hän niitä tuo esille.

Tutkimuksen ja roolini kannalta oleelliseksi seikaksi nousi myös raskauteni. Tyttöryhmän käynnistyessä olin raskauteni alkumetreillä, joten tytöt tulivat ”osallistuviksi havainnoijiksi” seuratessaan vierestä kolmen kuukauden ajan raskauden mukanaan tuomia kehollisia ja kokemuksellisia muutoksia. Ryhmän ohjaajan ja tutkijan tekemien havaintojen mukaan raskauteni vaikutti ryhmään tuoden tyttöjen käytökseen sellaista avoimuutta, pehmeyttä ja herkkyyttä, jota he eivät olleet muiden tutkimusryhmien

vuorovaikutuksessa havainneet. Pohtiessani omaa rooliani ja sen merkitystä havaitsin, että tytöt olivat kiinnostuneita raskaudestani, sen mukana tulleista kehollisista muutoksista sekä sen herättämistä uusista tunteista. Aineistoa lukiessani ymmärsin päässeeni raskauden kautta lähemmäksi tyttöjen ajatuksia naiseksi kasvamisesta ja heidän tulevaisuuden toiveitaan kuin pelkästään arvoharjoitusten yhteydessä. Useissa yhteyksissä tytöt puhuivat tärkeiksi kokemistaan arvoistaan viittaamalla joko syntymättömään vauvaani tai raskauteen yleensä, kuten oheisessa kenttämuistiinpanossa näkyy:

Ohjaaja kysyy, miten tytöt suhtautuisivat alkoholiin, jos he tulisivat raskaaksi (oma rooli!). Tytöt kertovat, ettei heillä olisi vaikeuksia lopettaa juomista, mikäli he tulisivat raskaaksi. Samalla he ovat kuitenkin ihmeissään, kun minulla on mennyt ja menee vielä ainakin yli vuosi ilman alkoholia. Kerron, että raskaana ollessaan nainen ajattelee muutakin kuin itseään, hän ajattelee itsensä sisällä kasvavaa elämää ja kantaa vastuuta siitä. Maria kommentoi, että hän ei ainakaan joisi raskauden aikana, koska haluaa synnyttää terveen lapsen (Kenttämuistiinpanot 2. kerta)

Asennekeskusteluissa huomasin tyttöjen oletavan ja hyväksyvän minun kokevan herkkiä tunteita, kuten itkuherkkyydestä puhuttaessa Nea toteaa *"ne on ne hormoonit"* (Kenttämuistiinpanot 7.kerta). Tytöt olivat myös kiinnostuneita kuulemaan perhesuhteistani, siitä oliko minulla oma asunto tai vakituinen työ. Coffeyn (1999: 79) mukaan useissa etnografisissa tutkimuksissa informantit ovat olleet kiinnostuneita tutkijan perhesuhteista ja statuksesta, ja esimerkiksi avioliitto voi olla haluttu tavoite varsinkin nuorten naisten kohdalla. Perhesuhteista keskusteltaessa tytöt toivat esiin epäsuorasti omia arvojaan: raskaaksi tuleminen koettiin sopivan elämäntilanteeseen, jossa oltiin naimisissa, työelämässä ja rakastuneena. Vauvakeskusteluissa tytöt reflektoivat omia arvojaan ja oman toimintansa haitallisuutta pohtimalla esimerkiksi päihteiden käyttöä nyt ja tulevaisuudessa, mahdollisesti raskaaksi tullessaan. Oheisessa keskustelussa tuon odottavana äitinä esiin oman näkökulmani päihteiden käytön haitallisuudesta. Lapsen mukana tulevasta vastuusta puhuessani paljastan tytöille eksplisiittisesti kasvatustyylini (Hautamäki 2008: 125), joka osoittaa empaattisen asennoitumiseni lapsen kasvattamiseen ja tulevaan kasvatustehtävääni:

Maria: mä en ainakaan jois raskauden aikana, koska mä en haluu et mun lapsesta tulee vammanen

Piritta: niin, ihan totta

Nea: ai tuleeks vammaisen jos juo..

Piritta: niin kyllähän se alkoholi voi vahingoittaa vauvan aivoja, vaikka mun kroppa suodattaiski alkoholin niin ajatelkaa vauvaa joka on ton mittanen (näyttää sormillaan 10 cm) jolla kehittyy kaikki elimet saa sen saman määrän alkoholia ku minä, mut se ei pysty mitenkään..se vaan on siellä..

Nea: hyi

Maria: hyi ihan kauheeta, ei puhuta vauvoista

Tytöistä Maria kertoo lopettavansa juomisen, mikäli hän tulisi raskaaksi, koska hän pelkää alkoholin ja päihteiden käytön aiheuttavan pysyviä vaurioita syntymättömälle lapselle. Keskusteluissa, joissa raskautta ei suoranaisesti yhdistetty arvoihin, kertovat tytöt juomisen olevan hauskaa. Keskustellessamme siitä, kuinka vastuu lapsesta on suuri kenelle tahansa - varsinkin nuorelle tytölle - nousee tyttöjen puheissa esiin värikkäitä ajatuksia äitiydestä ja huolenpidosta. Esimerkiksi Katri kertoo haluavansa lapsen, koska hän on rakastunut. Aiemman ryhmäkeskustelun yhteydessä on Katri kuitenkin puhunut väkivaltaisain sanoin sikiön potkujen vaimentamisesta iskulla vatsaan (Kenttämuistiinpanot 2. kerta). Suhtautuminen Katrin puheissa kuitenkin muuttuu, kun raskaudesta keskustellaan yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa. Toisten tyttöjen tuodessa esiin positiivisia ajatuksia äitiydestä myös Katri kertoo, kuinka hän näkee äitiyden toivottavana osana tulevaisuuttaan. Osa tytöistä kokee kuitenkin elämänsä menevän pilalle, mikäli lapsi syntyisi heidän ollessaan teini-iässä.

Brown (2005: 68) käyttää termiä *väkivallasta uloskasvaminen* (mature out of violence), tilanteesta, jossa 17-18- vuotiaat tytöt ovat lopettaneet väkivaltaisen käyttäytymisen raskauden myötä. Brownin tutkimuksen tytöt näkevät väkivaltaisen menneisyytensä toiminnan vastuuttomana ja refleктоivat sen avulla uutta elämäntilannettaan. Myös ryhmäni tytöt puntaroivat nykyistä käyttäytymistään suhteessa tulevaisuuden rooleihinsa mahdollisina äiteinä. Tyttöjen puhuessa äitiydestä heidän tulevaisuussuuntautuneet arvonsa tulevat esiin, kuten haluna hankkia mielekäs koulutus ja työpaikka sekä elää parisuhteessa ennen äidiksi tuloa.

Lisäksi näen raskauteni heijastuneen myös tyttöjen väliseen ryhmäkäyttäytymisen kontrolliin, kuten Saran pyytäessä muita rauhoittumaan sanomalla ”*älkää huutako,*

vauvalla menee kuulo” (Kenttämuistiinpanot 5. kerta). Myös positiivista palautetta on ollut helpompi antaa raskauden varjolla, kuten Marian todetessa minulle erään ryhmätunnin loputtua *”sä oot hyvä tyyppi ja siks sun vauvastaki tulee hyvä tyyppi*” (Kenttämuistiinpanot 5.kerta). Raskauteni laukaisemien keskustelujen kautta on selvinnyt, että tytöillä on ajatuksen tasolla runsaasti hyviä arvoja. Vauvaan viittaavat kommentit ovat hymyilyttäneet tyttöjen lisäksi myös ryhmän aikuisia, joten sen merkitystä ryhmässä muodostuneeseen vuorovaikutukseen ei voida sivuuttaa.

3.4 Osallistuva havainnointi etnografisen tutkimuksen menetelmänä

Osallistuva havainnointi (Spradley 1980) on yksi etnografisen tutkimuksen päämenetelmistä ja sen kautta tutkija voi saada tietoa, jota ulkopuoliselle ei paljastettaisi (Cohen, Manion, Morrison 2007; Hammersley & Atkinson 2007). Havainnoinnin menetelmiä voidaan kuvata jatkumolla, jonka ääripäinä ovat *osallistuva* ja *ulkopuolinen* havainnointi (Uusitalo 1991: 90; Jørgensen 1989: 21; Spradley 1980: 60). Uusitalon (1991) mukaan osallistuvan havainnoinnin etuna on se, ettei tutkija vaikuta tai luo tutkimustilannetta, joten toiminta tai käyttäytyminen on autenttista. Samalla se nostaa kuitenkin esiin erityisiä eettisiä ongelmia: kertoako ja miten perusteellisesti tutkimuksesta muille ryhmän jäsenille (Uusitalo 1991: 90; Cohen, Manion, Morrison 2007; Hammersley & Atkinson 2007; Alvesson & Sköldberg 2008).

Tutkimuksessani osallistuva havainnointi on tarkoittanut avointa osallistumistani ryhmän toimintaan yhtenä sen jäsenenä. Viikoittaisissa keskusteluryhmissä osallistuin tehtävien tekemiseen tyttöjen tavoin, kolmen kuukauden ajan. Samalla pyrin kuitenkin ottamaan etäisyyttä olemalla avoin tyttöjen vastauksille, enkä lähtenyt oikomaan heidän esittämiään väittämiä, vaan sallin toimijuuden ryhmän ohjaajalle. Ryhmissä pyrin kuuntelemaan tyttöjen ajatuksia ja esittämään tutkimuskysymysten kannalta oleellisia tarkennuksia heidän puheisiinsa.

Tutkimustani suunnitellessa totesin osallistuvan havainnoinnin soveltuvan erityisesti toiminnan ja käyttäytymisen kuvaamisen menetelmäksi. Joustavuutensa takia havainnointi soveltuu käytettäväksi dynaamisissa tilanteissa (Cohen, Manion, Morrison 2007; Hirsjärvi & Hurme 2001; Uusitalo 1991). Lisäksi osallistuva havainnointi soveltuu myös sellaisten

ongelmien tutkimiseen, joista ei etukäteen ole paljon tietoa (Hammersley & Atkinson 2007; Jørgensen 1989; Kangas 2008). Samalla se tuo aineiston keräyksen muutkin aistit kuin kuulon ja näön, mahdollistaen tunteiden hyödyntämisen ilmeiden ja asioiden tarkastelussa (Kangas 2008: 69; Hirsjärvi & Hurme 2001). Tieteellinen havainnointi ei kuitenkaan ole ainoastaan on käyttäytymisen näkemistä, vaan sen tarkkailua (Uusitalo 1991: 89; Spradley 1980).

Havainnoidessani en tehnyt muistiinpanoja, vaan kirjasin ne välittömästi ryhmien jälkeen tietokoneelleni luomaan tutkimuskansioon. Havaintojen määrän jäsentämiseksi ja rajaamiseksi loin tutkimuskansiooni pelkistetyn havaintorungon (Spradley 1980: 123), johon kirjasin käyttäytymisen havaintojen lisäksi omia pohdintojani tapaamisten kulusta. Kenttämuistiinpanojen kirjaamiseen käytin kerralla yleensä 1-2 tuntia, havaintojen määrästä riippuen. Lisäksi joko samana iltana tai seuraavana päivänä luin läpi tekemäni kenttämuistiinpanot lisäten niihin mieleeni mahdollisesti muistunutta tietoa. Tutkimuksen ajalta kenttämuistiinpanoja pohdintoineen kertyi yhteensä 63 sivua. Muistiinpanoissa välittyi tyttöjen välinen vuorovaikutus, tekemiset ja sanomiset sekä muiden reaktiot niihin (Kangas 2008: 71). Lisäksi kirjasin kontekstitietoja siitä, mihin aikaan ja millaisessa tilanteessa vuorovaikutus tapahtui. Havaintojen kirjaaminen jälkikäteen saattaa kuitenkin vaikeuttaa havaintojen teon systemaattisuutta ja alentaa niiden luotettavuutta (Kangas 2008: 71; Hammersley & Atkinson 2007: 142; Jørgensen 1989). Toisaalta Coffey (1999: 127,160) korostaa, ettei muistin merkitystä kuitenkaan tulisi vähätellä etnografisen tutkimuksen yhteydessä, koska se liittyy tutkimuskohteen kanssa elettyyn ja koettuun todellisuuteen. Etnografia on tapahtumien kokemista, muistamista ja muistikuvien järjestämistä kenttämuistiinpanojen muodossa.

3.5 Etnografisen kenttätöön kulku

Tapasin NFG:n toiminnanjohtajan ja vastaavan ohjaajan ensimmäisen kerran helmikuussa 2009, jolloin käynnistin tutkimukseni suunnitteluprosessin. Kenttätöön aloitin toukokuussa hankkimalla tarvittavat tutkimusluvut. NFG:n ohjaaja lähetti vanhemmille ja nuorille ryhmätiedotteen, jonka oheen tekemäni tutkimuslupahakemus liitettiin. Hakemuksella vanhemmat ja nuoret saivat mahdollisuuden joko evätä tai antaa luvan tutkimukseni toteutukselle. Tutkimuslupahakemuksessa noudatin Cohenin, Manionin ja Morrisonin

(2007) tietoisien suostumuksen (informed consent) periaatetta. Ensimmäisten tapaamiskertojen aikana kaikki tytöt palauttivat tutkimuslupahakemukset suostumuksineen ja allekirjoituksineen.

Varsinainen tutkimuksellinen kenttätyö tapahtui elo-marraskuussa 2009. Keskusteluryhmän kokoontumiset järjestettiin aina samaan kellonaikaan, samassa paikassa ja samana viikonpäivänä. Ryhmäkeskustelujen havainnointikerrat kestivät ajallisesti 90 minuuttia/kerta. Nauhoittamani kolme ryhmäkeskustelua ovat kestoaltaan yhteensä 270 minuuttia (3 x 90 min.). Tutkimusta varten hankkimani nauhuri oli kooltaan pieni ja huomaamaton, ja se muistutti ulkonäöltään tyttöjen käyttämiä matkapuhelimia. Nauhoittamistani keskusteluista muodostui yhteensä 15 litteroitua sivua. Tutkimuskysymysteni kannalta oleelliset puheet litteroitiin sanantarkasti.

Ennen ryhmäkeskusteluiden nauhoittamista toimitin hahmottelemani tutkimusteemat ryhmänohjaajalle, jotta hän sai käsityksen siitä, millaista tietoa tutkimuksellani tavoittelin ja kykeni viemään ryhmäkeskustelua haluttuun suuntaan. Tutkimuskysymykseni integroitiin mukaan ryhmäkeskusteluihin kuitenkin kahdesta erityisestä syystä. Ensiksikin NFG:n toiveesta jo usealle haastattelulle, viranomaiskontaktille ja toimenpiteelle altistettuja tyttöjä ei tulisi vaivata menneisyyttä kaivelevien haastattelujen muodossa. Toinen syy kysymysten integroinnille oli se, ettei keskustelun luonnollinen kulku tai tarkoitus häiriintyisi.

Nauhoittamieni keskusteluryhmien alussa informoin tyttöjä nauhurin käytöstä ja esittelin sen heille. Kerroin tytöille käyttäväni heidän kertomuksiaan osana tutkimustyötäni ja tarkensin, että lainaukset heidän puheistaan esitetään nimettöminä. Tyttöjä huvitti kahden tutkijan läsnäolo ja he vitsailivat siitä, kuinka heidän mielipiteensä ja ajatuksensa nähtäisiin niin tärkeinä, että ne pääsisivät mukaan tutkimuksiin. Varsinkin nuoria voi olla vaikea saada mukaan haastatteluihin, koska he eivät välttämättä halua, että heidän asioitaan udellaan (Hirsjärvi & Hurme 2001: 132). Tutkijan ja nuorten kohtaamisessa myös eriarvoistavat valtasuhteet voivat korostua, mikäli nuoret kokevat ettei heillä ole mahdollisuuksia vaikuttaa tutkimustilanteeseen (Mietola 2007: 162-163). Mietola (2007) havaitsi nuoria haastatellessaan heidän kokevan tärkeänä mahdollisuuden vaikuttaa itseään koskevaan tietoon. Koen, että pyytämällä tyttöjä kertomaan heidän omista kokemuksistaan, korostaen samalla näiden kokemusten merkitystä, tein osaltani keskustelutilanteesta

mielekkään.

Nauhoituskerroilla sijoitin nauhurin keskeiselle paikalle ryhmätalaa, yleensä huoneen keskellä olevalle pöydälle, jonka ympärillä istuimme. Tytöt suhtautuivat nauhuriin luontevasti eivätkä vastustaneet sen käyttöä. Silti havaitsin, että varsinkin ensimmäisen nauhoituksen aikana tytöt olivat aluksi hieman hiljaisempia, kunnes tempautuivat mukaan keskusteluihin. Ensimmäisen nauhoituksen aikana yksi tytöistä huomaa voimakkaasti yskiessään pöydällä olevan nauhurin, jonka käytöstä olin informoinut tunnin alussa:

Maria: onks sulla se nauhotin päällä

Piritta: on, on se ollu alusta asti (kaikki tytöt nauravat). mä luulin että te tiesitte kun te ootte olleet niin hiljaa (naurahtaa)

Nea: soittaa vauvalle ja tälleen..

Maria: kiva mä en ees muistanu sit mä vaan puhuin. mä en haluu et mun ääni kuuluu tost, muutenki mä vaan yskin ja sit se kuuluu tost ja sit sä et voi kirjoittaa siihen sun juttuun et Maria vaan yskii.

Piritta: ei ku sinne tulee sillee öhöm öhöm (kaikki nauravat). ei tietenkään. ei kaikki tosiaan oo tarpeen.

(1. Nauhoitus 2. ryhmäkerta)

3.6 Etnografisen aineiston analyysi

Laadullinen analyysi alkaa siitä, että tutkija erottelee aineistoa havainnoiden niitä seikkoja, jotka sisältyvät tutkijan kiinnostukseen (Kangas 2008: 87–88). Etnografinen analyysi perustuu usein haastattelurunkoon, mutta se on silti *tutkijan ajattelua, pohdintaa, sanallista kuvausta ja tulkintaa ihmisten toiminnasta ja toiminnan tarkoituksesta* (Kangas 2008: 68–69; Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen, Saari 1994; Hammersley & Atkinson 2007). Niin analyysin onnistuminen kuin tulosten luotettavuus riippuvat tutkijan teoretisoinnista, tutkijan perehtyneisyydestä omaan aineistoonsa ja aihetta koskevaan kirjallisuuteen (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen, Saari 1994: 89). Etnografisessa tutkimuksessa näkökulma aineistoon voi kuitenkin olla jossain määrin jäsentymätön, koska tutkijalla ei tutkimuksensa alussa välttämättä ole tarkkaa suunnitelmaa aineiston hankintaa varten eikä analyysiluokkia tai tulkintaa saatavalle aineistolle ei aina ole kartoitettu etukäteen (Kangas

2008: 68). Hankitun aineiston analyysitapa riippuu aineiston luonteesta ja sitä ohjaavat tutkijan asettamat tutkimusongelmat- ja kysymykset (Kangas 2008: 85).

Tutkimukseni analyysi kulkee yhtä linjaa empiiristen kuvausten kanssa ja siinä on hyödynnetty sekä aineiston *ristiinvalidointia* että *teoriatriangulaatio*a (Hammersley & Atkinson 2007; Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen, Saari 1994 ym.). Aloitin tutkimustehtävään perustuvan luokittelun miellekarttojen avulla, joiden kautta hahmottelin aineistosta nousevia tutkimuskysymyksiini vastaavia aiheita ja teemoja. Muodostuneita teemoja olivat esimerkiksi väkivaltapuheet, päihdekäyttäytyminen, seksuaalisuus ja sukupuoliroolit. Pienen tauon - lapsen syntymän - jälkeen aloitin aineistoni lukemisen uudelleen, jolloin kykenin näkemään uusia asioita, joiden avulla luomani teemat jakautuivat osakategorioihin (tavoitehakuisuus, valta, kunnia, opetus). Osakategorioita ja asiayhteyksiä vertailemalla löysin aineistostani niin ristiriitaisuuksia kuin yhtäläisyyksiä. Samalla pystyin siivilöimään pois ne aiheet, jotka eivät olleet tutkimuskysymyksiini kannalta oleellisia. Hammersleyn & Atkinsonin (2007: 169) mukaan juuri epätavallisuuksien kautta etnografi kykenee analysoimaan tutkimaansa ilmiötä. Aineiston vuoropuhelussa (Peltola 2007) pyrin yhdistelemään eri tavoin tuotettua tietoa ja muodostamaan tyttöjen väkivaltasuhtautumista kuvaavia käsitteitä. Syrjälä ym. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen, Saari 1994: 89) näkevät tällaisen vertailevan lähestymistavan *ristiinvalidoimisen* muotona. Heidän mukaansa tällainen lähestymistapa mahdollistuu etnografisessa tutkimuksessa, koska aineisto on kerätty havainnoimalla, haastatteleamalla ja kirjallisia dokumentteja keräämällä (Syrjälä ym. 1994: 89; Cohen, Manion, Morrison 2007). Keräämäni etnografinen materiaali koostuu kenttämuistiinpanoista ja ääninauhoitteista, nuorten itsearviointilomakkeista ja kirjallisista palautteista. Lisäksi olen nähnyt tyttöjen ottamia valokuvia elämän tärkeistä asioista, heidän piirtämänsä omakuvat sekä toiminnallisilla kerroilla tuotetut kädentaidolliset työt (graffitit, sormivärimalaukset ja lööpit).

Ristiinvalidoidun analyysin perusluokitukset ovat tutkimusraportin peruselementtejä ja ne esiintyvät raportissa kolmella tasolla: *erityiskuvausten kautta* (kenttätapahtumiin perustuvat kuvaukset, lainaukset kenttämuistiinpanoista ja haastatteluista), *yleisten kuvausten kautta* (aikaisempiin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen, teoriaan sidotut kuvaukset), ja *tulkinnallisen kommentoinnin kautta* (tulosten lopullinen, yleisempi ja teoreettinen tarkastelu, tulkinta) (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen, Saari 1994: 90). Analyysini heijastelee

näitä kolmea tasoa myös tulosten pohdinnan yhteydessä.

Hammersleyn & Atkinson (2007: 165) mukaan etnografian ei tarvitse sitoutua yhteen teoreettiseen viitekehykseen, vaan hän voi pyrkiä lisäämään näkökulmien rikkautta *teoriatriangulaation* avulla. Teoriatriangulaation käyttö (Laine, Bamberg, Jokinen 2007:25–26; Kangas 2008) vähentää todennäköisyyttä siitä, että tutkija esittäisi joukon olettamuksia unohtaen ristiriitaiset tulokset. Teoriatriangulaation avulla voidaan välttää tilanteita, joissa tutkija joko puolustaa tiettyä teoriaa tai jättää sen kokonaan käyttämättä (Laine, Bamberg, Jokinen 2007; Cohen, Manion, Morrison 2007; Hammersley & Atkinson 2007). Teorian avulla aineistoa ei kuitenkaan pyritä pakottamaan, vaan rikastuttamaan (Syrjälä ym. 1994: 90), jolloin sen kautta nouseva tulkinta kohoaa ilmiöiden ja teemojen tasolle.

Eri tutkimuksiin ja teorioihin heijastaen olen pyrkinyt luomaan tulkintaa, joka avaisi lukijalle mahdollisuuden tarkastella sen osuvuutta eri näkökulmista. Ilman teoriaan pohjautuvia sisällöllisiä ja metodisia käsitteitä tutkimus voi jäädä pelkäksi kuvailuksi tai perusteettomiksi väitteiksi, eikä se silloin lisää ymmärrystä tai tuota uutta tietoa käsiteltävästä ilmiöstä (Häikiö & Niemenmaa 2007: 51). Laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei silti ole teorian testaaminen, vaan sen hyödyntäminen uusien näkökulmien avaamisessa (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007). Teoriasta ja aiemmasta tutkimuksesta voidaan lisäksi hakea tukea valituille lähestymistavoille. Sosiaalisen elämän kompleksisuus on kuitenkin tutkimuksen pysyvä ongelma, eikä sitä pystytä tavoittamaan yksittäisellä tutkimusmenetelmällä (Laine, Bamberg, Jokinen 2007: 23; Cohen, Manion, Morrison 2007). Kysymykset, kuten ymmärsimmekö asiat oikein, kuvaammeko asiat niin kuin ne olivat ja vastaako tulkinta tavoitteitamme, seuraavat tapaustutkimuksen tekijää koko prosessin ajan (Laine, Bamberg, Jokinen 2007: 23).

3.7 Etnografisen tutkimuksen luotettavuus

Etnografinen tutkimus kohdistuu usein yhden pienen joukon tutkimiseen (Pole & Morrison 2003: 113; Hammersley & Atkinson 2007: 3). Tutkijaa kiinnostava kysymys voi olla, mistä tässä tietyssä tapauksessa on kyse. Sen vuoksi etnografisen tutkimuksen ohjaavaksi tekijäksi nousee enemmänkin tapauksen erityisyyden kuvaaminen, kuin pyrkimys sen

yleistettävyyteen (Pole & Morrison 2003; Hammersley & Atkinson 2007).

Etnografisessa tutkimuksessa subjektiivisuus, jolla tarkoitetaan tutkittavan ja tutkijan välistä vuorovaikutusta, on tutkimuksen voima (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen, Saari 1994: 102; Coffey 1999). Sen vuoksi tutkijan oma aktiivisuus, läheisyys ja koetut tunteet tutkittavien kanssa ovat välttämättömiä riittävän ja totuudellisen informaation saamiseksi. Usein tämä johtaa kuitenkin monenlaisiin eettisiin ongelmiin raportointitilanteessa, minkä vuoksi tutkijan on raportoitava tarkkaan ja rehellisesti tutkimuksensa eri vaiheet (Cohen, Manion, Morrison 2007). Tyttöjen suhtautumista kuvatessani jouduin tasapainoilemaan glorifioivien ja demonisoivien tulkintojen välimaastossa. Etnografisen tutkimuksen luotettavuutta ja toistettavuutta arvioidessa Cohen, Manion ja Morrison (2007) varoittavat tutkijaa *sädekehävaikutuksesta* (the halo effect), jolloin tutkija uskoo pelkästään osallistujien hyvyyteen aiheuttaen sen, että käyttäytymisen ja toiminnan negatiiviset piirteet jäävät huomioimatta. Tyttöihin tutustuttuani oli helpompaa nähdä heidän positiiviset piirteensä, mikä olisi voinut helposti kääntyä tutkimuksen objektiivisuuspyrkimystä vastaan. Myös ryhmän mahdollisia muutoksia raportoidessani olisin voinut nostaa aineistostani esiin vain muutosta tukevia seikkoja, mikäli olisin irrottanut esitetyt kommentit ja arvioinnit niiden kontekstistaan.

Tutkijan on myös varottava *sarvivaikutusta* (the horn effect), jolloin hän näkee ainoastaan osallistujien pahuuden (Cohen, Manion, Morrison 2007: 189). Tyttöjen puheissa korostunut väkivaltaisuus olisi voinut helposti tulla esitetyksi ja tulkituksi toisin, mikäli olisin keskittynyt tarkastelemaan aineistoa vain yhdestä näkökulmasta käsin. Aineistollisella vuoropuhelulla olen pyrkinyt välttämään näiden vaikutusten alaiseksi joutumisen. Siksi en ole esittänyt haastatteluaineistosta vain tiettyä näkökulmaa tukevaa puheita, vaan olen tuonut ne esiin niissä yhteyksissä, joissa ne ilmenevät (Cohen, Manion, Morrison 2007).

Etnografian luotettavuus perustuu kuitenkin havainnoinnin jatkamiseen niin pitkään, että tutkija näkee tapahtumien toistuvan eikä se anna enää uutta tietoa tutkimuskohteesta (Cohen, Manion, Morrison 2007; Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007). Tutkija itse tietää, milloin tämä vaihe on saavutettu (Kangas 2008: 73; Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007: 177). Viimeisimpiä ryhmäharjoituksia läpikäydessä havaitsin samojen vastausten kiertävän kehää: sekä tehtävät että tyttöjen vastaukset alkoivat mielestäni toistaa itseään. Esimerkiksi

arvoharjoitusten tehtävänannot olivat sisällöllisesti samankaltaisia, kuten ”valitse itsellesi tärkeät arvot” tai ”kirjaa lapulle elämäsi tärkeät asiat”. Havaittiin, että myös tytöt olivat omaksuneet tunnin rakenteen vaateet ja odotukset; he tiesivät mitä oli tulossa ja osasivat ennakoita harjoitusten tausta-ajatuksen. Myös annetut vaihtoehdot olivat samantyyppisiä, kuten perhe, ystävät, rakkaus, turvallisuus ja niin edelleen. Vastaavasti tytöt toivat toistuvasti esiin samoja arvoja. Toisaalta juuri ylioppimisen (Tynjälä 2004) kautta arvojen siirtämistä osaksi toimijuutta voidaan vahvistaa.

3.8 Tutkimuskysymykset aineistolle

Etnografinen aineisto on usein laaja ja runsas (Hammersley & Atkinson 2007: 3; Alvesson & Sköldbberg 2008: 179). Jo tutkimukseni alkuvaiheessa pohdin, miten saisin rajattua aineistoni tietovirran eettisesti hyväksyttäväksi kokonaisuudeksi. Tutkimuksen alkuvaiheessa hahmottelin useita kysymyksiä esitettäväksi aineistolleni. Kysymykset painottivat arvojen, asenteiden ja tunteiden merkitystä väkivallan käytössä, mutta eivät silti asettaneet tiukkoja rajoja lähestymistavalle. Ryhmäkeskusteluissa nousi kuitenkin esiin uusia ja arvaamattomia asioita, jotka johdattivat minut pohtimaan tyttöväkivaltailmiötä itselleni uusista näkökulmista. Sen vuoksi alussa muodostamani kysymykset muokkaantuivat tutkimuksen edetessä *induktiivisesti* (Hammersley & Atkinson 2007; Alvesson & Sköldbberg 2008: 178), aineistosta nousevan tiedon kautta. Kysymykset, jotka päädyin esittämään aineistolleni, ovat auttaneet minua kohdistamaan katseeni tutkimuksen kannalta olennaiseen tietoon niin luokittelu- kuin analyysivaiheessa. Kysymykset, joiden kautta pyrin ymmärtämään tyttöjen suhtautumista väkivaltaan ja lähestymään ryhmässä mahdollisesti tapahtuneita muutoksia ovat:

- (1) Mitä väkivallalla halutaan saavuttaa?**
- (2) Mitkä asiat motivoivat väkivallan käyttöön?**
- (3) Millaisia vaihtoehtoja väkivallan käytölle on?**

Tutkimusta suunnitellessani halusin kartoittaa myös sitä, millainen motivaatio tytöillä on muutokseen. Aineistooni tutustuessani ja sitä useaan otteeseen lukiessani huomasin kuitenkin, ettei se ollut tarpeeksi kattava vastatakseni hahmottamaani kysymykseen.

Hammersleyn ja Atkinsonin (2007: 24) mukaan tutkimusongelmien muuttuminen ja muokkautuminen on kuitenkin osa etnografista tutkimusprosessia. Lisäksi aineistosta nousi uutta tietoa, joka kohdensi katseeni sukupuoli-identiteettiin ja sen merkitykseen väkivallan käytössä, sen selittämisessä ja siitä vastaamisessa. Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan nähnyt enää mahdolliseksi edetä tähän suuntaan, joten jääköön se tulevaisuuden tutkimukselliseksi tarpeeksi.

Koska pyrin tutkimuksellani sekä rakentamaan kuvaa tyttöjen suhtautumisesta väkivaltaan että arvioimaan onko ryhmän aikana suhtautumisessa tapahtunut muutoksia, jaan tutkimukseni aineiston kolmeen periodiseen kuvailuun. Kuvailuissa esitän tekemäni havainnot, otteet tyttöjen puheista ja itsearviointilomakkeista aineiston tiheässä vuoropuhelussa. Tuodakseni esiin periodisuuden ja toiminnan etenemisen keskityn erityisesti nauhoittamiini 2., 6., ja 9. tapaamisiin. Induktiivisen lähestymistapani johdosta myös muilta ryhmäkerroilta nousi esiin tutkimuksen kannalta oleellista tietoa, minkä vuoksi kuvaan lyhyesti jokaisen osion alussa edeltäneiden kertojen keskeiset havainnot suhteessa asettamiini tutkimuskysymyksiin. Vaikka olen antanut tutkimukseni tytöille pseudonyymit, käytän raportissa kuitenkin omaa nimeäni *Piritta*. Ryhmän muista aikuisista käytän ammattinimikkeitä *ohjaaja* ja *tutkija*.

4 Tyttöjen suhtautuminen väkivaltaan

juot ja katselet vieraisiin pöytiin
salaan vilkaiset itseäsi peiliin
pikimustat tähdet tuijottaa takaisin
toivot että joku huomaisi sinutkin
pöydässäsi ei oo yhtään ystävää
kaikki tietää sun tuhkimotarinas nimeltään
ennen taivas oli avoinna sinullekin
kunnes paha sormi tavoitti karkurin

4.1 Keskusteluryhmät 1-3

Ryhmässä tapahtuvaa toimintaa kuvaan suurin lainauksin kenttämuistiinpanoistani. Niiden avulla pyrin esittämään kontekstin tapahtumat ja vuorovaikutuksen siinä muodossa kuin ne ilmenevät:

Tunnekiirroksella jaettiin mielialaa/tunnetilaa kuvaavia kortteja sekä kirjallisessa (lapussa 3 adjektiivia) että kuvallisessa (hymiöt) muodossa. Tytöt vastustivat kierrosta, mutta lähtivät kuitenkin mukaan, kun kortit pantiin kiertoon. Kaikki tytöt valitsivat kuvalliset kortit. Osalla (Sara) kuvat viittasivat nälkään. (Nea ja Maria) olivat valinneet yhteiset kortit. (Maria) puhui kovin sanoin väkivallasta. Haukkui yhtä ryhmän tyttöä. Väitti haukkumisen olevan vain ”läppää”, jonka kaverit kyllä ymmärsi. Muut yhtyivät läppäajatukseen, myös haukuttu tyttö. (Nea) sanoi, että ”läpän” erottaa siitä, että se kohdistetaan kavereihin ja niitä jotka ei oo kavereita, haukutaan oikeasti (Kenttämuistiinpanot 1.kerta).

Tyttöjen nonverbaalista käyttäytymistä havainnoin ja jäsensin luomani havaintorungon avulla. Nonverbaalisessa viestinnässä ilmenevät niin asenteet, tunteet kuin ihmissuhteet. Oman minän ilmaiseminen tapahtuu pukeutumisen, asentojen, eleiden ja puheiden kautta (Gahagan 1977: 32). Ensimmäisellä kerralla kiinnitän huomion varsinkin asenteisiin ryhmätyöskentelyä, muita tyttöjä ja aikuisia kohtaan, kuten Mariasta tekemässäni havainnossa näkyy:

Kova suustaan. Haastava puheessaan. Käyttää paljon kirosanoja ”vittu”. Keskeyttää toisten puheet. Aggressiivisin ensivaikutelma. Ei hymyile paljoa. Ei pidä yllä katsekontaktia aikuiseen. Lyö vierustoveriaan, jos hänelle nauretaan (Saraa). Uhkaili väkivallalla kovin sanoin. Käytti paljon haukkumasanoja. Pelleili paljon äänekkäimmän tytön (Katrini) kanssa (Kenttämuistiinpanot 1.kerta).

Ensimmäisen tapaamiskerran havainnot olen kirjannut otsikon ”hälinää, kikatusta ja shokeerausta” alle. Tytöt saapuvat ensimmäiseen tapaamiseen vastaamatta aikuisen tervehdykseen, kovaäänisesti kikatellen. Koska huoneessa on kolme ryhmään osallistuvaa aikuista (ohjaaja, tutkija ja minä) on tytöille tärkeä määrittää asemamme. Kyselemällä olemmeko ”wannabe-sossuja” he haluavat tietää, millaiseen asetelmaan he suhteessa

meihin joutuisivat. Ohjaajan kertoessa toisen tutkijan tekemän laajempaa tutkimusta NFG:n tyttöryhmistä, toteaa yksi tytöistä ivalliseen sävyyn ”*me ollaan niiden koekaniineja*” (Kenttämuistiinpanot 1. kerta). Tytöt kuitenkin hyväksyvät aikuisten läsnäolon.

4.1.1 Väkivallan rooli tyttöjen elämässä

Toisen ryhmäkerran olen kirjannut ”*suhtautuminen väkivaltaan itsearviointin kautta*” otsikon alle. Ryhmän alussa ohjaaja jakaa tytöille NFG:n itsearviointilomakkeen (Liite 2), jonka kautta tyttöjen nykyistä tilannetta lähdetään kartoittamaan. Keskustelu väkivallan roolista tyttöjen elämässä avataan itsearviointilomakkeen kysymysten kautta.

Tytöt kommentoivat lomaketta keskenään. Tyttöjen mielestä lomakkeen vaihtoehdot ovat typeriä. Tytöt lukevat toisilleen kysymyksiä ääneen, samalla kommentoiden ”en mä tajuu ” tai ”tän mä tajuun”. Käsitteiden merkityksiä he kyselevät joko aikuisilta tai toisiltaan. Kysymykset aikuisille esitetään katsetta kohdistamatta, sen sijaan käytetään kovempaa ääntä (Kenttämuistiinpanot 2. kerta).

Uusiin ihmisiin tutustuminen on nuorille tunteita herättävää toimintaa. Keskusteluryhmän - kuten myös muunkin ryhmätoiminnan alkaessa - haetaan omaa paikkaa ja luodaan itselleen roolia yhtenä ryhmän jäsenenä. Tietyn käsityksen antaminen omasta itsestä tekee sosiaalisen kanssakäymisen ennustettavammaksi (Gahagan 1977: 32.) Samalla viestit vaikuttavat muiden ryhmässä olevien käyttäytymiseen. Myös minulle etnografina, odottavana äitinä ja osallistuvana ryhmän jäsenenä oman paikan löytäminen rakentuu vuorovaikutuksessa yhdessä muiden osallistujien kanssa. Ryhmäkeskustelussa, jossa vuorovaikutusta muodostetaan ja omaa paikkaa haetaan esiin nousevat osapuolien erilaiset roolijännitteet ja odotukset:

Katri: (lukee ääneen, provosoivasti) lyön toista ihmistä. potkin toista ihmistä. dissaan toisia, totta kai. vedän päihkeitä. (kukaan ei kuuntele, koventaa ääntä). hakeudun terapiaan, mut en. dissaan toisia, tottakai. vedän päihkeitä...öööö...(nauraa)

Piritta: tää on puolimummo kysymys mutta mitä ”dissaan” toisia, mitä dissaan..

Katri: dissaan, haukkuu

Sara: et sä tiiä (hämmästyneenä)

Piritta: en tienny

Nea: mitä (yllättyneenä)

Maria: siis jos mä sanon et Sara ois harakka

Piritta: haukkuu toisia, okei.

Katrin puheessa korostuu uhmakkuus ja välinpitämätön suhtautuminen sekä väkivallan että päihteiden käyttöön. Annettua tehtävää ei oteta vakavasti, vaan arkaluonteisiin aiheisiin suhtaudutaan ironisen puheen varjolla. Keskustelussa avaan tyttöjen käyttämää, itselleni uutta *dissaus*¹-käsitettä tyttöjen avulla. Tyttöjä hämmästyttää, etten tiedä heillä yleisessä käytössä olevan sanan merkitystä. Gahaganin (1977: 35-36) mukaan ryhmän jäsenten välillä tapahtuva kielenkäyttö on ymmärrettävissä ryhmään hyväksytyjen jäsenten välillä. Ryhmälle tunnusomaisten sanojen käyttö vahvistaa ryhmän jäsenten välistä tunnesidettä samalla, kun se muistuttaa ryhmään kuulumatonta ulkopuolisuudesta. Katri jatkaa keskustelua asenteista yhdessä muiden tyttöjen kanssa:

Katri: alkoholin käyttö on ok ...ei ok, mitä tähän pitää laittaa (katsoo muita)?

Nea: mitä sä laitat alkoholin käyttöön (kyselevät toisiltaan)

Tyttöjen asenteiden ilmaisussa on havaittavissa epävarmuutta sen suhteen, mitä itsearviointilomakkeen kautta voidaan omasta käytöksestään myöntää. Samalla kun tytöt kirjoittavat vastauksensa paperille, lukevat he ne myös ääneen muille ja vertaavat niitä keskenään. Lisäksi yksi nuorista kysyy, pitääkö tehtäviin vastatessa puhua totta. Ohjaaja vastaa kysymykseen naurahtaen, että mielellään, koska totuuden puhuminen kannattaa elämässä yleensäkin.

Sara: käytäkö väkivaltaa, en käytä, mä oon nätti tyttö (mieltii ääneen tehtävää tehdessään)

Maria: mitä, oot nätti

Sara: (nauraa) mä oon nätisti (sanoo pienellä äänellä, katsoo maahan ja mutristaa huultaan).

Saran puheessa nousee esiin oman väkivaltakäyttäytymisen paikantaminen sukupuolisen määrittelyn kautta. Sara kertoo olevansa väkivallaton, koska hän on ”nätti tyttö”. Herkkyyttä korostetaan nonverbaalisesti naiselle kulttuurisesti ominaisia ilmeitä ja eleitä käyttäen (Kenttämuistiinpanot 2.kerta).

1. Dissata (dislike): nuorten käyttämä slangisana, tarkoittaa haukkumista, halveksuntaa

Myös Saran täyttämässä ensimmäisessä itsearviointilomakkeessa hän kertoo suhtautuvansa väkivaltaan negatiivisesti eikä myönnä käyttävänsä sitä riitatilanteissa. Toisaalta hän kuitenkin hyväksyy kiusaamisen, jota myös myöntää harrastavansa. Niin Nea kuin Katrikin suhtautuvat väkivallan ihannointiin negatiivisesti ensimmäisen itsearviointilomakkeen vastauksissa. Toisaalta ainoana tyttönä Katri myöntää käyttävänsä ongelmatilanteessa fyysistä väkivaltaa lyöntien ja potkujen muodossa ja kertoo myös hyväksyvänsä sen käytön. Katrin osoittama rohkeus nähdä ja myöntää oma väkivaltainen käyttäytyminen voidaan kuitenkin ymmärtää ensimmäisenä askeleena kohti muutostyötä.

Nea: väkivallan ihannointi, mitä se tarkoittaa?

Ohjaaja: no ihaileksä sellaisia kavereita jotka vetää turpaan ja on ilkeitä ja haukkuu toisia...ja

Katri: en (lyhyesti ja terävästi). osaanko hillitä itseni..

Ohjaaja: mm..vai lähtekö mopo käsistä ku joku ärsyttää

Katri: (ei vastaa, nauraa muiden tyttöjen kanssa, puhuu jo seuraavasta kysymyksestä) valehtelenko, valehtelen, vittu kaikki ihmiset valehtelee

Maria: kyl valehtelu oikeesti on joskus ihan ok

Ohjaaja: mm. laita vaik ..jutellaan kohta enempi siitä sit.

Katrin puheissa ja nonverbaalisessa viestinnässä heijastuu uhmakkuus, mikä on havaittavissa tavasta, jolla hän ohittaa aikuisen esittämän kysymyksen. Marian mukaan valehtelu voi olla joskus hyväksyttävää. Valehtelusta puhuttaessa myös muut tytöt toteavat sen olevan sallittua ja joissain tilanteissa jopa välttämätöntä. Valehteluun turvaututaan esimerkiksi vanhemmille hätävalehtelun muodossa ja se oikeutetaan sillä, että halutaan säästyä seuraamuksilta. Tyttöjen mukaan kaverillekin voi valehdella, mikäli tätä ei haluta loukata. Tosin ensimmäisen kerran itsearvioinnissa ainoastaan yksi tytöistä toteaa valehtelun olevan täysin hyväksyttävää, kun taas muut arvottavat sen lähemmäs ei-hyväksyttävää toimintaa. Kuitenkin kaikki tytöt myöntävät valehtelevansa tilanteesta riippuen. Havaitsen kuvattujen perustelujen olevan ristiriidassa tyttöjen aiemmin korostamien lojaaliuden ja rehellisyyden arvojen kanssa. Mietin, miten tyttöjen itselleen merkityksellisiksi ilmoittamat elämän tärkeät arvot (rehellisyys, luottamus, perhe, ystävät) heijastuvat heidän käyttäytymiseensä. Aineistoa vertailemalla näen, että tyttöjen elämän tärkeiksi arvottamat asiat jäävät tässä vaiheessa ryhmää pelkästään puheen tasolle, eikä

omaa toimintaa suunnata näiden arvojen mukaisesti. Väkivallasta puhuminen herättää epävarmuutta tyttöjen puheissa. Tytöt pyrkivät paikantamaan omaa asemaansa ryhmässä ja tunnustelevat muiden silmin, mihin kategoriaan he itsensä sijoittaisivat ja millä perustein. Omaa sosiaalista identiteettiään Maria hakee seuraavalla tavalla:

Maria: käytätkö väkivaltaa.. käytätkö itse...käytänks mä väkivaltaa hei (kysyy toisilta tytöiltä)

Nea: käytät

Maria: käytänkö

Sara: et käytä (mitätöivällä äänellä)

Maria: pakossa, tilanteessa käytän mut en.

Sama epävarmuus on havaittavissa tyttöjen täyttäessä itsearviointilomakkeen kohtaa viimeisen kuukauden aikana koetuista tunteista. Tyttöjen puheissa ja asenteissa viha vaikuttaa olevan sallitumpi tunne kuin suru (Kenttämuistiinpanot 1., 3., 5. kerta). Esimerkiksi Katri kysyy ohjaajalta, mitä tunteita hän voi kertoa. Ohjaajan todetessa, että koetut tunteet voivat kuvata iloa tai surua, vastaa Katri välittömästi ”mä oon ollu vihainen, mä oon ollu iloinen. En mä oo ollu surullinen, mä oon ollu vain vihainen” (Nauhoite 2. kerta). Itsearviointilomakkeeseen Katri on kuitenkin kirjoittanut tunteneensa itsensä myös surulliseksi viimeisen kuukauden aikana. Tulkitsen aineistojen osoittaman ristiriitaisuuden siten, että kyseessä on oman herkkyyden ja haavoittavien tunteiden peittely muiden nähden. Herkkien, naiselle ominaisiksi luokiteltujen tunteiden hallintaa osoittamalla Katri voi pyrkiä säilyttämään asemansa ryhmässä ”kovana tyttönä”. Toisaalta hän on kuitenkin valmis myöntämään herkkyytensä meille aikuisille kirjallisessa muodossa.

4.1.2 Laukaisijat ja väkivallan oikeuttaminen

Itsearviointilomakkeen kautta halutaan saada tietoa tyttöjen tämänhetkisestä elämäntilanteesta, heidän suhtautumisestaan väkivaltaan sekä epäsuotuisasta käyttäytymisestä.

Ohjaaja alkaa käydä läpi itsearviointitehtävää. Katri alkaa automaattisesti lukea ääneen omia vastauksiaan, provosoivasti. Myös Maria tuo esiin omia vastauksiaan. Muut tytöt lukevat omansa vasta ohjaajan pyynnöstä. Yhden lukiessa toiset kuuntelevat. Myös ohjaaja/aikuiset kertovat omat vastauksensa, puhuvat myös negatiivisista

tunteista (masentuvansa tai itkevänsä), kertovat keskustelelevansa. Katri ja Maria itkevät vain silloin, kun ovat liian surullisia, tai kun ovat niin vihaisia etteivät jaksa enää huutaa (esim. poikakaverille). Itse kerroin itkeväni varsinkin nyt, kun raskaushormonit hyrräävät, toisaalta poistun myös paikalta (Maria kertoo myös poistuvansa). Keskustellaan toisten potkimisesta ovien lyömisestä, tytöt kertovat, että ”niin saa purettua stressin helvettiin”. Maria perustelee aineellisen väkivallan siten, että jos potkii ovea, ei potki kaveria. Katri taas ei puheidensa mukaan potkisi kaveria. Katri on hakannut yleensä omistamaansa nyrkkeilysäkkiä, mutta kotona hän hakkaa toisinaan myös siskoaan (joka ei kuulemma välitä). (Kenttämuistiinpanot 2. kerta)

Tytöt oikeuttavat aineellisen väkivallan stressin purkamisen kautta. Aineellinen väkivalta nähdään myös vaihtoehtoisena toimintatapana fyysiselle väkivallalle. Ohjaajan tarkentaessa, mitä häittää oven tai seinän potkimisesta on, toteaa Katri lyhyesti ”ei mitään”. Maria puolestaan sanoo, että ”oveen tulee reikä” (Kenttämuistiinpanot 2.kerta.) Ohjaajan tarkentaessa mitkä seuraukset ovat silloin, jos potkii tai lyö toista ihmistä puhuvat tytöt edelleen aineellisista vahingoista eivätkä niinkään toisten fyysisestä vahingoittamisesta. Aggressioiden suora purkaminen, *katarsis*, on tyttöjen suhtautumisessa yksi väkivaltaisen käyttäytymisen vähentämisstrategia (Goldstein, Glick, Gibbs 1998: 33). Potkimalla ovea tai seinää vihamielinen tunne tyhjennetään ja puretaan.

Vaikka Katri on aiemmissa puheissaan todennut, ettei kaverin lyöminen ole sallittua, kertoo hän nyt voivansa suuttuessaan lyödä kaveriaan Ilonaa, koska ”se ymmärtää”. Ohjaajan kysyessä mitä häittää siitä voi olla, jos kaikki eivät ole niin ymmärtäväisiä kuin Ilona, haluavat tytöt vaihtaa puheenaihetta. Ohjaaja kuitenkin jatkaa ja mallittaa vastauksellaan ”jos itse löisin jotain tulisi itselleni ainakin tosi paha mieli ja huono omatunto”. Maria on ohjaajan ja keskusteluun yhtyneiden muiden aikuisten kanssa samaa mieltä. Myös Katri toteaa, että hän pyytäisi kaveriltaan anteeksi ”jos katuisi”. Tässä vaiheessa myös Nea osallistuu keskusteluun ja painottaa sanaa *jos katuisi* (Kenttämuistiinpanot ja nauhoitus 2.kerta).

Katri kertoo käyttävänsä väkivaltaa toisinaan myös siskoaan kohtaan, mutta ei kuitenkaan koe tätä vakavana asiana. Burman (2004: 88) on tutkimuksessaan kartoittanut teini-ikäisten, väkivaltaa käyttävien tyttöjen suhtautumista väkivaltaan. Burmanin tutkimuksen tytöt eivät nähneet muissa tilanteissa fyysiseksi väkivallaksi luokittelemaansa tekoa

väkivaltana silloin, kun se ilmeni sisarusten välillä (Burman 2004: 88). Burmanin käyttämässä itsearviointilomakkeessa sisarusten väliset tappelut olivat yleisiä: tutkimukseen osallistuneesta 671 tytöstä 59 % myönsi tapelleensa sisarustensa kanssa. Väkivallan vakavuudesta tai rajuudesta huolimatta tytöt eivät Burmanin mukaan nähneet tilanteita vakavina, vaan luonnollisina kotiin kuuluvina kahnauksina (Burman 2004: 88).

Ohjaaja: osaatteko te kertoa jotain esimerkkejä mistä tulee turhautunu olo

Katri: siitä ku joku puhuu paskaa

Maria: nii (voimakkaasti)

Ohjaaja: joo, entäs muuta

Sara: siitä ku opettajat on ärsyttävii

Maria: siitä kun on kusettanu

Ohjaaja: okei, joo-o

Katrin mukaan yhtenä väkivallan käyttöön laukaisevana ja oikeuttavana tekijänä voidaan nähdä muilta tytöiltä tulleet hakkausuhkailut. Näissä tilanteissa hänelle itselleen nousee halu "*hakata heidät ensin*". Sara kertoo oikeuttavansa hakkaamisen, jos joku on tehnyt jotain "*tosin pahaa*". Tarkentaessani tytöiltä mikä on tosi pahaa tekemistä, kuvaa Sara esimerkiksi pettämisen olevan yksi syy hakkaamiselle. Kysyessäni eikö sellaisessa tilanteessa voi tehdä muuta kuin hakata, kokevat tytöt ettei esimerkiksi huuto auttaisi vaan se tekisi tilanteesta lähinnä naurettavan. Tytöt näkevät myös perheen tai läheisten loukkaamiseen oikeuttavan väkivallan käytölle. Pettämisen ja perheen pilkkaamisen lisäksi haukkuminen, "*paskanpuhuminen*" ja juoruaminen selän takana toimivat laukaisijoina tappelulle. Itseen kohdistunut haukkuminen ei kuitenkaan tyttöjen mukaan ole niin vakavaa, mutta he eivät silti myönnä sen olevan sallittuakaan:

Piritta: mua kiinnostas tuo mitä Sara sano että jos on tehny jotaki kamalaa niin mitä esimerkiksi..

Sara: no jos se on tehny jotain pahaa se tyyppi ketä sä meet..

Ohjaaja: niin et sä aattelet et se on oikeutettua

(tyttöjen naurua, kikatusta)

Sara: mitä?

Ohjaaja: ajatteleksä et se ois oikeutettua et jos se ois jotain tosi pahaa

Sara: no on, jos ..mieti jos sulla ois vaikka joku jätkä ja sit joku muija ois vaikka

pettäny sua sen kans..niin johan siin ois joku syy eikä ois et ”ei se haittaa” (imitoi sössöttävää ääntä)

Piritta: eikö sitä voi jotenki muuten ku lyömällä ratkaista

Maria: joo, jotenki huutaa sillee ”painu vittuun painu vittuun” (imitoi säälistävää ääntä), tuol on ovi, okei sinne vaan... (nauravat yhdessä)

Nea: tuol on ovi, okeiii (huvittunut)

Sara: tai jos on haukkunu silleen. esim. jos joku opettaja haukkuu mutsin ja faijan niin huh

Maria: niin ja mul on just silleen et jos joku haukkuu mun perhettä tai läheisii tai kavereit ja tälleen niin sit...ei mul silleen yleensä jos mua haukutaan tai tällee näin ei mul siit niin silleen helposti..

Ohjaaja: eli Maria on sitä mieltä, et sinua saa...

Maria: no *ei* mua saa (keskeyttää isolla äänellä)

Ohjaaja: ei mut sä et hermostu siitä niin helposti ku jos joku haukkuu sun perhettä

Tyttöjen väkivallan oikeuttamispuheissa huomio kiinnittyy kahteen tilanneriippuvaiseen laukaisijaan ja oikeuttajaan: tekoon ja puheeseen. Tyttöjen mukaan haukkuminen on pahan *tekemistä* silloin, kun joku ulkopuolinen on kohdistanut ilkeät puheet heidän läheisiinsä. Tekeminen muuttuu kuitenkin *puheeksi* niissä tilanteissa, joissa toimijana on tyttö itse. Tytöt eivät luokittele muita kohtaan käyttämäänsä henkistä väkivaltaa teoksi, vaan näkevät sen mieluummin loukkaavana puheena, *dissauksena*. Kun väkivaltainen teko oikeutetaan ja perustellaan muiden toiminnan kautta, pyritään sillä samalla väkivaltaisen käyttäytymisen vakavuuden ja sen seurausten lieventämiseen.

Toinen havainto väkivallan oikeuttamisessa ilmenee Saran kuvailussa ”*sit joku muija ois vaikka pettäny sua sen kans*”. Sara määrittelee hänet pettäneeksi henkilöksi toisen tytön *ulkoistaen* väkivallan kohteen. Määrittelemällä suhteen ulkopuolisen tytön petturiksi Sara pyrkii oikeuttamaan väkivallan käytön. Samalla hän pyrkii luomaan välimatkaa pettämiskokemuksen aiheuttamaan surun ja haavoittuvuuden kokemiseen, jonka myötävaikuttajana on toisena osapuolena toiminut tytön rakkauden ja luottamuksen kohde, oma poikaystävä. Täten toimimalla petetyksi joutunut tyttö voi pyrkiä säilyttämään oman minäkuvansa riittävän hyvänä tyttöystävänä ja lieventämään kokemuksesta aiheutunutta epävarmuuden tunnetta. Ulkoistamalla juonittelevaksi tekijäksi toinen tyttö voidaan pojan

intentionaalisen toimijuuden merkitys ymmärtää vähäisempänä, mikä taas mahdollistaa teon anteeksiannettavuuden, petetyn minäkuvan säilymisen ja suhteen mahdollisen jatkumisen.

4.1.3 Väkivallan näytösluonteisuus

Itsearviointilomakkeella pyritään myös hahmottamaan positiivisia asioita tyttöjen elämässä, kuten kartoittamaan heille tärkeitä arvoja. Arvoista keskustelemisen toivotaan avaavan tytöille uusia näkökulmia tulevaisuuden mahdollisuuksista.

Ryhmän tyttöjen täyttämässä itsearviointilomakkeissa (Liite 5 ja 6) jokainen arvioi itselleen tärkeimmiksi asioiksi (tosi tärkeä) *perheen, ystävät, rakkauden ja rahan*. Tytöistä jokainen arvostaa vastauksissaan myös turvallisuutta. Myös luottamus, onnellisuus ja rehellisyys nousevat esiin tyttöjen arvioinneissa (vähän tärkeä). Ei lainkaan tai vähiten tärkeinä asioina tytöt kokevat ryypäämisen, väkivallattomuuden, puhtaan omantunnon ja väkivallan. Väkivalta ei siis tyttöjen näkökulmasta ole heille tärkeä osa elämää, tosin ei väkivallattomuuskaan. Vastausten perusteella tyttöjen suhtautuminen väkivaltaan on arvotasolla neutraali. Tämä herättää kysymyksen siitä, mikä laukaisee väkivaltaisen käyttäytymisen ja miksi siihen usein turvaudutaan toiminnan tasolla.

Ohjaaja jatkaa itsearviointilomakkeen läpikäymistä ohjaten keskustelua positiivisiin vaihtoehtoihin kysyen, millaiset toimintavaihtoehdot olisivat riitatilanteissa parempia kuin väkivalta. Tyttöjen mukaan yksi rakentava vaihtoehto on asioista suoraan puhuminen jopa niissä tapauksissa, joissa kyseessä on jokin negatiivinen aihe. Tytöt itse kertovat sanovansa asiat ”*päin naamaa*”, vaikka se hetkellisesti loukkaisikin toista osapuolta. Ohjaajan kysyessä onko sellaisessa tilanteessa, jossa joku ärsyttää sinua helppo poistua paikalta, kuvaavat tytöt seuraavaa:

Katri: kelaa jos koulussa tulee joku tappelu, pitäis pystyy poistuu ku kaikki on siinä ympäril, et niin hei tota noin..

Ohjaaja: niin mites tappelutilanne, voiks tappelusta poistuu

Katri: ei !(vahvasti)

Maria: eiii

Sara: ei sitä peräännyttä

Maria: paitsi, jos tai no emmätiä...mut jos halua esittää sellast viisasta ja sit vaik se

oikeasti pelkäiski sit esittäis viisasta sit lähtee sit lähtee sillai et mä nyt haluu olla
noin tyhmä et mä tappelisin

Ohjaaja: loistavaa

Katri: mä oon lopettanu kokonaan tappelun

Maria: mä oon lopettanu

Sara: niin mäki

Katri: mä päätin et mä en enää rähise yhtään

Ohjaaja: mikä sai sut lopettamaan tappelun

Katri: no kun mä en jaksa sitä saatanan irmeli kettusta

Ohjaaja: kuka on irmeli kettunen

Katri: naurahtaa..[alueen] lähipoliisi

Ohjaaja: elikkä poliisi oli sellainen pysäyttäjä

Katri: joo se on hirveä harakka

Oheisesta keskustelusta nousee esiin Marian pohdinta ”*mut jos haluu esittää sellast viisasta ja sit vaik se oikeasti pelkäiski sit esittäis viisasta sit lähtee sit lähtee sillai et mä nyt haluu olla noin tyhmä et mä tappelisin*”. Vaikka tytöt eivät suhtautumisessaan väkivaltaan tuo suoraan esiin sitä, että he pitäisivät sitä ”tyhmänä” tai että sitä käyttävät olisivat ”tyhmiä”, kuvaa Maria kuitenkin ”viisaan” toiminnan sellaiseksi, jossa paikalta poistutaan tappelematta. Samalla hän käyttää sanaa ”esittää”, mikä mielestäni viittaa vaikeuteen poistua tilanteesta ryhmäpaineen (Goldstein, Glick, Gibbs 1998) alla. Vaikka oikea tapa toimia tiedostetaan, ei siihen turvauduta, koska tappelusta ei koeta voivan perääntyä kasvoja menettämättä. Toisaalta ryhmän tytöt kertovat sekä puheissaan että itsearviointilomakkeen vastauksissaan osaavansa kieltäytyä väkivallasta. Jo aiemmin tyttöjen puheissa on tullut esiin, että usein fyysisissä väkivaltatilanteissa ”koko koulu” osallistuu tappeluun. Tällaisessa tilanteessa laaja katsojakunta tuo tilanteeseen näytösluonteisuutta, jolloin heikko ryhmäpaineen sietokyky voi ylläpitää väkivaltaista käyttäytymistä. Keskustelussa tytöt toteavat kuitenkin lähes yksimielisesti lopettaneensa väkivallan käytön. Yhtenä hillitseväenä tekijänä Katri kokee ulkopuolelta tulevan kontrollin uskomalla poliisin seuraavan häntä.

Ohjaajan kysyessä, voiko tappelusta poistuja näyttää fiksulta ja paikalle jäänyt ”ilmaan huitoja” tyhmältä, naurattaa tyttöjä ajatus yksinäisestä ilmaan huitojasta.

Tytöt jatkavat väkivallan oikeuttamista tarkentamalla, että tilanteessa jossa he itse ovat toiminnallaan aiheuttaneet tappelun, ei paikalta poistumista nähdä vaihtoehtona. Minulle herää ajatus siitä, onko perääntyminen tytöille eräänlainen kunniakysymys, koska kukaan ei halua olla muiden silmissä häviöjä? Samalla pohdin, voiko tappelusta perääntyvä ajautua myöhemmin itse kiusatun asemaan? (Kenttämuistiinpanot 2.kerta)

4.1.4 Tyttötappelu versus nyrkkitappelu: sukupuoli osana väkivaltakäyttäytymistä

Ohjaaja johdattaa keskustelun väkivallan sukupuolittuneisiin viitekehyksiin kysymällä tyttöjen näkemyksiä siitä, kuinka ennen ajateltiin nyrkkitappelun olevan tytöille sopimaton, poikien juttu. Katrin mielestä ”jätkät ei tappele enää ollenkaan”. Tytöt ovat yhtä mieltä siitä, että varsinkin koulutappelussa osallisina ovat tytöt, eivätkä he Neaa lukuun ottamatta ole nähneet poikien tappelevan koulualueella. Samalla he palaavat puheissaan aiempaan keskusteluun tyttöjen kaksinaamaisuudesta ja näkevät sen yhtenä syynä tyttöjen välisille rähinöille:

Katri: jätkät sanoo suoraan ja sit siitä tulee tappelu.. mut muijat on just sellasia varsinki jotkut et ne puhuu jollekin et toi on hirveä huora sit se juttu leviää ja pahentuu matkan varrella ja..

Maria: nii ja se on muutenki sillee et kyl muijil tulee paljon helpommin tappelu

Nea: ei muis...kyl muis kouluis vaan jätkät tappelee

Katri: ehkä tää on vaan tää [alue] (muut myötäilevät, nauravat)

Piritta: mut mua kiinnostaa taas se onko ne sellaisia ”cat fighteja²”, kun aina puhutaan catfighteista että tytöt raapii ja..(tytöt alkavat kiljua ja imitoida uikuttavia naisia)

Tutkija: vai lyöks ne ihan kunnolla..

Piritta: nii, Katri säki puhuit et vetää turpiin ja..

Katri: emmä koskaan...siis on välillä hauskaa vetää jotain litsareita, mut jos mä oon jossain kunnan tappelussa en mä vedä mitään iii (kimeällä äänellä, imitoi kauhistunutta naista)

Maria: hauskaa vetää hiuksista (ironisesti)

2. Cat fight (kissatappelu): nuorten käyttämä slangisana tyttöjen välisestä tappelusta

Katri: emmä.. mä oon kerran elämässäni vetäny jotain hiuksista, silloin mä vedin sua (puhuu Marialle, nauraa)..kato mä yritin ottaa hupusta kiinni..

Tyttöjen kuvaamana tyttötappelu on muuta kuin hiuksista vetämistä tai läpsimistä; ei koomista ja hysteeristä kuten usein ajatellaan. Niin Katri kuin Mariakin toteavat lyövänsä mieluummin nyrkillä kuin läpsivänsä. Katri toteaa, että aluksi voi antaa pari ”litsaria³” eli lyödä avokämmenellä poskelle, jonka jälkeen siirrytään kovempiin otteisiin. Tyttöjen kertomana läpsimiset ovat ikään kuin tappelun aikaansaamiseksi käytettäviä sytykkeitä. NFG:n (2009) tekemässä kartoituksessa käytetään tyttöjen antamissa avovastauksissa sanaa ”bitch slap³”, jonka näen tarkoittavan samaa kuin tutkimukseni tyttöjen käyttämä litsari. Kartoituksessa ilmenneiden vastausten mukaan litsaria ei nähty varsinaisena lyömisenä, sillä siihen oli vastattu erikseen lyömisvaihtoehdon lisäksi. Lisäksi vastauksissa läpsimistä vähäteltiin, eikä sitä pidetty vakavana (Levottomat Tuhkimot yhteenvetoraportti 2009).

Havaitsen tyttöjen ottavan suhtautumisessaan väkivaltaiseen toimijuuteen etäisyyttä tyttöyteen imitoimalla ivallisesti koomista ja hysteeristä naista. Samalla he määrittävät ”mujat” kaksinaamaisiksi, selän takana puhujiksi ja itsensä aiempien puheiden mukaan suorapuheisiksi ja rehellisiksi toimijoiksi. Ohjaajan kääntäessä *väkivallan sukupuoliasetelman* toisin päin, saa keskustelu kuitenkin uusia muotoja:

Ohjaaja: mites, lyökö tytöt poikia?

(hiljaisuus)

Maria: kyl mä ainaki lyön (nauraa)

Sara: hä?

Ohjaaja: lyökö tytöt poikia

Katri: lyö. mut jos joku jätkä lyö mua niin sit mä soitan yhdelle kaverille..mun ei tartte ite tehdä mitään sit mä soitan Makelle (poikaystävälle. naurua)..hei kaveri tuut sä auttaan

Ohjaaja: onks se jotenki niin ku sallitumpaa tytön lyödä poikia ku poikien tyttöjä?

3. Litsari (bitch slap): nuorten käyttämä slangisana avokämmenlyönnistä kasvoihin

Katri: on

Sara & Nea: mm (myötäilevät)

Maria: on

Katri: joo (tytöt nyökkäilevät, kaikki yhtä mieltä)

Ohjaaja: miks?

Maria: no koska pojat on vahvempii..

Katri: nii

Maria:...ja siin voi sattuu paljon enemmän ku siin jos tyttö lyö poikaa

Ohjaaja: entäs sitte haukkuminen, onko pojat niin paljon vahvempii et ne kestää mitä vaan ja paljon dissaamista

Maria & Sara: ei kestä

Katri: Make kesti kaks tuntii

Tyttöjen suhtautumisesta ilmenee, että he kokevat tyttöjen ja poikien välisen sukupuolieron ilmenevän lähinnä fyysisenä vahvuutena. Samalla he oikeuttavat omaa väkivaltaisuuttaan kehollisen heikkomuutensa kautta. NFG:n (2009) tekemässä kartoituksessa seurusteluväkivaltaa koskevaan kysymykseen vastasi yhteensä 6404 tyttöä. Heistä lähes 40 % hyväksyi väkivallan käytön poikaystävää kohtaan. Valtaosa tytöistä näki kuitenkin väkivallan oikeutetuksi vain sellaisissa tilanteissa, joissa poika löi ensin, lähenteli tai kävi kiinni tyttöön vastoin tämän tahtoa. Ryhmän tyttöjen tavoin osa vastaajista (18 %) näki pettämisen oikeutuksena lyömiselle (Levottomat Tuhkimot yhteenvetoraportti 2009).

4.1.5 Väkivallan opetuksellinen funktio

NFG:n (2009) tekemässä kartoituksessa kaikista vastaajista lähes 10 % ja väkivaltaa käyttäneistä tytöistä 20 % myönsi alistaneensa tai nöyryyttäneensä muita vähintään kerran viimeisen kuukauden aikana. Myös ryhmän tyttöjen puheissa kuvattiin joskus julmiakin tarinoita alistamisesta. Keskusteltaessa siitä mihin väkivaltainen teko päättyy kertovat tytöt seuraavaa:

Ohjaaja: koska se hakkaaminen sit loppuu, mikä siinä on se..

Katri: no et se tipahtaa..

Maria: nauraa, nii

Ohjaaja: tipahtaa, ei menee tajuttomaks vai

Maria: no nii et kaatuu eikä tajuu enää mitää

Katri: sit saa vielä kerran potkasta päähän ja lähteä käveleen (Maria nauraa Katrille)

Ohjaaja: miks pitää vielä kerran potkasta päähän

Maria: no siks et se tajuu et mitä..et se tajuu

Ohjaaja: viimeinen voimannäyttö

Maria: ai mitä

Ohjaaja: et onks se sellanen viimeinen voimannäyttö, et olinhan vahvempi tai jotain

Maria: joo

Tunnelma on ristiriitainen. Tyttöjen puheet herättävät tunteita, mietin kuinka pahalta puheet kuulostavat. Aikuisissa on havaittavissa järkytystä, tytöistä en osaa sanoa ovatko he ylpeitä vai häpeissään. Kukaan ei katso toisiaan silmiin, kaikki istuvat kuin paikalleen jämähtäneinä (Kenttämuistiinpanot 2.kerta).

Kerrottuaan ”väkivallan opetuksellisen funktion” oikeutuksena väkivallalle alkavat tytöt kertoa alistamistarinoita siitä, miten joku oli nostanut jalkansa hakatun uhrin päälle ja pakottanut tämän pussaamaan kenkäänsä. Ohjaajan kysyessä tällaisen toiminnan motiivia, ei kukaan vastaa vaan tytöt jatkavat keskustelua keskenään. Päätän kuitenkin toistaa ohjaajan esittämän kysymyksen:

Piritta: mua kiinnostaa se että kun on hakannut jonkun onko se tarkoitus että se pussaa sitä kenkää (tytöt räjähtävät nauruun) vai että se jättää sut rauhaan vai pelkää vai..

Katri: se et se oppii sen

Piritta: oppii sen..?

Maria: niin se pitää alistaa..

Katri: niin se oppii sen et ens kerralla pitää vaan suoraan turpansa kiinni

Maria: nii just

Ohjaaja: toi kuulostaa ihan siis joltain eläimelliseltä touhulta eikä ollenkaan ihmisten toiminnalta

(Maria naurahtelee nolona, Katri ei reagoi)

Maria: (nauraa) me ollaan katottu liikaa eläimellistä menoa

Ohjaaja: tosi karua meininkiä (vakavana)

Katri: kannattaa tulla...tulkaa joskus [alueen] kouluun kun siellä on rähinä, niin sitte näätte

Piritta: niin onko tää siellä koululla nää kaikki tapahtumat

Tytöt: (yhteen ääneen) eei, on näitä muuallaki

Tutkija: mut entä jos on sit joku vahvempi alkaa alistaa teitä

(kaikki huutavat yhteen ääneen ei)

Katri: no sit mä otan niin pahasti turpaan ku en koskaan suostu kenenkään kenkii pussaileen

Maria: nii just

Katri: se on ihan sama miten pahasti mä turpaan otan kuhan mä en joudu jotain kenkii pussaileen

Maria: en mäkään kyllä ikinä pussais kenenkään kenkää..en ikinä

Katri: ja ei siin..ja enkä mä yleensä tappele niiden kaa kenen kans mä tiedän etten mä pärjää

Ohjaaja: okei...eli sä valitset niinku semmosen..

Katri: en mä mee niinku turhaan muutenkaan aukoon turpaani jollekki...(hiljaisuus)

Tyttöjen suhtautumisessa alistamiseen ja alistetuksi joutumiseen heijastuu pyrkimys omien kasvojen ja kunnian säilyttämiseen hakatuksi joutumisenkin uhalla. Ohjaajan konfrontoidessa nuorten puheita vetoaa Katri alueen merkitykseen ja kehottaa aikuisia tulemaan sinne, jotta *"näkisimme itse"*. Katri perustelee väkivallan tekoa sillä, että tietyissä olosuhteissa toimijuuden valintamahdollisuudet ovat pienet. Kuitenkin Katrin kuvailussa *"ja ei siin..ja enkä mä yleensä tappele niiden kaa kenen kans mä tiedän etten mä pärjää"* ilmenee uhrivalinnan ja fyysisen haavoittuvuuden ristiriitaisuus. Tyttöjen aiemmin kuvaamissa asenteissa on selvinnyt, ettei poika saa lyödä tyttöä, koska tyttö on fyysisesti heikompi. Kuitenkin tyttö väkivallan toteuttajana ja toimijana voi halutessaan valita väkivallan kohteeksi itseään heikomman uhrin.

4.1.6 Kaverit, lojaalius ja joukkoväkivalta

Keskustelu alistamisesta ja voimannäytöstä väkivallan motiiveina johtaa keskustelun nuorten kohtaamaan *joukkoväkivallan uhkaan*. Katrin antamassa esimerkissä joukko nuoria oli ollut tulossa pahoinpitelemään häntä, koska hän oli arvostellut yhden joukkoon kuuluvan tytön ulkonäköä internetin keskustelupalstalla. Katrin mukaan *"jengi oli tulossa puolustamaan"* kommentteista suuttunutta tyttöä, eikä hän tässä yhteydessä suhtaudu joukkohakkaamiseen ei-hyväksyttynä toimintana. Kavereiden puolustaminen ja lojaalius

korostuvat arvoina tyttöjen puheissa, vaikka siihen kuuluisikin epäsuotuisaa käyttäytymistä. Myös tyttöjen aiemmissa kertomuksissa on selvinnyt, kuinka kahden henkilön välillä alkanut kiista voi helposti yltyä joukkotappeluiksi esimerkiksi koulussa, jossa kaverit usein rientävät puolustamaan toisiaan.

Nuorten naisten huumeidenkäyttöä koskevassa tutkimuksessaan Väyrynen (2007) kuvaa kavereiden merkitystä naisten elämässä. Tutkimuksen naiset kokevat itsensä tavoin epäsuotuisasti toimivien kavereidensa kanssa sellaista yhteenkuuluvuuden ja lojaaliuden tunnetta, jossa kaveria ei haluta pettää (Väyrynen 2007: 166). Sen sijaan heitä halutaan puolustaa, heidän pärjäämisestään kannetaan huolta ja heidän salaisuuksiaan varjellaan, vaikka kysymyksessä olisi itseä tai toisia vahingoittava käytös. Naisten kertomuksista selviää kuinka uusien elämänsisältöjen muodostuminen voi hankaloitua, mikäli kaverit omalla toiminnallaan ylläpitävät muutoshalukkaan ihmisen negatiivisia toimintatapoja. Koska myös ryhmäni tytöt arvottavat kaverit tärkeimmäksi asiaksi heidän elämässään, voivat kaverit sosiaalisella tasolla ylläpitää väkivaltaista käyttäytymistä. Yksilötasolla resilienssi (DiNapoli 2003: 141; Nordahl, Sørli, Mager, Tveit 2005: 82), vastustuskykyisyys ja elämän vaikeiden tilanteiden sietokyky, toimii useiden tutkimusten mukaan yhtenä suojaavana tekijänä väkivaltakäyttäytymistä vastaan. Itsearviointeissaan tytöt arvioivat yksilötasolla kykenevänsä sanomaan ei väkivallalle. Siitä huolimatta he eivät näe väkivallasta kieltäytymisen olevan mahdollista sosiaalisen paineen alla.

4.1.7 Alkoholi ja väkivalta

Tyttöjen suhtautuminen alkoholinkäyttöön ilmenee samanlaisena sekä heidän puheissaan että itsearviointilomakkeiden vastauksissa. Käyttö nähdään hyväksyttävänä ja se kytketään nuorten välisiin sosiaalisiin tilanteisiin ja hauskanpitoon. Itsearviointien vaihtoehdoissa (Liite 5) tytöt eivät kuitenkaan pidä ”ryyppäämistä” itselleen tärkeänä arvona. Vaikka tytöt yhdistävät alkoholinkäytön osaksi nuorten välistä vapaa-ajan seurustelua, toteavat he samalla humalan lisäävän väkivaltaista käyttäytymistä. Tyttöjen mukaan alkoholin vaikutuksen alaisena tulee helpommin ”soitettua suuta ja lyötyä”. Keskusteltaessa siitä, kuinka usein alkoholin käyttö on sallittua ennen kuin se muuttuu ongelmakäytöksi, toteavat tytöt viikonloppujuomisen riittävän. Niin Sara kuin Nea tuomitsevat alkoholin arkikäytön eivätkä he hyväksy siitä aiheutuvia koulupoissaoloja.

Havaitsen tyttöjen määrittävän raittiuden arvojaan suhtautumalla alkoholinkäyttöön Alasuutarin (1995) kuvaamien juomisen kehysten puitteissa. Alasuutarin mukaan käsitys juomisesta riippuvuuteen johtavana toimintana uusinnetaan arkielämässä siten, että ihmiset tarkastelevat juomistaan kahden eri kehysten: *arkielämän- ja alkoholismikehyksen* puitteissa (Alasuutari 1995: 184). Arkielämän kehys juomiseen viittaa arkielämää käsitteellisesti ja toiminnallisesti organisoiviin tapahtumiin, joiden puitteissa juominen voidaan tulkita tai ottaa annettuna. Esimerkiksi juhlissa ihmiset voivat kohottaa maljan ilman, että alkoholinkäyttö nähdään ongelmallisena. Myös tytöt hahmottavat juomisen arkielämän kehysten piirissä, yhdistämällä alkoholinkäytön nuorten väliseen seurusteluun ja kommunikaatioon. Alkoholismikehyksen piirissä juominen kuitenkin määritellään ongelmalliseksi toiminnaksi (Alasuutari 1995). Tyttöjen puheissa juomista arvioidaan alkoholismikehyksen puitteissa silloin, kun puhutaan viikolle keskittyvästä ”ryyppäämisestä”, joka aiheuttaa koulupoissaoloja. Alkoholismikehyksen valossa juomisen ei nähdä enää keskittyvän sosiaalisiin tilanteisiin, vaan sen vaikutuksia arvioidaan suhteessa yksilön juomatapoihin ja tyyliin (Alasuutari 1995: 184). Vaikka tytöt ottavatkin asenteellisesti etäisyyttä alkoholin ongelmakäyttöön, kuvaavat he samanaikaisesti ongelmia niin juomistapojensa kuin tyylin suhteen kertomalla alkoholin toimivan laukaisijana väkivaltaiselle käyttäytymiselle.

4.1.8 Väkivalta tyttöjen määrittelemänä

Ohjaajan kysyessä, mikä tyttöjen mielestä on väkivaltaa, kysyy Katri ivallisesti saisiko hän näyttää. Nea puolestaan toteaa aikuista imitoivalla äänellä ”fyysistä ja henkistä”. Tyttöjen mielestä aikuiset ja terapeutit käyttävät tätä määritelmää. Tytöt nauravat ja tirskeävät, liikehtivät levottomasti. Ohjaaja ei anna periksi, vaan painottaa uudelleen, mitä väkivalta on nimenomaan teidän sanomananne. (Kenttämuistiinpanot 2. kerta)

Sara: no väkisesti (muut nauravat)

Ohjaaja: ihan oikein

Katri: hakkaamista

Ohjaaja: esimerkiks, eli tehdään väkisin jotain toiselle (tytöt huutavat ja kikattavat, kun aikuiset ovat kuunnelleet)

Sara: hakkaamista, se ku tappelee, satuttaa toista

(naurua)

Ohjaaja: vielä mielenkiintoisempi kysymys..mikä ei oo väkivaltaa?

Maria: no ettei hakkaa

Ohjaaja: mikä ois teko..mikä on ei väkivaltainen teko

Maria: no et puhuu paskaa

Ohjaaja: eik se oo aika väkivaltasta jos puhuu paskaa

Maria: ei, mikä siinä on muka väkivaltaa?

Ohjaaja: no eiköhän se oo just sitä just sitä Nean sanomaa henkistä väkivaltaa

Nea: hyi

Saran mielestä väkivalta on jotain jota tehdään ”väkisesti”, vastoin toisen osapuolen tahtoa. Keskustelussa palataan jälleen siihen, etteivät tytöt suhtaudu pahan puhumiseen väkivaltaisena tekona. Tytöt luokittelevat väkivaltaiseksi teoksi vain sellaisen toiminnan, jossa toiseen ihmiseen kosketaan fyysisesti. Aiemmin tekemäni havainnon tavoin väkivaltaa oikeutetaan luomalla ero *teon* ja *puheen*, fyysisen ja psyykkisen välille. Näreen & Ronkaisen (2008) mukaan argumentilla "naiset ovat yhtä pahoja" fyysinen väkivalta on pyritty rinnastamaan henkiseen väkivaltaan. Vaikka henkinen väkivalta on loukkaavaa ja satuttavaa, ei se kuitenkaan Näreen & Ronkaisen (2008) mukaan ole erityisesti naisinen taito. Toisaalta useat ulkomaiset tutkimukset korostavat juuri joukosta henkisen poissulkemisen olevan tyttöjen tapa toimia (Lloyd 2005, Osler & Vincent 2003: 55).

Tunnin lopussa puhutaan siitä millaisia tytöt toivoisivat olevansa. Tunnelma on avoimempi. Ohjaaja kirjaa tyttöjen puheita fläppitaululle. Tyttöjä naurattaa. He osallistuvat harjoitukseen aktiivisesti. Ohjaajan kysyessä oletteko tyytyväisiä itseenne, vastaa Maria ensin että olen ja heti perään että en ole. Katri tarkentaa kysymystä, Nea sanoo olevansa tyytyväinen. Maria haluaisi olla positiivisempi ja iloisempi (ei äkkipikainen, vaan kärsivällisempi), Katri kiltimpi (ei haluaisi tapella eikä huutaa), Sara haluaisi olla hiljaisempi (ei niin räväkkä), Nea sosiaalisempi. Olen yllättynyt, että tytöt tuovat esiin tällaisia toiveita vasta toisella tapaamiskerralla! Itse vastaan haluavani olla parempi sanomaan ei. Kun ohjaaja haluaa lopuksi tarkentaa, mitä tarkoittaa olla kiltimpi toteaa Katri äänekkäästi lähetääns helvettiin. Aiheen käsittely jää siihen. (Kenttämuistiinpanot 2.kerta)

ja elämä on päivästä päivään vieraiden
pilkkaa sinullekin
päivästä päivään levoton tuhkimo
tekee itsestään marttyyrin

4.2 Keskusteluryhmät 4-6

3-5. kertojen aikana tyttöjen kanssa aloitetaan positiivisen minäkuvan työstäminen, jonka varaan tyttöjen positiivisia haaveita ja unelmia voidaan rakentaa. Tytöt saavat piirtää itsestään kuvan, joka ripustetaan ryhmähuoneen seinälle. Kuvaan tytöt saavat kirjata joka kerta omia positiivisia puoliaan. Tytöt kuvaavat positiivisina piirteinään energisyyden ja iloisuuden. Omakuvikseen he piirtävät prinsessan, taikurin, koiranpennun ja enkeli-piruasetelman. Positiivisia puoliaan pohtiessa Sara tuo esiin käsitteen ”wannabe-panostaja⁴”. Käsitteellä hän kuvaa suhtautumistaan kouluun ja siellä asetettuihin oppimistavoitteisiin. Hän kertoo sekä haluavansa panostaa että tietävänsä miten panostaa, mutta ei kuitenkaan toimi tavoitteidensa mukaisesti. Tynjälän (2004) mukaan suuntautumattomuus ilmenee vaikeutena nähdä yhteyksiä opiskelun ja todellisen elämän välillä. Suuntautumaton nuori saattaa tiedostaa, että hänen strategiansa ovat riittämättömiä, mutta ei kuitenkaan tiedä parempaa tapaa toimia (Tynjälä 2004: 120).

Vaikka ryhmätapaamiset ovat pääosin dialogisia, pyritään neljännellä kerralla motivoimaan ja sitouttamaan tyttöjä ryhmän toimintaan yhteistoiminnallisen aktiviteetin kautta. Yhteistoiminnallisuudella pyritään sosiaalisen todellisuuden jakamiseen, intersubjektiiivisuuteen (Tynjälä 2004: 153; Miller 2002: 380) ryhmän jäsenten välillä. Tyttöjä on aiempaa helpompi lähestyä graffittien ja sormivärimaalauksen teon ohella. Jaettujen tehtävien ja yhteisten tavoitteiden kautta vuorovaikutus vahvistuu.

Sisään tullessa kaikki tytöt tervehtivät. Suhtautuvat hyvin aikuisten läsnäoloon, eivätkä protestoineet siihen mitenkään. Maria ottaa selvästi aiempaa enemmän kontaktia aikuiseen (katsekontakti, kyselee). Tytöt työskentelevät pareittain, rauhallisesti. Myös aikuisille tuodaan värejä. Tyttöjä kiinnostaa puhua varsinkin raskaudesta. (Kenttämuistiinpanot 4.kerta).

Graffitit ja maalaukset kuvaavat ryhmän toimintaa ja ne ripustetaan myöhemmin ryhmätilan seinälle. Toiminnan ohessa tytöt puhuivat aiempaa avoimemmin ja rennommin asioistaan, eivätkä he osoita uhmaa aikuisen tekemiä lähestymisyrityksiä kohtaan.

4. Wannabe (want to be): nuorten käyttämä slangisana jäljittelijästä, matkijasta

Tytöt kertovat esimerkiksi kokeneensa outona sen, että heille vieras ihminen oli kysellyt heidän ongelmistaan, viitaten NFG:n ohjaajan keväällä tekemiin haastatteluihin. Kenttämuistiinpanoihini olen kirjannut kokeneeni tämän kommentin ensimmäisenä askeleena kohti luottamuksen muodostumista ryhmän aikuisten ja nuorten välillä.

4.2.1 Sidosryhmien merkitys väkivaltakäyttäytymisessä

Ohjaaja oli nostanut esiin tyttöjen edellisellä kerralla tekemää taidetta. Myös sisustukseen oli käytetty tyttöjen toivomia elementtejä (viltit, tyynyt, värit). Tyttöjen mielestä huone ei enää ollut mielisairaalamainen (Kenttämuistiinpanot 5.kerta).

Viidennen kerran havainnot olen kirjannut otsikon ”läpimurto” alle. Tämä johtuu siitä, että ryhmän aikana tytöt antavat useita viitteitä luottamuksen muodostumisesta nuorten ja aikuisten välille. Esimerkiksi kun Nea ei aluksi halua kertoa elämänsä tärkeitä asioita, toteaa Sara: ”lue vaan, ei täällä oo ketään epätuttuja” (Kenttämuistiinpanot 5.kerta). Viidennen ryhmätapaamisen tavoitteena on *elämän tärkeät asiat*- harjoituksen kautta lähestyä tyttöjen tärkeäksi kokemia arvoja ja pukea niitä sanoiksi. Harjoituksessa tulee repiä tyhjä paperiarkki 16 palaseen ja kirjoittaa niihin itselle tärkeitä asioita. Lapuista poistetaan vähitellen tärkeitä asioita siten, että vain neljä niistä jää jäljelle. Lopussa niihin voidaan lisätä vielä yksi tärkeä asia. Lappujen repimisen ohella tytöt kertovat avoimesti väkivaltaan oikeuttavasta riidasta, joka on saanut alkunsa maksamattomasta velasta.

Katri oli kertomansa mukaan uhannut Kaisaa väkivallalla (hakkaamisella), koska Kaisa oli tälle velkaa 5 euroa. Ohjaajan kysyessä, oliko hakkaus viiden euron arvoista, Katri sanoi että ”mulle on vittu aivan sama, en mä joudu siitä vastuuseen kuitenkaan. Mä oon alaikäinen, eikä mua voida tuomita”. Katrin mielestä hakkaus oli oikeutettua, koska se ”opettaisi” Kaisan maksamaan velat. Maria yritti ehdottaa, että ongelma ratkaistaisiin muulla tavoin. Ohjaajan kysyessä miten, Marian ehdotus oli ”vain” uhkailu, esim. töniminen ja kovisteleva puhe. Sara oli sitä mieltä, ettei kaunis puhe auttanut. Sara matki ivallisesti aikuisen ääntä ja sanoi ”ole kiltti, maksa mun velat” ja totesi, ettei kukaan maksaisi sillä tavoin. Katri puolusteli hakkaamista myös sillä, että hänet hakattaisiin, jos hän ei saisi rahoja Kaisalta, koska hän taas oli velkaa jollekin toiselle tytölle. Hän oikeutti suojelevansa vain itseään. Sara puolusti Katria toteamalla ohjaajille, että ”kainyt Katri on tärkeämpi itselleen ku joku vitun Kaisa”. (Kenttämuistiinpanot 5.kerta).

Seuraavalla kerralla ohjaajan kysyessä, miten tilanne oli lauennut kertovat tytöt selvinneensä siitä ilman väkivaltaa. Tytöt eivät kuitenkaan halua kertoa, miten tilanne oli ratkaistu.

4.2.2 Sukupuoli, sosiaalinen identiteetti ja väkivaltainen toimijuus

Kuudennella kerralla ryhmässä vierailee sosiaalialaa opiskeleva nuori mies, jonka läsnäolo vaikuttaa selkeästi tyttöjen käyttäytymiseen, väkivaltapuheisiin ja ryhmän ilmapiiriin:

Havaitsen Marian puhuvan kovempaan sävyyn kuin yleensä ja käyttävän enemmän voimasanoja kuten ”hevonpaska, vittu” ja niin edelleen. Käytöksessä on piirteitä ryhmien alkuvaiheeseen. Maria kommentoi äänekkäästi myös löytämäänsä lehtileikettä, jossa etsitään kaivinkonekuljettajaa ja tälle apumiestä kysyen Saralta, mentäiskö mukaan, mihin saa Saralta kuitenkin ihmettelevän ja kieltävän vastauksen. Sen sijaan Nea ja Sara eivät ota miesmäistä roolia, vaan he kikattavat enemmän kuin yleensä. Pohdin, haluaako Maria olla Matsin silmissä ”hyvä jätkä”? Mietin, haluaako hän ottaa eroa omaan sukupuoleensa tyttönä vai rakentaa yhtäläisyyttä poikasukupuoleen? Samalla pohdin Nean ja Saran kikattelua, haluavatko he taas korostaa tytön roolia? Mats ei kuitenkaan vastaa mitenkään tyttöjen puheisiin. Tytöt supattavat ja vilkuilevat Matsia. Sara vetää pitkästä aikaa jalkansa kehonsa eteen (Kenttämuistiinpanot 6. kerta).

Kuten jo tutkijan roolia pohtiessani olen tuonut esiin, on odottavan äidin läsnäololla ja kumpuavalla vatsalla koettu olevan positiivinen vaikutus ryhmän ilmapiiriin. Erityisen hyvin havaitsen tämän tällä ryhmäkerralla. Askartelun lomassa Maria tekee vuorovaikutusaloitteen kysymällä minulta kuin ohimennen tiedätkö tulevan vauvamme sukupuolen:

Maria: onks se tyttö vai poika

Piritta: en tiää..ei me tiietä vielä, me mennään toiseen ultraan jossa näkyy selvemmin

Ohjaaja: eiks ne siis saanu selvää

Piritta: no siis joo..tai no ne katsoi sitä, mutta se ei näyttänyt (pitää käsiä jalkovälin edessä), hän oli siveä

Myös Sara kuulee keskustelumme ja osallistuu siihen. Vauvapuheet saavat aikaan rennon

ja humoristisen keskustelun nuorten ja aikuisten välillä helpottaen jännittyneitä ilmapiiriä.

Sara kysyy, mikä on siveä. Maria selittää sen olevan kunnollinen. Ohjaaja myöntää ja ottaa vastakohtaksi käsitteen ”pornahtava”, johon Maria toteaa, ettei vauva voi olla pornahtava. Ohjaaja sanookin tarkoittavansa sitä yleisesti siveä-käsitteen vastakohtana. Yleinen puhe lapsista (aikuiset) ja vauvoista jatkuu, aikuisten kerrontaa hauskoista tapahtumista heidän ympärillään. Tytöt kuuntelevat ja kommentoivat välillä huvittuneina. Tunnelma alkaa keventyä (Kenttämuistiinpanot 6.kerta).

Toisena tunnin aiheena on positiivisten ominaisuuksien lisääminen aiemmin piirrettyyn omakuvaan.

Ilmapiiri on jäykkä. Tytöt olivat hiljaisia. Maria ja Sara kikattavat, Nea ”lukossa”. Eivät tuottaneet uutta. Tarkkailivat poikaa (Matsia) opiskelee ohjaajaksi, itsellä väkivaltaamenneisyys. Eivät halunneet kertoa itsestään juuri mitään. Eivät halunneet lisätä seinäpiirroksiin positiivisia asioita itsestään (Kenttämuistiinpanot 6.kerta).

Tyttöjen vastustaessa tehtävää, kysyy ohjaaja miksi itsestään on helpompi löytää negatiivisia kuin positiivisia asioita. Marian vastaus on ”ei kukaan halua olla itserakas”. Myös Sara toteaa ivallisesti: ”mä oon ihanin ja kaunein ja laihoin ja mallein”. Aikuiset ehdottavat Marialle positiivisiksi ominaisuuksiksi huumorintajuisuutta, rentoutta ja taitoa osata keventää kiusallisia tilanteita. Maria on saamasta palautteestaan nolona eikä kertomansa mukaan osaisi sanoa kyseisiä asioita itsestään. Ehdotan Saran positiiviseksi piirteeksi nauravaista, jolloin myös Saraa nolostuttaa. Sarakaan ei sanojensa mukaan halua ”kehua” itseään, mutta suostuu kuitenkin siihen, että ohjaaja kirjoittaa tämän omakuvaan nauravainen. Ohjaaja palaa Mariaan, joka toteaa muiden mielipiteiden olevan hänelle ”ihan sama”.

Positiivisia ominaisuuksia kartoitettaessa selviää, miten tytöt määrittelevät niistä puhumisen joko itserakkaudeksi tai omakehuksi. Itsensä kehuminen muiden kuullen ei tyttöjen mielestä ole sallittavaa. Saran oheisesta kommentista laihuudesta, kauneudesta ja malliudesta voisi helposti olettaa, että tytöt ajattelevat positiivisten puolten viittaavan lähinnä ulkoisiin kriteereihin. Ensimmäisessä itsearviointilomakkeessa tytöt Neaa lukuun ottamatta kuitenkin arvottavat ulkonäön vain vähän tärkeäksi seikaksi ja kertovat olevansa

tyytyväisiä itseensä. Ainoastaan Nea kertoo ulkonäön olevan hänelle erittäin tärkeä asia. Sen sijaan Sara käyttää ivallista äänensävyä puhuessaan nuorten naisten kulttuurissa ihannoiduista fyysisistä ominaisuuksista (Francis 2005: 14). Keskustelun edetessä selviää, että niin tyttöjen kuin aikuisten näkökulmasta positiiviset puolet ovat enemmänkin ihmisten sisäisiä ominaisuuksia ja vahvuuksia. Tässä yhteydessä ohjaaja tuo esiin, että juuri näiden sisäisten positiivisten ominaisuuksien kautta tytöt voivat pyrkiä elämänmuutokseen ja uuden identiteetin työstämiseen. Ryhmien aikana en kuitenkaan havainnut, että tytöt olisivat puheissaan tai käytöksessään tuoneet suoranaisesti esiin epävarmuutta tai kriittisyyttä suhteessa itsetuntoon. Ainoastaan unelmista ja tulevaisuuden haaveista puhuttaessa tytöt kertovat haluavansa olla erilaisia, kuten positiivisempia tai pitkäpinnaisempia. Positiivinen suhtautuminen omiin mahdollisuuksiin, kykyihin sekä voimavaroihin siivittää ihmisen toimintaa (Väyrynen 2007).

Havaintojeni ja ryhmässä saatujen kokemusteni perusteella sijoitan keskusteluryhmän arvotyöskentelyn osaksi identiteettityöskentelyä (Väyrynen 2007: 192), jossa oman tahdon ja tunteiden löytäminen – itsensä hyväksyminen – nähdään merkkinä sisäisestä kasvusta. Positiivisten kokemusten kautta suhde itseen voi muuttua myönteisemmäksi, jolloin myös arvojen ja toiminnan välinen ristiriita voi pienentyä. Sisäisen kasvun ehtona nähdään silloin niin oman tahdon kuin tunteiden löytäminen (Väyrynen 2007: 193).

Lopussa ohjaaja antaa kotitehtäväksi jokaiselle mukaan kertakäyttökamerat. Tytöt innostuvat, toteavat ”vähän siistii”. Ohjaaja tiedustelee, näkevätkö tytöt Katria, mutta nämä eivät kuulemma näe (hypistelevät saamiaan kameroita, ovat innoissaan, suunnittelevat ääneen mitä aikovat kuvata). Ohjaaja aikoo lähettää Katrille kameran postissa. Samalla ohjaaja antaa ohjeita, eli jokaisen tulee ottaa kuvia elämän tärkeistä asioista, kuvata positiivisia asioita, paikkoja, tärkeimpiä ihmisiä (tyttöjä naurattaa), harrastuksia, tilanteita, paikkoja (positiivisuuden korostaminen elämässä). Tytöt nauravat ja kertovat ironiseen sävyyn ottavansa itsestään mallikuvia. Kerroin, että häissämme meillä oli tarjolla vieraille kertakäyttökamerat. Ohjaaja toteaa, että kirkkokuvissa olitte varmaan kirkolliseen tyyliin siveitä, johon Maria toteaa humoristisesti, että olimme siveitä, kuten vauvamme (Kenttämuistiinpanot 6.kerta).

ilta pimenee ja ihmiset lähtee pois
sä et lähtis nyt kun aikaakin vielä ois
ulkona sua oottaa lohduton huomina
rakkauden hinta on nimensä veroinen

4.3 Keskusteluryhmät 7-10

Yhdeksännen kerran aiheena on toisen ryhmäkerran tapaan täyttää ja käydä läpi itsearviointilomake. Nuorten kysyessä syytä lomakkeen täyttöön kertoo ohjaaja sen mahdollistavan keskustelun, jonka kautta voidaan arvioida onko tyttöjen käyttäytymisessä, asenteissa tai arvoissa tapahtunut minkäänlaista muutosta ryhmän aikana. Sara toteaa heti alkuun, että *"en mä oo mikskään muuttunu"*.

4.3.1 Muutos suhtautumisessa tyttöjen kokemana

Ennen itsearviointilomakkeen täyttöä tytöt haluavat nähdä valmiiksi teetetyt elämän tärkeät asiat- valokuvat. Ohjaaja kertoo, että ensin katsotaan kuvat ja kerrotaan niistä lyhyesti, minkä jälkeen päästään antamaan palautetta ryhmästä sekä keskustelemaan tyttöjen ajatuksista sen toimivuudesta. Maria vastaa välittömästi ohjaajan pohdintaan:

Maria: tää on liian lyhyt tää ryhmä.

Piritta: niinkö

Maria: mm

Tutkija: oisiksä halunnu jatkaa vielä?

Maria: joo-o

Katri: en

Sara: mä oisin

Nea: niin mäki (naurua)

Ohjaaja: hei jos te näin toivotte sekin on mahdollista, et ilman muuta

Maria: ai et vielä saa jatkaa täs

Ohjaaja: mm

Nea: ai ens vuonna vai nytten

Ohjaaja: no sitä voidaan koht miettii..

Katri: mut mä en oo ens vuonna tääl enää (pettyneenä)

Katrin ääni on pettynyt: nyt myös hän haluaa jatkaa ryhmässä, vaikka hänen välitön vastauksensa on kielteinen. Havaintojeni mukaan tämä peittelevyyden piirre omien tunteiden ilmaisussa on Katrin kohdalla säilynyt lähes muuttumattomana ryhmän ajan. Useissa tilanteissa Katri on odottanut kuulevansa toisten vastaukset ennen kuin on vastannut itse. Toisaalta se, että hän ylipäättään on alkanut tuomaan esiin positiivisen

mielipiteensä, voidaan nähdä voimaannuttavana ja uusia näkökulmia mahdollistavana toimintana.

Kuvien esittely aloitetaan siten, että jokainen saa valita kaksi kuvaa, joissa korostuvat tyttöjen elämän tärkeät arvot. Ohjaaja kytkee tehtävän merkityksen aiempiin ryhmätunteihin viittamaalla elämän tärkeät asiat -harjoitukseen: otettujen valokuvien avulla tytöt saavat mahdollisuuden esittää ne konkreettisesti.

Katrilla oli kaiken kaikkiaan onnistunut 22 kuvaa, mistä hän oli hyvin iloinen. Silti hän olisi halunnut, että juuri kuva hänestä ja Makesta olisi onnistunut. Näyttää kaikille kuvan itsestään ja ystävästään (kuvassa halasivat, hymyilivät). Katri sanoo, ettei hän mitään juomiskuvia ainakaan ottaisi. Sara näyttää kuvan itsestään ja Neasta (nauraa nolona), useita kuvia [treeniharjoituksista], useita kuvia Neasta (Kenttämuistiinpanot 9. kerta).

Havaitsen tyttöjen ottamien elämän tärkeitä asioita kuvaavien valokuvien heijastavan 9. kerralla täytetyn itsearviointilomakkeen arvoihin. Itsearvioinnissa jokainen työstä arvottaa alun tavoin sekä perheen, ystävät, rakkauden että onnellisuuden itselleen tosi tärkeiksi asioiksi. Nämä arvot konkretisoituvat otettujen kuvien kautta, perhettä lukuun ottamatta. Katrin kommentti siitä, että hän ei ainakaan ottaisi juomiskuvia viittaa hänen viimeisessä itsearvioinnissaan (Liite 6) vähän tärkeäksi arvoksi luokittellemaansa juomiseen. Vertaamalla kenttämuistiinpanoja, nauhoitteita sekä itsearviointilomakkeita keskenään havaitsen aiempaa enemmän johdonmukaisuutta tyttöjen puheiden, toiminnan ja itsearvioinnin välillä. Itsearvioinnissa Sara ja Nea luokittelevat harrastuksen tosi tärkeäksi, mikä näkyy myös tyttöjen ottamissa harjoitus- ja treenikuvissa. Tyttöjen suhtautumisessa on viitteitä soveltamissuuntatuneisuuden (Tynjälä 2004: 121) vahvistumiseen, jolloin yhteys arvojen ja käytännön elämän välillä aletaan nähdä.

Vuorollani näytin kuvia meidän hääkuvastamme, vauvamasusta, kaikki katsovat rauhallisesti. Maria kysyy oliko minulla salama, kun kerroin että osassa oli, Maria sanoo että hänkin olisi halunnut käyttää salamaa. Saraa naurattaa, kun sanoin että olisin mennyt aamukasteeseen, mutta kun oli niin kylmä, en viitsinyt (Sara ehdotti aiemmin aamukastekuvia vauvavatsasta). Ohjaaja kysyy Nealta, millaisia kuvia hän valitsi. Nea oli noloissaan, koska kuvat/kuvauskohteet olivat lähes samoja kuin Saralla,

eli harrastuksista, Sarasta ja myös poikaystävä Akista. Nean esitellessä kuviaan Katri keskeyttää ja sanoo, että okei, mä voin näyttää yhen kuvan (Katri tekee näin usein, eli keskeyttää muut, alussa hän usein sanoo, ettei halua, mutta kun muut haluavat, uskaltautuu hänkin → epävarmuus, kerääkö rohkeutta kuulemalla ensin, mitä muut sanovat?) (ryhmän positiivinen vaikutus ja tuki?). Tutkija toteaa kannustaen hyvä, sanoen eikö se vähän ollutkin idea, että näytetään niitä kuvia. Kaikki hiljenevät odottamaan Katrin kuvaa. Katri näyttää hymyillen kuvan, jossa haluaa ystävänsä kanssa ja saa ohjaajilta positiivista palautetta. Ohjaaja osoittaa kiinnostusta kuvaan, kyselee enemmän kuvan henkilöstä ja onko tämä Katrin paras kaveri. Katri vastaa mielellään (katsekontakti). Ohjaaja itse on piirtänyt kuvat itselleen tärkeistä asioista fläppitaululle (perhe, koti..), koska hän ei ollut käyttänyt kameraa. Nuoret kysyvät miksi, ohjaaja kertoo vetävänsä niin monta ryhmää. Myös tutkija on piirtänyt omansa (piano, nojatuoli..). Tunnelma on rauhallinen, tytöt hiljaisia ja keskittyneitä (Kenttämuistiinpanot 9. kerta).

4.3.2 Oman toiminnan reflektointi

Ensimmäisen itsearviointilomakkeen täyttökertaan verrattuna tilanne on huomattavasti rauhallisempi. Tällä kertaa tytöt työskentelevät itsenäisesti, keskittyen ja hiljaa. Välillä he kysyvät ohjaajalta apua käsitteiden määrittelyssä:

Nea: mikä on väkivallan ihannointi

Ohjaaja: no se on kun ihailee sellasii kovia tyyppejä ja kattoo kaikki väkivaltaeffat ja pelaa väkivaltasii pelejä ja..väkivallan ihannointi on sellasta et..

Tutkija: et aattelee et se on ”coolia” sillai tosi jotenki..

Ohjaaja: et aattelee et asiat kannattaa ratkoa nyrkeillä tai dissaamalla tai jotenki haukkumalla

Vaikka tytöt vastasivat samoihin kysymyksiin jo ensimmäisessä itsearviointilomakkeessa, kysyvät he vasta nyt tiettyjen käsitteiden merkityksiä. Ensimmäisessä arvioinnissa kukaan tytöistä ei pitänyt väkivallan ihannointia hyväksyttävänä eikä myöskään myöntänyt sitä ihannoivansa. Toisessa arvioinnissa tytöt ovat Neaa lukuun ottamatta edelleen sitä mieltä, ettei väkivallan ihannointi ole hyväksyttävää. Nean mielestä väkivallan ihannointi on nyt sallittavaa. Koska Nea vasta tässä vaiheessa selvitti väkivallan ihannoinnin merkityksen,

on hän voinut ihailia sitä jo ensimmäisen arvioinnin aikana, jolloin hän kuitenkin vastasi kysymykseen kieltävästi. Toisaalta Nean suhtautuminen väkivallan ihannointiin on voinut myös muuttua negatiiviseen suuntaan. Myös Katri totesi ihannoivansa väkivaltaa, vaikka samanaikaisesti koki sen olevan väärin. Tulkintani mukaan tytöt eivät alkuvaiheessa käyttäneet tarpeeksi aikaa pohtiakseen kysymysten merkitystä, vaan vastasivat niihin pinnallisesti ja yhdessä linjassa muiden kanssa. Toisaalta pohdin myös sitä, halusivatko tytöt aiemmin kysymättä jättämisellä osoittaa välinpitämättömyyttä alkavaa muutostyöskentelyä kohtaan. Tällä kertaa tytöt eivät kuitenkaan kysele vastauksia muilta, vaan työskentelevät ensisijaisesti yksin ja oma-aloitteisesti, mikä viittaa tehtäväsuuntautuneisuuden vahvistumiseen (Tynjälä 2004: 102).

Ohjaaja: Nea sano muistavansa et täytitte lomakkeen 9 viikkoa sitten, muistatteks te muut?

Tytöt: mm

Ohjaaja: osaatteko te..voitteko jotenki palauttaa mieliin, miten vastasitte silloin ensimmäiseen kohtaan, onks mitään mielikuvaa et onko ne vastaukset pysyny samana tai onko ne muuttunu tai..

Sara: no mä voin ainaki

Ohjaaja: muuttunu vai pysyny samana

Sara: muuttunu

Ohjaaja: okei, mitä sä huomaat siellä muutosta

Sara: no ennen mä olin kaikkee heittelen tavaroita tai lyön potkin seinää ja jotain

Ohjaaja: mm..miten muuten..

Katri: (keskeyttää puheen) mull on vieläki

Ohjaaja: (palaa Saraan) ooksä jättäny ne pois vai ooksä ottanu siihen rinnalle sitte jotain muutaki

Sara: mull on vaan enää.. en tiä (nolostuu, hiljenee)

Ohjaaja: mut ooksä edelleen nyt ympyröiny ne potkin seinää

Sara: en, ne on kokonaan muuttunu kaikista eniten

Ohjaaja: okei, mä vaan aattelin onk siihen tullu rinnalle jotain uusia mut ne on jääny kokonaan pois, loistava juttu. mitä sulla nyt siellä on

Sara: ei mulla oo ku vaan soitan suutani, huudan tai häiriköin...mm..ku..

Tutkija: okei (positiivisesti)

Ohjaaja: mites perustelet

Sara: niinkö jos koulus vaik joku ope on käytäväs.. niin huutaa vaan..

Ohjaaja: ooksä koskaan kokeillu sellaista toimintatapaa, ettet huutaiskaan

Sara: en

Ohjaaja: kokeilepa joskus, siin voi olla tosi yllättävii vaikutuksii ku käyttäytyy ku se opettaja tai äiti tai kuka tahansa kenen kans nyt vaan onki riitaa odottaa.. suorastaan vaatii et sä rupeet huutaan ja sä ootki vaan hiljaa, mitä tapahtuis

Vaikka Sara kommentoi heti tunnin alussa, ettei hän ole muuttunut miksikään, huomaa hän kuitenkin lomaketta täyttäessään muutoksia toimintatavoissaan ja suhtautumisessaan väkivaltaan. Ensimmäiseen lomakkeeseen verrattuna Sara ei enää ongelmatilanteen ilmetessä vittuile, lyö/potki ovea tai seinää eikä myöskään dissaa toisia. Uusia toimintatapavaihtoehtoja ei kuitenkaan ole tullut tilalle, vaan hän turvautuu edelleen sammuttajiin kuten tupakointi, suun soittaminen, huutaminen, paikalta poistuminen ja häiriköinti.

Seuraavaksi ohjaaja kysyy mahdollisista muutoksista Katrielta. Myös Katri kommentoi aiemmin jyrkästi, ettei mikään hänen käytöksessään ole muuttunut. Nyt hän kuitenkin toteaa muutoksen kuin ohimennen: ”*paitsi se että mä en enää lyö ketään ihmisii*”. Tosin Katri on jo toisella ryhmätapaamisella kertonut lopettaneensa tappelemisen. Katri on kuitenkin tytöistä ainoa, joka jo ensimmäisessä itsearvioinnissa myönsi ongelmatilanteessa käyttävänsä fyysistä väkivaltaa, eli lyövänsä ja potkivansa toista ihmistä.

Ohjaaja: (naurahtaen) mutta sehän on huomattava muutos, se ei oo mikään *paitsi* vaan se on just se juttu jos tällasta on tapahtunu. onks..mikä siihen on nyt vaikuttanu, ook sä nyt yheksän viikon aikana tai ku tää ryhmä on ollu käynnissä lyöny ketään ihmistä

Katri: e

Ohjaaja: okei..mut ennen sitä olit

Katri: (hiljaa, maahan katsoen) niin olin..

Ohjaaja: mikä tota, et osaak sä aatella mikä siihen on vaikuttanu..varmaan sun elämässä on tapahtunut yheksän viikon aikana paljon muutaki ku tää ryhmä

Katri: (hiljaa, maahan katsoen) en mä tiä mikä se on..

Tutkija: mikset oo lyöny

Katri: (napakasti) en mää oo vaan enää halunnu tapella

Muut: mm...

Maria: ei vaan haluu enää tapella

Katri: mm..mä haluun rauhottuu

Piritta: mm

Ohjaaja: osaaksä ajatella mikä sut sai aiemmin lyömään, miksi sä löit aikasemmin

Katri: (haukotellen) emmä tiää

Ohjaaja: olikse niinku...

Katri: siihen oli aina monii syitä

Ohjaaja: kerro vähän jostain

Katri: no en haluu mainita (tiukasti)

Ohjaaja: must ois hienoa jos..

Katri: no en haluu (kimpaantuen)

Ohjaaja: onks ne jotenkin niin henkilökohtasia aiheita..

Katri: no ei oo mut ku ne on vaan..

Maria: jos ei se haluu niin ei se varmaan sit haluu

Katri: ku emmä vaan halua puhua noista

Ohjaaja: mm..no sehän on hienoa et se on taakse jäänyttä elämää..

Piritta: mm

Katri: emmä haluu nyt puhuu noista mun raivareista oikeesti

Aikuiset ymmärtävät, ettei Katri halua puhua enempää ja asia jätetään siihen. Huomaan, että Katri on vaivautunut. Mietin, hävettääkö häntä aiempi käytöksensä vai se, että hän myöntää toimivansa toisin, mutta ei osaa perustella miksi tai miten? Ohjaaja tarkentaa vielä kysymällä, miten tyttö nyt reagoi suuttuessaan. Katri kokee, että raivostuessaan hänen on helpompi hillitä tunteensa potkimalla seinää, kuin satuttamalla toisia, koska silloin satuttaa ”vain itseään eikä muita”. Ohjaaja on Katrin kanssa samaa mieltä, koska oveen ei satu. Katri katsoo maahan ja heiluttelee kiivaasti jalkaansa (tehnyt näin koko ryhmän ajan ollessaan vaivautunut) (Kenttämuistiinpanot 9. kerta).

Verratessani Katrin alku- ja loppuvaiheen itsearviointeja on muutos suhtautumisessa väkivaltaan havaittavissa juuri muihin kohdistuvan fyysisen väkivallan poisjättämisessä.

Ongelmatilanteessa Katri ei enää kerro lyövänsä tai potkivansa toista ihmistä ja myös dissaus, häiriköinti ja liikasyönti epäsuotuisina toimintatapoina ovat jääneet pois. Uutena, vaihtoehtoisena tapana toimia Katri on nostanut esiin *kavereiden kanssa keskustelemisen*. Syytä muutokseen Katri ei kuitenkaan halua kertoa.

Väyrynen (2007: 157) kertoo ongelmallisesta käyttäytymisestä irtautumisen edellytyksenä olevan ihmisen alttius muutokselle. Muutokselle altistava tila voi syntyä joko pakottavista tai houkuttelevista tekijöistä. Pakottavana tekijänä näiden tyttöjen kohdalla voidaan nähdä esimerkiksi vakavaan pahoinpitelyyn syyllistyminen ja siitä rikosvastuuseen joutuminen. Houkutteleva tekijä sen sijaan kytkeytyy arvoriitiriitaan, jossa oma tilanne oivalletaan ja ulospääsyä ja uusia vaihtoehtoja aletaan aktiivisesti hakea. Väyrysen käyttämä termi tästä oivalluksen tilanteesta on ”naksahdus” (Väyrynen 2007: 157). Naksahdus kuvaa tilannetta, jossa epäsuotuisalla tavalla toimiva ihminen yllättäen ja syytä tiedostamatta ymmärtää, että asioiden on muututtava. Suhteessa Katrin väkivaltakäyttäytymisessä tapahtuneeseen positiiviseen muutokseen naksahdus voidaan nähdä haluna lopettaa väkivaltainen toiminta osaamatta silti selittää, mistä muutos johtuu. Väkivallattomuus elämän tärkeänä arvona on kuitenkin pysynyt Katrin itsearviointilomakkeissa vain vähän tärkeänä. Ongelmatilanteissa Katri kertoo edelleen tupakoivansa, huutavansa, vittuilevansa, lyövänsä/potkivansa ovea ja seinää sekä hakkaavansa nyrkkeilyssä. Katri kuitenkin suhteuttaa aineellisen ja fyysisen väkivallan seuraukset toisiinsa ja näkee aineellisen väkivallan parempana vaihtoehtona, koska siinä satutetaan ”vain itseä”. Katri tekee valinnan kahden huonon vaihtoehdon välillä: pakon edessä valitaan paremmaksi arvoitettu tapa toimia (Meeuwisse & Swärd 2002).

Katrin kanssa käydyn keskustelu jälkeen ohjaaja siirtyy Mariaan. Ohjaaja: mitä Maria, onks siel jotain erilaisii. Maria ei vastaa, mumisee vain, on hieman kiukkuinen edelleen. Kertoo menevänsä tupakalle suuttuessaan. Ohjaajan mukaan itsensä vahingoittaminen (kuten myös tupakointi että oven potkiminen, viitaten siihen mitä Katri mainitsi) ei ole hyvä asia sekään, vaan itse asiassa todella paha, mutta kuitenkin tässä tapauksessa parempi kuin toisten lyöminen (valinta huonojen vaihtoehtojen välillä). Nealta kysyttäessä tyttö toteaa, että muutoksia ei ole tullut ”kauheasti”, luetellen toimintatapojaan raivostuessaan: huudan ja vittuilen, heittelen tavaroita. Itse kerroin nykyään vain itkeväni, Sara sanoo sen johtuvan hormoneista (naurua). Myös muut

aikuiset puhuvat tunteistaan, myös negatiivisista kuten kiukusta. Avoimuus ja rohkeus puhua asioista ryhmässä on selkeää, tunnen ilmapiirin keveäksi ja luontevaksi (Kenttämuistiinpanot 9. kerta).

Palautteen antoa ja tunteista puhumista jatketaan ensimmäisen tapaamisen tavoin tunteita kuvaavien korttien avulla. Tytöt vastustavat edelleen korttien käyttöä ja pitävät niitä lapsellisina, aloittaen kuitenkin toiminnan alkuprotestien jälkeen. Tytöt ja aikuiset valitsevat korteista ne ilmeet, jotka parhaiten kuvaavat ryhmän kulkua.

Katri aloittaa, hän oli valinnut hymyilevän nallekortin. Kortti kertoo hänen mukaansa Mariasta (härnäten). Oikeasti Katrille kortti kuitenkin kertoo, että ryhmässä ollaan iloisia. Ohjaaja kysyy, mitä harjoituksia Katrilla jäänyt mieleen. Tyttö sanoo, ettei jaksa muistella harjoituksia. Sara haluaa sanoa korteillaan, että aluksi kaikki olivat nälkäisiä, sitten iloisia, sitten lopussa kauhean vihaisia. Harjoituksista ei hänelle jäänyt mieleen mitään erityistä. Ohjaajan kysyessä toimintatapavaihtoehtojen mahdollisesta lisääntymisestä (kuten Sara aiemmin kertoi), toteaa Sara ryhmällä olleen vaikutuksia. Tähän Nea imitoi aikuisia sanoen ”mahtavaa”, kuten Sarakin ”edistystä” (molemmat käyttävät aikuisen ääntä ja suu-supussa ilmettä, tärkeää) (Kenttämuistiinpanot 9. kerta).

Omalla vuorollani kerron pitäneeni niin ryhmätoiminnasta ja sen avoimuudesta kuin tyttöihin tutumisesta. Kerron myös kokevani haikeutta ryhmän päättymisestä. Samalla kerron kuitenkin hämmästeleväni ryhmässä havaittuja ajoittaisia ylä- ja alamäkiä, joissa tyttöjen asenteet, puheet ja suhtautuminen väkivaltaan ovat heilahdelleet laidalta toiselle. Ihmettelevän tunnekortin avulla kerron pohtivani, ovatko tytöt millään tavoin hyötyneet ryhmästä vai ovatko he kokeneet istuvansa ryhmissä vain aikansa kuluksi.

Ohjaaja: osaisitteko te vastata tuohon Piritan esittämään kysymykseen, et miksi mennään näin vuoristorataa..

Sara: no joskus on hyviä joskus huonoja päiviä

Piritta: niin tietenki, se on ihan totta

Ohjaaja: ja sitte toinen mitä sä kysyit, et ollaanks tääl istuttu ihan huvin vuoksi ...

Piritta: mm

Maria: no ei...

Ohjaaja: saamatta mitään aikaseks vai mitä on sit saatu aikaseks

Katri: mä oon ainaki saanu aikaseks

Maria: nälän on saanu pois

Ohjaaja: no mitä sä Katri oot saanu aikaseks

Katri: no mä en enää tappele

Piritta: no se on hyvä

Ohjaaja: kyllä, sitä emme voi tarpeeksi korostaa et se on tosi hyvä

Vuoristoradan metafora tyttöjen käyttäytymisessä voidaan nähdä suhteessa Väyrysen (2007) kuvaamaan uusien toimintatapojen muodostumiseen. Muutosprosessissa toiminta ei etene tasaisesti, vaan se ilmenee aallon harjalta aallon pohjalle siirtymisenä. Prosessissa oleellisinta on kuitenkin se, että kyetään siirtymään eteenpäin kohti positiivista muutosta. Keskustelussa Sara kertoo pitäneensä tärkeänä sitä, että ryhmässä on käsitelty asioita, joista ei puhuta kotona, kuten tytöille itselle tärkeistä arvoista. Myös Nea kertoo pitäneensä asioiden laittamisesta tärkeysjärjestykseen, koska niistäkään ei hänen mukaansa puhuttu kotona. Maria ja Nea kertovat, että harjoituksista elämän tärkeät asiat- ja arvohuutokauppa ovat jääneet mieleen. Arvohuutokaupassa tytöillä oli käytettävänä 20 ”elämänlanttia” jotka tuli sijoittaa 20 elämänarvoon. Valittuihin arvoihin sijoitettiin haluttu määrä lantteja, minkä jälkeen niistä pidettiin huutokauppa. Kenttämuistiinpanoissani havaitsen myönteisiä kirjauksia tyttöjen aktiivisuudesta, tehtäväsuuntautuneisuudesta ja rauhallisuudesta näiden harjoitusten aikana, kuten esimerkiksi Saran kohdalla:

Pyysi alussa, että puhuisimme Big Brotherista. Rauhallinen, hymyileväinen. Osallistui aktiivisesti. Kyseli, tuotti uutta. Istui aloillaan koko ajan, paitsi alussa kävi suoristamassa hiuksiaan, kun keskustelimme elämän tärkeistä asioista. Ei vedä enää jalkojaan kehonsa eteen, istuukin mieluummin yksin, kuin kyhnää kaverin kanssa sohvalla. Kokiessaan, että aiheesta on puhuttu tarpeeksi, alkaa puhallella, huokailee ja sanoo joo joo, mennään jo seuraavaan aiheeseen. Kuuntelee kiinnostuneena aikuisten vastauksia ja kysyykin niitä. Kun Nea ei aluksi halunnut kertoa meille elämänsä tärkeitä asioita, sanoi Sara: ”lue vaan, ei täällä oo ketään epätuttuja” (Kenttämuistiinpanot 5. kerta)

Toisaalta muistiinpanoissa on toisinaan merkintöjä myös uhmakkuudesta ja vastarinnasta, kuten Katrista kirjatuista havainnoista voi nähdä:

Ei katsekontaktia aikuiseen. Mieli-pidekysymyksissä ei välitä aikuisen mielipiteestä vaan pitää omansa. Ei tuota uutta. Tekee silti tehtävät. Odottaa aikuisen ohjeita. Uhmakkuus. Paljon puheita väkivallasta ("hakkaan, lyön päähän..."). Istui aloillaan koko ajan, piti jälleen tuolin kahvoista kiinni. Kysyi, saako nakata laput roskiin. Kun ohjaaja sanoi, että toivoi tyttöjen säästävän ne, vastasi että "mä muistan ne mun päässäni". Kun ohjaaja muistutti, että myös tyttö oli puheistaan huolimatta valinnut arvoiksi muut tärkeät asiat kuin hakkaamisen/uhkailun/kiristämisen (raha, perhe, poikaystävä), intti Katri että "joo, mutta rahaan sisältyi juuri ne asiat" (Kenttämuistiinpanot 5. kerta).

Erityisesti ryhmien alussa tyttöjen käyttäytymisessä oli havaittavissa uhmakkuutta aikuisten ehdottamaa toimintaa kohtaan. Uhma voidaan kuitenkin nähdä muutokseen pyrkivässä toiminnassa *vastapuheena* (Mietola 2007: 175), jonka avulla nuori pyrkii pitämään kiinni omasta tilastaan ja autonomiastaan (Väyrynen 2007: 146; Mietola 2007) mikäli hän kokee väliintulotilanteet kuten keskusteluryhmään joutumisen uhkana itsemääräämisoikeudelleen. Vastapuheella nuoret haluavat kapinoida heihin liitettyjä negatiivisia käsityksiä vastaan (Mietola 2007). Varsinkin ryhmätoiminnan alussa aikuisten näkemykset nuorten tilanteesta, ongelmasta ja avuntarpeesta voivat luoda haastavan asetelman, joka aiheuttaa nuoressa puolustusreaktioita, vastapuhetta- ja toimintaa (Väyrynen 2007: 146; Mietola 2007: 175). Samalla ulkoapäin asetetut vaatimukset pakottavat nuoren kuitenkin arvioimaan omaa tilannettaan ja toimintaansa. Säilyttääkseen autonomiansa nuori ei välttämättä halua kohdata näkyviäkään ongelmia, minkä vuoksi puuttuvan tahon tuki- ja kontrolliyritykset voivat sammua vastustusreaktioihin (Väyrynen 2007: 146). Nuoret eivät suostu oman elämänsä sivustakatsojiksi, vaan vastustavat passiivista roolia omien tarpeidensa määrittelyssä (Väyrynen 2007: 147).

Osallistumisen näkökulma korostaa nuoren mahdollisuutta vaikuttaa omaan tilanteeseen (Cruddas & Haddock 2005: 163; Tynjälä 2004). Ryhmän tyttöjen käytöksessä osallisuus omien tarpeiden määrittelyssä näkyi vastustusreaktioiden sammumisena, jolloin he eivät enää ryhmän edetessä halunneet tuoda itseään esiin kovina, uhmakkaina ja väkivaltaisina. Sen sijaan tytöt pyrkivät korostamaan roolejaan tavallisina nuorina, joiden käyttäytymisessä on ajoittain *"parantamisen varaa"*.

4.3.3 Arvot ja niiden kytkeminen toimintaan

Ryhmän lopussa aloitamme haave- ja unelmatehtävän läpikäynnin, jonka käynnistimme toisella ryhmätapaamisella. Maria muistaa, että olin toivonut olevani parempi sanomaan ei. Sara muistaa halunneensa olla kiltimpi, Maria positiivisempi ja Nea sosiaalisempi. Katri ei kuitenkaan muista toivettaan, jolloin muut auttavat ja toteavat tytön toiveen olleen ”olla kiltimpi”. Ohjaaja kysyy, ovatko menneet yhdeksän viikkoa auttaneet tyttöjä pääsemään toiveidensa suuntaan. Katri kertoo olevansa aiempaa positiivisempi, kiltimpi, kärsivällisempi sekä sosiaalisempi. Uuden tapansa suhtautua väkivaltaan hän kuvaa heijastuvan käyttäytymisessään siten, ettei hän enää menetä malttiaan niin helposti. Myös Nea osallistuu keskusteluun ja kertoo olevansa nyt kaikkea edellä mainituista. Esimerkkinä muuttuneesta käytöksestään Katri kuvaa viikonloppuna tapahtuneen riitatilanteen poikaystävänsä kanssa:

Katri: esim. meki eilen, tai tuli Maken kans hirvee riita, yleensä mä oisin huutanu ja raivonnu ja varmaan hakannu sen sinne niitten kämppään, mut mää olin hiljaa ja puhuin nätisti.. ja annoin sen sepitellä omii tarinoitaan ja huutaa mulle vaan

Tutkija: oliko se hämmästyne

Katri: joo

Ohjaaja: oliko lopputulos parempi näin

Katri: sit se pyysi anteeks illall

Ohjaaja: okei, se oli hieno lopputulos

Tutkija: eli se meni ihan hyvin loppujen lopuksi

Katri on myös aiemmassa ryhmäkeskustelussa kuvannut riitatilanteen poikaystävänsä kanssa, jossa hän oli käytöksellään tietoisesti nöyryyttänyt ja loukannut poikaa. Vaikka Katri on korostanut riitatilanteesta poistumisen vaikeutta, on häntä myös huvittanut ohjaajan esiintuoma ajatus siitä, että tappelutilanteessa toinen osapuoli poistuisi ja toinen jäisi ”huitomaan ilmaan”. Yksi auttamistyön olennainen tehtävä onkin herättää asiakkaissa toivo paremmasta pohtimalla heidän kanssaan parempia vaihtoehtoja ja tulevaisuutta (Väyrynen 2007: 191). Kuvaamassaan riitatilanteessa Katri on kokeillut ilmaanhuitomismetaphoran herättämää vaihtoehtoista lähestymistapaa, minkä kautta hän on saanut uudelle tavalleen toimia positiivisen vahvisteen pojan ehdottaman sovinnon muodossa. Samalla Katrin puheesta kajastuu ylpeys tilanteen selvittämisestä ilman

väkivaltaa. Kertomassaan tilanteessa Katri myös vertaa nykyistä väkivallatonta käyttäytymistään aiempiin, epäsuotuisiin toimintatapoihinsa.

Ihmiset rakentavat ja muovaavat elämäänsä kertomusten kautta. Samalla kertomus itsestä toimii itsereflektion välineenä (Tynjälä 2004: 163; Miller 2002: 223). Tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaan ja toimijuuden paikantamisessa heijastuu oman todellisuuden uudelleen konstruointi. Uutta identiteettiä muodostaessa ongelmallisesti toimiva ihminen joutuu ottamaan kantaa siihen, missä määrin hän toimii omien arvojensa mukaisesti (Väyrynen 2007: 188).

Tutkimukseni tyttöjen kuvaillessa suhtautumistaan väkivaltaan peilaavat he muutosta käyttäytymisessään ja sen vaikutuksia koulu- ja kotioloihin. Väyrysen (2007) mukaan irtautuminen ongelmalliseksi koetusta toiminnasta mahdollistuu juuri niissä tilanteissa, joissa elämän vaikuttavaksi tekijäksi nousee jokin positiivinen asia, kuten perheestä välittäminen tai menestys opiskelussa (Väyrynen 2007: 191). Esimerkiksi Sara kertoo olevansa aiempaa kiltimpi ja kokee kiltteyden näkyvän koulukäyttäytymisessä. Konkreettisina ja uudenlaiseen toimintaan motivoivina esimerkkeinä Sara mainitsee käytösarvosanan nousun sekä myöhästymismerkintöjen loppumisen. Saran mukaan positiivinen muutos käyttäytymisessä heijastuu myös kodin ilmapiiriin, jossa vanhemmat ovat ilmaisseet tyytyväisyytensä eikä rajuja riitoja ole enää ollut. Myös Maria kertoo hän enää myöhästele koulusta niin paljon kuin ryhmän alussa. Vastaavasti Nea kertoo olevansa aiempaa kiltimpi ja kärsivällisempi. Ohjaajan kysyessä miten kiltteys ja kärsivällisyys näkyvät tytön toiminnassa, myös Nea kytkee muutoksen koulu- ja kotikäyttäytymiseen:

Nea: no ei oo niit merkintöi ja silleen..

Ohjaaja: joo..

Nea: ja sit mä en enää äitillekään oo enää sillee vitun huora pää kiinni

Ohjaaja: okei...

Sara: en mäkään, seki on muuten, mä oon mun mutsille ja faijalle paljon kiltimpi

Tutkija: onks ne huomannu sen

Sara: joo..sit ne ostaa mulle kaikkea kamaa koko ajan

Tutkija: mut hei, se varmaan vaikuttaa siihen et niilläki on paljon parempi mieli

Nauhoitteita, muistiinpanoja ja itsearviointeja vertailllessani näen, että tyttöjen arvoista perhe on alusta saakka koettu tärkeäksi. Pohdin, miten perheen kunnioitus arvona on aiemmin heijastunut tyttöjen käytökseen, mikäli vanhempien alentava nimittely on lopetettu vasta nyt. Niin Nea kuin Sara ankkuroivat muutoksensa lisääntyneeseen kunnioitukseen vanhempiaan kohtaan. Mariaa motivoi muutokseen vanhempien lupaama uusi matkapuhelin. Marian tavoin myös Sara kokee saavansa positiivista vahvistusta uudelle tavalleen toimia vanhempien materiaalisten kannusteiden kautta. Myöhemmin Nea lisää, etteivät myöskään hänen vanhempansa enää uhkailleet tai huutaneet.

Omien käsitysten näkyväksi tekemistä ja niistä tietoiseksi tulemista kutsutaan metakäsitteellisen tietoisuuden heräämiseksi (Tynjälä 2004: 85; Miller 2002: 237). Pystyäkseen muuttamaan väkivaltaisuhtautumista ja sen taustalla vaikuttavia arvoja, tulee omat käsitykset tehdä ensin näkyviksi. Tyttöjen kohdalla omien arvojen tiedostaminen ja niiden aktivoituminen arkeen peilautuvat niin koulu- kuin kotioloihin. Tietoisuuden kautta implisiittisesti vaikuttaneet arvot muutetaan eksplisiittisiksi, eli ne ilmaistaan jollakin tavoin (Tynjälä 2004: 85).

4.3.4 Uuden identiteetin työstäminen ja voimaantuminen

Kun ihminen kokee tulevansa kuulluksi ja kohdatuksi ihmisenä, hän kokee olevansa arvokas (Väyrynen 2007: 187). Arvokkuuden kokemisella on merkitystä identiteetin uudelleen työstämisessä. Heti keskusteluryhmien alussa, kertoessani tytöille haluavani käyttää heidän puheitaan osana tutkimustani, kysyivät he ihmetellen olinko todellakin kiinnostunut heidän ajatuksistaan. Ryhmäkeskusteluja nauhoittaessa minulle tuli toisinaan tunne siitä, että tytöt ajattelivat puheidensa olevan erityisen tärkeitä, koska ne tulivat osaksi tutkimusta. Kolmen kuukauden aikana tytöt oppivat huomaamaan, että ryhmän aikuiset suhtautuivat tyttöihin yksilöinä kategorisoimatta heitä yhteen muottiin. Ryhmässä tyttöjen mielipiteitä ei arvosteltu sen mukaan, mitä "väkivaltaisista tytöistä" yleensä ajatellaan neuvottelematta heidän kanssaan näistä tulkinnoista (Mietola 2007: 160).

Maria haluaa tietää miksi ryhmä loppuu jo nyt. Ohjaaja aikoo mennä hakemaan toisen ohjaajan, joka mahdollisesti vetäisi kevään ryhmää. Maria kysyy heti, "ai etteks te oo sit täällä". Ohjaaja kertoo, että tutkija olisi, mutta me kaksi (ohjaaja & minä) emme, koska myös minun tutkimukseni olisi ohi. Tytöt protestoivat kovaäänisesti. Kerron, että

minun puolestani ainakin yksi tapaaminen ("get together") samalla kokoonpanolla järjesty, tytöt ovat samaa mieltä. Katri haluaa nähdä vauvan, kysyy koska se vauva tuleeekaan. Kun kerron, että helmikuussa suunnittelee Katri, että maaliskuussa siis nähdään. Uusi ohjaaja käy esittäytymässä ja esittelemässä jatkoryhmän mahdollisuutta. Ohjaaja sanoo, että siinä uudessa ryhmässä voisi sitten olla jopa syvempiä keskusteluita (Kenttämuistiinpanot 9. kerta).

Maria: no niin mut miten voi olla syvempi ku jos tääl ei oo enää sit teitä niin..teihinki ku on niinku periaatteessa tullu semmonen luottamus niin..

Katri: niin ja sit taas kertoo kaikki uudestaan alusta

Marian kommentista on aistittavissa luottamuksen rakentumisen merkitys keskusteluiden ja avoimen dialogin pohjana. Dialogisuus edellyttää osapuolien asettumista suhteeseen omista lähtökohdistaan (Saari 2009: 111; Purjo 2008c). Keskusteluryhmän kaltaisessa, vertaisuuteen perustuvassa lähestymistavassa luottamuksen muodostuminen on välttämätöntä. Ratkaisujen ja yhteisten toimintatapojen etsiminen yhdessä luo pohjaa vertaisuudelle. Nuoren kohtaamista ei kuitenkaan voi rajata mihinkään ennaltamäärättyyn menetelmään, vaan se on aina ainutkertainen tapahtuma (Saari 2009: 111). Myös Katri kokee, että uudessa ryhmässä kaikki pitäisi taas *"aloittaa alusta"*. Ohjaajan kysyessä, mikä mahdollisesti on saanut aikaan ne valinnat, joita tytöt nyt tekevät vastaa Maria seuraavalla tavalla:

Maria: no en tiiä..no oon ehkä tullu vähän positiivisemmaks..paitsi tänään

Tutkija: no tää on tää poikkeuspäivä

Maria: no mulle tulee aina hyvä mieli ku toi..mikä ton nimi nyt on..Piritta..(katsoo minuun)

Ohjaaja: Piritta

Maria: ..kun se puhuu niin aina on ilonen

Tutkijan tarkentaessa millainen merkitys iloisuudellani on ollut Marialle, kertoo tyttö kokeneensa, että olen siirtänyt häneenkin positiivisuutta. Myös palautelomakkeita täytettäessä havaitsen, että Maria haluaa minun huomaavan hänen minusta antamansa positiivisen palautteen. Saaren (2009:133) tutkimuksessa opettajat olivat kiinnostuneita oppilaistaan ja kohtaamisen yhteydessä kertoivat heille myös itsestään, lapsuuden

muistoista ja kokemuksistaan. Opettajan asenne ja aitous herätti luottamusta myös oppilaissa ja haastoi heitä ilmaisemaan tunteita ja kokemuksia (Saari 2009: 140). Sosiokulttuurisesta näkökulmasta katsottuna (Miller 2002: 380) aikuisen ja nuoren välinen dialogi on vuorovaikutteista silloin, kun se on kaksisuuntaista.

Lopun palautelomaketta täyttäessämme totean tytöille, että mielestäni kiroilu on ryhmässä alkuun nähden vähentynyt. Sara naurahtaa ja sanoo, ”no me oltiin ihan hirveitä ja kauheita” (Kenttämuistiinpanot ja Nauhoite 9.kerta). Sara perustelee käyttäytymisen sillä, etteivät he heti halunneet alussa halunneet ”avautua ihan oudoille”. Nea yhtyy puheeseen ja on samaa mieltä. Myös Katri ja Maria sanovat, että ”alussa pitää aina vetää roolia”.

Viimeisellä, 10. kerralla katsomme tyttöjen kanssa filmin ja jätämme jäähyväiset. Sovimme kuitenkin tapaavamme keväällä vauvan syntymän jälkeen. Tyttöjen saadessa ohjaajalta t-paidat ja minulta avaimenperät, on heidän katseissaan ja kehon asennoissaan havaittavissa haikeutta. Kukaan ei kuitenkaan uskaltanut halaamaan (Kenttämuistiinpanot 10.kerta).

5 Kysymysten tarkastelua

5.1 Tyttöjen suhtautumisessa väkivallan monet kasvot

Tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaan niin arvot, tunteet kuin asenteet kietoutuvat toimintaa mahdollistaviksi ja rajoittaviksi tekijöiksi. Tutkimuskysymysteni kautta pyrin muodostamaan käsitteitä, jotka sitovat nämä tekijät yhteen, ja joiden kautta tutkimukseni tuloksia voidaan tarkastella. Kysymällä mitä väkivallalla halutaan saavuttaa, kuvaan väkivallan tavoitteellisuuteen liittyviä merkityksiä käsitteillä *oikeus, opetus ja kunnia*. Tarkastelemalla millaiset asiat motivoivat väkivallan käyttöön, hahmotan väkivaltaan motivoivia tekijöitä, kuten *loukkauksen kokeminen, petetyksi tuleminen ja väkivallan ketjuuntuminen*. Pohtimalla millaisia vaihtoehtoja väkivallalle on, erottelen tyttöjen suhtautumisessa *onnistumisen kehän ja arvotietoisuuden* merkityksen. Käsitteiden kautta pyrin tarkastelemaan arvojen, tunteiden ja asenteiden ilmenemistä toimijuuden tasolla.

5.2 Mitä väkivallalla halutaan saavuttaa?

5.2.1 Oikeus

Ryhmän tyttöjen väkivaltasuhtautumisessa ilmenee henkisen ja fyysisen väkivallan, puheen ja teon erottelu. Väkivaltainen teko pyritään perustelevaan epäoikeudenmukaiseksi koettujen puheiden varjolla. Näreen ja Ronkaisen (2008) mukaan väkivaltakeskusteluissa puhutaan usein jaottelevasti henkisestä ja fyysisestä, julkisesta ja yksityisyydessä tapahtuvasta väkivallasta. Ominaista oheiselle jaottelulle on väkivallan ymmärtäminen selvärajaisena tekona. Näre (2008b) tarkastelee performatiivisen väkivallan eri ilmenemismuotoja sen pohjalta, onko kyse henkisestä vai fyysisestä väkivallasta ja tapahtuuko se julkisessa vai yksityisessä tilassa. Tarkastelun pohjalta muodostuu neljä väkivallan peruskategoriaa: 1) *yksityisesti tapahtuva henkinen väkivalta (verbaalihäirintä)*, 2) *julkisesti tapahtuva henkinen väkivalta (mediahäirintä)*, 3) *fyysinen väkivalta yksityisyydessä (intiimiväkivalta)* ja 4) *fyysinen väkivalta julkisessa tilassa (joukkoväkivalta)* (Näre 2008b: 201). Sijoitan ryhmän tyttöjen puheissa esiintyneen väkivallan pääosin julkisesti tapahtuvaan henkisen ja fyysisen väkivallan kategoriaan. Tytöt kertovat myös joukkoväkivaltana tapahtuvasta toiminnasta.

Tutkimukseni tytöt tekevät kertomuksissaan eron henkisen ja fyysisen väkivallan käytön vakavuudelle, eivätkä pidä esimerkiksi haukkumista tai pahanpuhumista väkivallan muotoina. Vaikka tytöt luokittelevat väkivallaksi ainoastaan fyysisen satuttamisen, kertovat he pahanpuhumisen kuitenkin toimivan laukaisijana ja oikeutuksena väkivallan käytölle. Tytöt tekevät selkeän eron myös kiusaamisen ja väkivallan välillä. Itseen tai perheeseen kohdistuvilla pahoilla puheilla oikeutetaan väkivallan käyttö ja sen tarkoituksena on hakea *oikeutta* koettuun loukkaantumisen tunteeseen. Burmanin (2004: 86) tutkimuksessa teini-ikäisten tyttöjen suhtautumisesta väkivaltaan selvisi, että useat tutkimukseen osallistuneet tytöt pitivät sanallisia loukkauksia väkivaltana. Lisäksi moni Burmanin (2004) tutkimuksen tyttö kohdisti loukkauksen aiheuttaman ikävän tunteen itsen. Vastaavaa ei ryhmäni tyttöjen suhtautumisessa tullut esiin.

Tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaan tulee esiin piirteitä siitä, kuinka omaan sukupuoleen voidaan kohdistaa halveksuntaa, eikä heikon tytön osaan haluta asettua. Oma paikka suhteessa väkivaltaiseen toimijuuteen halutaan lunastaa mieluummin ”hyvänä jatkänä” (Väyrynen 2007: 139) kuin heikkona naisena. Toisaalta tietyissä tilanteissa tyttöyttä ja heikkomuutta suhteessa poikiin korostetaan. Irtautumista suhteessa omaan sukupuoleen tuodaan esiin lähinnä väkivallan oikeutuksen ja sen seurausten kohtaamisen perusteluissa. Esimerkiksi Hawley (2007: 17) käyttää tällaisesta toiminnasta käsitettä *bi-toimijuus* (bistrategy). Herää kysymys siitä, onko tytöillä etulyöntiasema siinä, että he pystyvät tilanteesta riippuen hyödyntämään molempien sukupuolten kulloinkin hyödyllisiksi katsomiaan ominaispiirteitä: joutuessaan vastuuseen väkivallan käytöstä tutkimukseni tytöt saattavat hyödyntää kulttuurisesti määriteltyä tytön roolia asettumalla viattoman, kiltin ja fyysisesti heikon tytön rooliin. Väkivaltatilanteissa tytöt voivat kuitenkin pyrkiä irrottautumaan tästä roolista korostaen kovuuuttaan ja fyysistä ylivaltaansa suhteessa uhuriin.

Tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaan heijastuu myös väkivallan oikeuttaminen poikia kohtaan ”*heikomman oikeudella*”. Samalla tytöt suhtautuvat kuitenkin kielteisesti siihen, että pojat löisivät tyttöjä. Toisaalta tyttöjen välisessä väkivallassa uhriksi voidaan valita henkilö, jolle koetaan pärjättävän. Vastaavia viitteitä antaa Honkatukian (2008) tutkimus 15-16 vuotiaiden tyttöjen suhtautumisesta varasteluun ja väkivaltaan, jonka mukaan tytöt pitivät itseään usein fyysisesti heikkoina poikiin verrattuna (Honkatukia 2008: 89).

5.2.1 Opetus

Tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaan selviää teon oikeuttaminen *opetuksena*, ”*et se tajuu sen*”. Väkivallan opetuksellinen funktio on tyttöjen kertoman mukaan se, että vastapuoli oppii toimimaan toisin seuraavalla kerralla. Vastaavasti yksi Natlandin (2007) tutkimukseen osallistuneista tytöistä kertoo, ettei toisen tytön hakkaaminen ole väkivaltaa, vaan eräänlaista ”läksyttämistä”, opetuksen antamista, jotta ”*paskanpuhuminen*” tulevaisuudessa loppuisi. Myös Burmanin (2004) tutkimuksen tytöt kertovat käyttävänsä väkivaltaa estääkseen vastaavan tilanteen toistumisen tulevaisuudessa (Burman 2004: 89-90). Myös Väyrysen mukaan väkivaltainen ja uhkaava käyttäytyminen merkityksellistyy vallan kautta (Väyrynen 2007: 138). Väkivallan tekijälle uhrin pelkoreaktiot saattavat antaa tunteen ylivoimaisuudesta, mikä toimii vahvistavana ja motivoivana tekijänä väkivallan toistuvalla käytöllä.

5.2.2 Kunnia

Tutkimukseni tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaan korostuu väkivaltatilanteesta poistumisen vaikeus varsinkin niissä tapauksissa, joissa mukana on yleisöä. Yksi tytöistä näkee poistumisen väkivaltatilanteesta mahdollisena vain silloin, kun toimija haluaa ”*esittää viisasta*”. Väkivallan kytkeytyessä nuorten sidosryhmiin, ei omia kasvoja haluta menettää, jolloin väkivallan tavoitteeksi nousee omasta *kunniasta* kiinni pitäminen. Tyttöjen suhtautumisesta ei kuitenkaan selviä, että väkivaltaisia tekoja tehtäisiin huomiohakuisuuden (Nordahl, Sørli, Mager, Tveit 2005; Goldstein, Glick, Gibbs 1998) varjolla. Sen sijaan niistä poistuminen nähdään vaikeana silloin, kun paikalla on muita.

Näreen (2008b) mukaan väkivallan käyttö luo niin pari- kuin sosiaalisiin suhteisiin performatiivisuutta, jolloin suhteesta muodostuu eräänlainen väkivallan näyttämö: uhrista yleisö, tekijästä näyttelijä, dramaturgi ja ohjaaja (Näre 2008b: 209). Yksi tutkimukseni tytöistä on huutanut ja haukkunut poikaystävänsä tämän kavereiden läsnä ollessa, kunnes tämä on loukkaantunut ja poistunut paikalta. Tarkoitusta teolleen tyttö ei kuitenkaan osaa kertoa. Myös tyttöjen kuvaamassa alistustarinassa, jossa uhri pakotetaan pussaamaan hakkaajan kenkää, kertovat tytöt joutuvansa mieluummin hakatuksi kuin pussaavansa kenenkään kenkää. Oma kunnia ja maine sidosryhmän kesken arvotetaan tärkeämpänä kuin oma fyysinen hyvinvointi.

5.3 Mitkä asiat motivoivat väkivallan käyttöön?

5.3.1 Petetyksi tuleminen

Tytöt kertovat epärehellisyyden, nimittelyn ja kaksinaamaisuuden toimivan laukaisijoina väkivallalle. *Petetyksi tultaessa* pettäjän rooli voidaan ulkoistaa toiseen tyttöön, millä pyritään oikeuttamaan väkivallan käyttö. Suhtautumisessa voidaan nähdä viitteitä affektiiviseen ajatteluun (Tetzchner von 2003; Goldstein, Glick, Gibbs 1998), jossa ihminen aidosti uskoo asioiden tapahtuneen toisen osapuolen petollisuuden kautta. Affektiivisesti ajatteleva ihminen turvautuu väkivaltaan oman minän suojelemiseksi, häpeän torjumiseksi ja sen kanavoimiseksi uhriin. Tämä oman minän puolustus koetaan ja oikeutetaan kunnian puolustuksena (Näre 2008: 209).

Skotlannissa (Brown 2005) toteutetussa multimetodisessa tutkimuksessa pyrittiin selvittämään 14-18- vuotiaiden tyttöjen näkemyksiä ja kokemuksia väkivallasta. Tutkimukseen osallistuneista 671 työstä vain 10 % myönsi käyttäneensä väkivaltaa, (Brown 2005: 68) kuten läpsimistä, lyöntejä ja potkuja. Osa tutkimuksen työistä osallistui keskusteluryhmiin, joihin koottiin tutkimusryhmäni tavoin toisilleen entuudestaan tuttuja, väkivaltaisesti oireilevia tyttöjä (Brown 2005: 65). Myös Brownin tutkimuksessa selvisi, että tytöt kokevat muiden suhtautuvan heihin arvostelevasti tai petollisesti, jolloin oman kunnian puolustus perustellaan ulkoistamalla syy toisiin. Myöskään Brownin tutkimukseen osallistuneet tytöt eivät silti pitäneet itseään väkivaltaisina (Brown 2005: 71).

5.3.2 Loukkauksen kokeminen

Tyttöjen mukaan perheeseen ja ystäviin kohdistetut pahat puheet saavat aikaan *loukkauksen kokemuksen*, joka pyritään poistamaan väkivaltaisella teolla loukkaajaa kohtaan. Kunnian puolustamisen arvo kietoutuu epätoivotulla tavalla loukkauksen aiheuttamaan suuttumuksen tunteeseen, jolloin tappelun välttäminen hankaloituu. Tytöt kuitenkin oikeuttavat fyysisen ja henkisen väkivallan kohdistamisen perheenjäseniin mikäli toimijana on tyttö itse, tai se tapahtuu sisarusten välillä. Feldin (2009) mukaan tytöt ovat kolme kertaa todennäköisempiä vahingoittamaan perheenjäseniään kuin pojat. Feldin (2009) mukaan tytöt tappelevat useimmiten perheenjäsenten kanssa, kun taas pojat tappelevat useimmiten tuttavien tai tuntemattomien kanssa (Feld 2009: 254).

5.3.3 Väkivallan ketjuuntuminen

Tutkimukseni tytöt kuvaavat, kuinka yksi henkilö voi provosoinnillaan aiheuttaa tappelun, johon riidan edetessä osallistuu useampi henkilö. Lojaalius kavereita kohtaan vaikuttaa alla piilevänä arvona, joka kuitenkin purkautuu toiminnassa väärällä tavalla. Tytöt selittävät tätä *väkivallan ketjuuntumista* koettuna toimijuuden tilan kapeutena. Yksi tytöistä kuvaa tilanteen, jossa hän uhkaa hakata hänelle velkaa olevan tytön, mikäli tämä ei maksa lainaamaansa summaa. Syynä uhkailulle on tytön mukaan se, että muuten hän itse joutuu hakatuksi taholta, jonne hän on kyseisen summan velkaa. Tyttö perustelee väkivaltateon sidosryhmien välisillä kytkennöillä ja arvioi toimintamahdollisuutensa kokemiensa huonojen vaihtoehtojen valossa (Meeuwisse & Swärd 2002). Vaikka ulkoapäin tuleva uhka aiheuttaa pelon tunteen, mikä edelleen motivoi väkivallan käyttämiseen, halutaan sillä samalla pitää kiinni myös omista oikeuksista eikä tilanteessa haluta nähdä vaihtoehtoisia toimintatapoja.

Poikkeavaa toimintaa yhteiskunnan asettamista arvoista ja tavoista voidaan lähestyä Mertonin anomiateorian (ks. Ejräs & Kristiansen 2002: 78- 79) kautta. Anomia nähdään tilana, jossa yhteiskunnan arvojen ja tavoitteiden sekä yksilön toimijuuden mahdollisuuksien välillä on kuilu. Kuilu tarkoittaa, ettei ihminen syystä tai toisesta pysty toteuttamaan yhteiskunnan arvoja, vaikka näin haluaisikin (Ejräs & Kristiansen 2002: 78- 79). Anomian tilassa ihminen voi joko luovuttaa tai käyttää epätavallisia keinoja päästäkseen maaliin. Teoria osoittaa, miten rakenteen jäykkyys luo sosiaalista painetta ja kutsuu esiin sosiaalisia poikkeavuuksia (Nordahl, Sørli, Manger, Tveit 2005: 32-33).

Kuten tyttöjen kertomuksista selviää, on nuorten välinen väkivalta usein myös monitoimijaista, joten sille on vaikea esittää yhtä rajattua uhrien joukkoa (Näre & Ronkainen 2008: 31). Väkivallan ketjuuntuminen kuvastaa siksi myös toimijuuden jakautumista erilaisiin rooleihin, kuten yhden tytön tarjoutuessa toimimaan "sanansaattajana" velallisen ja velan perijän välillä. Ihmisen toiminnan sosiaalisuutta ja symbolisuutta korostavan symbolisen interaktionismin (Meeuwisse & Swärd 2002; Månsson 2002; Miller 2002) mukaan ihmisten käyttäytyminen ei kuitenkaan ole pelkästään refleksinomaista toimintaa, vaan se rakentuu sosiaalisissa tilanteissa luoduille merkityksille yhdessä toisten antamien merkitysten kanssa. Interaktionistisen näkemyksen mukaan (Meeuwisse & Swärd 2002: 103) toimijoilla on suuri merkitys, mutta myöskään

käytökseen vaikuttavia ympäröiviä rakenteita ei tule ohittaa. Ympäristö muokkaa ihmistä ja ihminen ympäristöään dynaamisessa ja aktiivisessa prosessissa (Månsson 2002; Nygren 2002; Järventie 2008).

5.4 Millaisia vaihtoehtoja väkivallan käytölle on?

5.4.1 Onnistumisen kehä

Ryhmässä omien arvojen ja positiivisen minäkuvan vahvistamisella pyritään luomaan nuorelle toiveikas kuva tulevaisuudesta. Positiivisen kokemisen myötä pyritään vahvistamaan yhteenkuuluvuutta muiden kanssa ja tukemaan suotuisien käyttäytymistapojen siirtymistä ryhmän ulkopuolelle (Gahagan 1977). Esimerkiksi Katri kertoo toimineensa eri tavoin riitatilanteessa poikaystävänsä kanssa ja kokee tilanteen päätyneen onnellisesti. Tämä kannustaa Katriä jatkamaan uutta tapaansa toimia. Tytöt kertovat *onnistumisen kehästä* myös koulu- ja kotioloissa, missä tyttöjen uusi tapa toimia on saanut positiivista vastakaikua. Kun uudet tiedot ja taidot saavat myönteisen vastaanoton tyttöjen toimintaympäristössä, tulevat ne sidotuksi myös uusiin tilanteisiin. Onnistumisen kehässä sosiaaliset rakenteet vaikuttavat sisäiseen elämänhallinnan tunteeseen, mikä vahvistaa ryhmässä opittujen taitojen siirtovaikutusta (Tynjälä 2004: 143; Murto 2001; Miller 2002: 188) tyttöjen toimintaympäristöön.

5.4.2 Arvotietoisuus

Nuoruus on sekä vanhemmista irtautumisen että heidän kanssaan uudenlaisen suhteen luomisen aikaa (Tetzchner von 2003). Honkatukian (2008) mukaan nuoruus on lapsen ja aikuisuuden välinen siirtymävaihe. Siirtymävaiheen aikana opetellaan kulttuurisia jäsenyyksiä, tutustutaan seksuaalisuuteen, koetellaan rajoja ja itsenäistytään. Käsitteet oikeasta ja väärästä voivat olla kärjistyneempiä ja mustavalkoisempia kuin myöhemmin elämässä (Honkatukia 2008: 84; Tetzchner von 2003). Nuoruusajan identiteettikriisissä nuori määrittelee aktiivisesti itseään muiden silmien kautta, ja vaihtelu useiden roolien, asenteiden ja olemusten välillä on tavanomaista (Francis 2005: 10). Eriksonin (ks. Tetzchner von 2003: 59; Miller 2002: 155) psykoanalyttisen teorian mukaan nuoret ovat eräänlaisessa *psykososiaalisen moratorion* (psykososiaali moratorium) elämänvaiheessa silloin, kun he eivät vielä ole päättäneet mihin ammattiin tai mihin sosiaalisiin rooleihin he haluavat tulevaisuudessa panostaa. Saran kuvaama asema ”wannabe-panostajana” voidaan

nähdä suhteessa psykososiaalisen moratorion tilaan, koska se ilmentää tietoisuutta toimintatavoista, joita ei vielä ole sisäistetty osaksi toimintaa. Koska moratoria on kuvainnollisesti kuilu aikuisuuden autonomian ja lapsuuden turvallisuuden välillä, muodostuu nuoruusiän tehtäväksi ohittaa tämä kuilu. Tämän kriisin negatiivinen kokeminen voi johtaa epävarmuuteen omasta roolista ja identiteetistä (Tetzchner von 2003: 591; Miller 2002). Moratoriavaiheesta selviäminen voi pysäyttää irrallisuuden kokemuksen, koska muodostettu identiteetti sisältää tunteen olla kotona omassa kehossaan, tietoisuuden siitä, mitä kohti on siirtymässä ja sisäisen varmuuden hyväksytyksi tulemisesta (Tetzchner von 2003: 591).

Saran kuvaamaa asemaa voidaan verrata myös *identiteettidiffuusion* (Tetzchner von 2003: 591; Miller 2002: 157) käsitteeseen, joka viittaa identiteettimuodostuksen ensimmäiseen vaiheeseen. Nuori, joka ei ole vielä kokenut identiteettikriisiä ja jolla ei ole kokonaisvaltaista kuvaa omasta itsestään voi antaa viitteitä siitä, että haluaisi esimerkiksi kouluttautua, mutta ei tee mitään päästäkseen alkuun tai saavuttaakseen tavoitteen. Toisaalta sosiokognitiivisesta näkökulmasta (Miller 2002: 173, 189) katsottuna nuori voi olla epävarma onnistumisestaan, eikä sen vuoksi aloita toimintaa. Ryhmän viimeisessä itsearviointissa Sara kuitenkin pohtii omaa muuttunutta panostamistaan ja kytkee sen lisääntyneeseen arvoymmärrykseen. Kysymykseen millä ryhmän aikana käsitellyistä asioista on ollut hänelle eniten merkitystä, vastaa Sara *"no noi omat arvot, tai et mikä on sulle tärkeet, et sit alko enemmä arvostaa niitä"* (Palautelomake 9.kerta). Saran kohdalla voidaan nähdä, että "wannabe-panostus" on alkanut siirtyä panostamiseksi, mikä heijastuu Saran puheissa tärkeiksi koettujen arvojen yhdistämisenä toimintaan. Onnistumisen kehän kautta Sara saa vahvistusta uudelle tavalleen toimia, niin koulussa kuin kotona. Sosiokognitiivisen teorian näkökulmasta (Miller 2002: 173) ympäristön antama positiivinen palaute vahvistaa uskomuksia onnistumisesta ja tukee myönteisten käyttäytymistapojen toistumista (Nordahl, Manger, Sørli, Tveit 2005: 74-75; Miller 2002).

5.5 Ryhmän merkitys

5.5.1 Vertaisuus

Tutkimuksen tuloksia tarkastellessa on mielestäni syytä kiinnittää huomio myös itse

ryhmän merkitykseen. Tutkimukseni tytöt korostavat niin puheissaan kuin palautteissaan ryhmäkeskustelujen merkityksellisyttä, koska he eivät päässeet puhumaan ryhmässä pohdituista asioista, kuten arvoista tai tunteista vanhempiensa kanssa. Ryhmän jäsenten keskinäinen positiivinen riippuvuus (Tynjälä 2004: 157) viittaa ryhmän jäsenten kokemukseen toistensa tarpeellisuudesta. Esimerkiksi Maria kokee antamassaan palautteessa hyväksi *"...no ku keskustellaa ni sillee"*. Myös Nea näkee tärkeänä sen, *"että voi puhuu mist vaa.."*. Toisaalta aikuisten moraalinen suhtautuminen yhteiskunnan normeihin ja arvoihin koetaan ajoittain myös tarpeettomana, kuten Nean palautteesta *"no jotai ku selitätte tappeleminen on väärin ja plaa plaa"* selviää (Palautelomake 9.kerta). Myös Katri kokee arvoista puhumisen olleen hänelle eniten merkitystä ryhmän aikana. Samalla hän kuitenkin kokee huonona *"ne tyhvät fiilislaput"*.

Ryhmän tytöt ovat taiteiässä (Oksanen 2008: 239), jossa koetaan ettei vanhempien kanssa voi enää keskustella samalla tavalla kuin ennen. Taiteikä, (Oksanen 2008: 239) joka tapahtuu suomalaislasten kohdalla neljännellä luokalla, irrottaa lapsen vanhemmistaan ja työntää tämän kohti aikuisuutta. Näin ollen ryhmässä olleet kolme ulkopuolista, nuorten kokemuksia kuuntelevaa aikuista ovat voineet olla aidosti resurssi (Lappalainen 2007; Nordahl, Sørli, Manger, Tveit 2005: 212).

Ryhmän merkitys heijastuu myös vertaiskokemusten merkityksellisyyden kautta. Nuoren elämässä ystävien ja vertaisryhmien merkitys kasvaa verrattuna lapsuuden ikävaiheeseen, kun taas vanhempien merkitys pienenee (Honkatukia 2008: 99; Nordahl, Sørli, Manger, Tveit 2005). Arvoihin ja asenteisiin tähtäävässä muutostyössä, jossa uutta minää luodaan, tarvitaan niin oman kertomuksen kertomista kuin toisten välittämistä ja huolenpitoa. Honkatukian (2008: 99) mukaan selviytymisprosessi, jossa uusi minä luodaan, on aina intersubjektiiivinen tapahtuma. Intersubjektiiivisuus on synnynnäinen ominaisuus, joka edellyttää kykyä ymmärtää muiden ihmisten motiiveja ja tunteita (Tetzchner von 2003: 310; Miller 2002: 380). Intersubjektiiivisuudella tarkoitetaan lisäksi eri henkilöiden välistä yhteisymmärrystä, minkä vuoksi se on tärkeä osa ryhmätoimintaa (Tynjälä 2004: 153). Ryhmätoiminnan jaetussa vertaiskohtaamisessa luodaan uutta minää yhdessä muiden kanssa ja elämä otetaan haltuun uudella tavalla, jota voi kutsua selviytymiseksi. Vertaissuhteen merkitystä voidaan suhteuttaa myös Bloomin (ks. Tetzchner von 2003: 310) intentionaalisuusteoriaan, jonka mukaan ihmisillä on synnynnäinen tarve luoda ja

ylläpitää intersubjektiiivisia suhteita, joissa kokemuksia, ideoita ja tunteita jaetaan. Näistä näkökulmista tarkastellen itse vertaisryhmään osallistuminen ja siinä muiden kanssa jaetut merkitykset voidaan nähdä uusien mahdollisuuksien kipinä. Ryhmätoiminnassa saavutettu intersubjektiiivisuuden aste on keskeinen tekijä yhteistoiminnallisessa oppimisessa (Tynjälä 2004: 153).

5.5.2 Identiteetin ottaminen, antaminen ja löytäminen

Tutkimuksessani havaitsin useita siirtymiä "kiltin" ja "väkivaltaisen tytön" identiteettien välillä. Varsinkin ryhmien alussa tytöt halusivat antaa itsestään kovan kuvan niin käytöksellään kuin puheillaan. Ryhmien edetessä tästä roolista pyrittiin kuitenkin pääsemään eroon. Identiteetissä on kyse mukana olemisesta, kuulumisesta ja erottumisesta, käsityksestä mihin kuulun ja mikä on paikkani (Väyrynen 2007: 115; Gahagan 1977). Identiteetin avulla ihminen luo itsestään tietoisesti mielikuvaa (Järventie 2008). NFG:n filosofian mukaan nuoren identiteetti voi olla *otettu*, jolloin se ei välttämättä ole yhteydessä nuoren persoonallisuuteen. Ryhmätyöskentelyn keskiössä on sen vuoksi väriiden identiteettien purkaminen.

Identiteetti voi olla myös sosiaalinen, *ulkoapäin annettu leima*, jonka kautta ihminen nähdään ja arvioidaan johonkin ryhmään liitettyjen ennakkokäsitysten valossa. Ryhmäni tytöt on asiantuntijanäkökulmasta luokiteltu väkivaltaa käyttäviksi tytöiksi. Sosiaaliset ja sosiaalisesti konstruoidut identiteetit voivat olla joko yksilön itsetuntoa vahvistavia ja arvostusta korostavia tai "väkivaltaisen tytön" tapaan negatiivisia, alentavia ja ei-toivottuja (Väyrynen 2007: 171; Järventie 2008). Negatiivinen leimautuminen elettyinä tilana kapeuttaa yhteiskunnallista toimijuutta (Väyrynen 2007: 174). Ryhmän tytöt eivät annetun sosiaalisen identiteetin näkökulmasta mieltäneet itseään väkivaltaisiksi, eivätkä he halunneet ottaa itselleen väkivaltaisen tytön identiteettiä. Alun uhmakkuudesta huolimatta ryhmän tyttöjen puheissa esiintyy tapoja, joilla he pyrkivät säilyttämään kuvaa itsestään ehjänä ja tavallisena nuorena, kuten Saran kommentissa "*mä oon sievä tyttö*" näkyy.

Yksilöllisen paineen alaisena tytöt joutuvat punnitsemaan väkivaltaongelman myöntämisen etuja ja haittoja suhteessa heille merkityksellisiin ihmisiin: tyttöjen väkivaltainen toiminta voi kaveripiirissä olla arvostettua ja ihailtua, kun se taas viranomaisten/aikuisten/opettajien silmissä ei sitä ole. Esimerkiksi Katri kokee ulkopuolisten suhtautuvan häneen

negatiivisesti ja määrittää sosiaalisen identiteettinsä ulkopuolisuuden kokemisen kautta kertomalla, että *"opettaja inhoaa häntä, alueen poliisi seuraa ja kontrolloi, sosiaalityöntekijä kyttää"* (Kenttämuistiinpanot 2.-4. kerta).

Tyttöjen väkivaltainen suhtautuminen identiteettisiirtymien muodossa voidaan ymmärtää myös *sosiaalisena strategiana* (Nordahl, Sørli, Manger, Tveit 2005: 13). Tyttöjen siirtymiä "väkivaltaisen" ja "kiltin tytön" identiteettien välillä voidaan tällöin lähestyä psykososiaalisesta kehitysnäkökulmasta (Järventie 2008: 214), jonka mukaan identiteetti muuttuu sekä sisältäpäin, psyykkisen kehityksen myötä että ulkoapäin, sosiaalisen ympäristön vaikutuksesta. Nämä ympäristöt ovat keskenään vuorovaikutteisia ja työntävät sisäisiä muutoksia tapahtumaan tiettyyn suuntaan (sosiaalinen paine). Tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaisiin tekoihin heijastuu ympäristön asettama paine, kuten omien kasvojen säilyttämisen ja kovana esiintymisen vaade. Kuitenkin tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaan myös sisäiset muutokset tulevat näkyviin ympäristöön kohdistuvissa toiminnallisissa valinnoissa (yksilöllinen paine) (Järventie 2008: 214).

5.6 Muutokset ryhmän sisällä

5.6.1 Suuntaavat toimenpiteet

Kun tehdään päätelmiä toisten ihmisten tunteista ja asenteista, on huomioitava, että ne perustuvat niin verbaaliseen kuin nonverbaaliseen käyttäytymiseen (Gahagan 1977: 43; Miller 2002: 385). Kenttämuistiinpanoja lukiessani pyrin löytämään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia alku-, keski-, ja loppuvaiheen käyttäytymisen havainnoissa. Usean läpilukukerran jälkeen kiinnitin ensimmäisenä huomiota muutoksiin suuntaavissa toimenpiteissä. Suuntaavat toimenpiteet ovat usein ei- sanallisia toimintoja, kuten osoittavat katseet, eleet, ilmeet ja kehonasennot (Kangas 2008: 94; Ogden 2006; Gahagan 1977; Miller 2002). Suuntaavien toimintojen avulla sosiaalistuminen ryhmässä tapahtuu toisten kanssa, jolloin toiminta kohdistetaan pois itsestä. Yhdessä toimimalla saavutetaan yhteinen ymmärrys siitä, mitä seuraavaksi tehdään. Ryhmien edetessä tytöt alkoivat kuunnella aikuisten esittämiä mielipiteitä kasvavassa määrin, kuten esimerkiksi Mariasta tekemästäni havainnosta selviää:

Haluaa mennä eteenpäin ja kuulla mitä ohjaajalla on sanottavaa. Ei halua pelleillä.

Tuottaa uutta, kyselee, argumentoi. Puhuu tunteistaan. Maria kertoi onnistumisestaan koulussa (matematiikan koe). Oli tästä hyvin innoissaan. Positiiviset kokemukset muualla heijastuvat ryhmään ja toisin päin? Huumorintaju tullut aiempaa paremmin esiin. Maria muisti aiemmalta kerralta, että arvostan terveyttä, turvallisuutta ja onnellisuutta. Sanoi, että ”ajattele kuinka tärkeää turvallisuus on sulle ja sun vauvalle”. Muisti myös tutkijan kiinnostuksen hyvyteen ja valtaan. Tämä osoittaa, että Maria kuuntelee! (Kenttämuistiinpanot 7.kerta).

Vertaamalla kenttämuistiinpanoja periodisesti tyttöjen tekemistä aloitteista, jotka johtivat vuorovaikutukseen aikuisten kanssa, on eroja havaittavissa alku- ja loppuvaiheen välillä. Ryhmien alussa tyttöjen tekemät aloitteet olivat kovaäänisiä. Keskusteluiden aloitukset olivat ajoittain provosoivia ja karkeita (Gahagan 2007: 15) ja ne saattoivat vaikuttaa ryhmän aikuisiin hämmästyttävästi. Alussa tytöt kohdistivat keskustelunsa toisilleen ja vastasivat aikuisille negatiiviseen sävyyn. Toisinaan aikuisten lähestymisyritkset jätettiin myös kokonaan huomioimatta. Aloitteiden tekeminen eteni katsekontaktin ottamisesta katseen kohdistamiseen ja keskustelun vastavuoroisuuteen. Vuorovaikutuksen vahvistuessa myös nonverbaalisen mielenkiinnon osoittaminen lisääntyi: alun uhmakas tuijottaminen ja kehollinen jännitys vähenivät. Myös kiroilu, töniminen, haukkuminen ja nimittely vähenivät ryhmätoiminnan edetessä, kuten Katrissa tekemässäni havainnossa ilmenee:

Ei puhu väkivallasta, kuten alussa. Ei kiroile niin paljoa enää, vaikka on ollut ns. kovasuusin väkivaltapuheiden suhteen. Kertoi olevansa onnellinen. (Kenttämuistiinpanot 7.kerta).

Varsinkin ryhmien alussa vuorovaikutuksessa oli havaittavissa kiistelevää puhetta (Tynjälä 2004: 156), jolle on ominaista erimielisyyksien korostuminen ja yksilöllinen päätöksenteko, kuten Neasta kirjaamastani havainnosta voi nähdä:

Ei osaa argumentoida väitteidensä puolesta niitä perustellen. Perustelut ovat hieman lapsellisia (”jos mä omistan rakkauden, ei muilla oo sitä”, ”mä alan eka presidentiksi ja sitte diktaattoriksi ja hallitsen koko maata”). Jos vasta-argumentteja tai tarkentavia lisäkysymyksiä, sanoo usein ”vittu aivan sama, tai emmä tiä” ja vaihtaa puheenaihetta (argumentointitaidot, aggressio? Suhde valtaan?) (Kenttämuistiinpanot 7.kerta)

Ryhmiä edetessä vuorovaikutusaloitteissa heijastui kuitenkin kasvavassa määrin myös kumulatiivinen puhe (Tynjälä 2004: 156), joka rakentuu positiivisella tavalla muiden esittämien ajatusten pohjalle. Kumulatiivinen puhe heijastuu esimerkiksi Saran elämän negatiivisten ja positiivisten asioiden pohdinnassa ja perustelussa:

Negatiivinen elämän puoli Saralla oli ihmisten tyytymättömyys, positiivisena puolena hän näki sen, että jos ihminen kertoisi siitä hänelle, olisi hän luottamuksen arvoinen. Muita positiivisia rakkaus (poikaystävä), negatiivinen siinä riittä/kyllästyminen näkemään, ruoka (tulee hyvä mieli/jos ei oo, on kiukkuinen ja väsynyt), ystävät (tärkeä että niitä on/harmi kun ei näe niitä niin useasti, kuin haluaisi). Minusta perustelut olivat aiempaa yhdenmukaisempia sekä tytön itsen tuottamia. (Kenttämuistiinpanot 8.kerta)

5.6.2 Sitoutuneisuus

Toinen aineistosta esiin nouseva tekijä on tyttöjen sitoutuneisuus ryhmätyöskentelyyn. Mikäli tyttöjen sitoutumista keskusteluryhmään tarkastellaan läsnäolomotivaation (Goldstein, Glick, Gibbs 1998: 129) perusteella, ei ryhmässä ilmennyt vaikeuksia sitoutumiseen, sillä tytöt osallistuivat säännöllisesti viikoittaisiin ryhmätapaamisiin muutamaa perusteltua poissaoloa lukuun ottamatta. Tosin sitoutuneisuuteen läsnäolojen muodossa saattoi osaltaan vaikuttaa se, että ohjaaja kävi sekä hakemassa että viemässä tytöt ryhmiin ja takaisin kouluun. Yksilöllinen vastuu ryhmässä edellyttää oman panoksen tuomista ryhmän toimintaan ja sen tavoitteiden saavuttamiseksi (Tynjälä 2004: 157).

Mikäli sitoutumista sen sijaan lähestytään aktiivisuuden, uuden tuottamisen ja osallisuuden kautta, voidaan kenttämuistiinpanojen perusteella havaita eroja alku- ja loppuvaiheen työskentelyssä. Varsinkin alkuvaiheessa osa tunteista kului epäolennaiseen; tytöt saattoivat kikatella keskenään, osoittaa välinpitämättömyyttä puhuen kesken ohjaajan tehtäväkuvauksen tai keskittyä syömiseen, meikkaukseen tai hiusten suoristamiseen. Vaikka tytöt olivat fyysisesti ja näennäisesti läsnä, eivät he toiminnallisesta näkökulmasta katsottuna sitoutuneet tunnin kulkuun tai ryhmätyöskentelyn kannalta tuottavaan toimintaan. Väyrysen (2007: 150) mukaan sitoutumisen vaikeudet ilmentävät ongelman kohtaamisen vaikeutta kamppailua muutostyötä kohtaan. Verratessani kenttämuistiinpanoja nauhoitteiden ja palautteiden kanssa näen muutosvastustuksen

vaihtuneen ajan myötä ärsytyksestä ymmärrykseen.

5.7 Väkivaltasuhtautumisen pohdintaa

Etnografisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii ymmärtämään yhteisön jäsenten näkökulmaa ja sen erityisyyttä. Samalla etnografinen tarina on arkea ja käytäntöjä kuvaava kokonaisuus, jota on vaikea pilkkoa analysoitaviin osiin (Palmu 2007; Hammersley & Atkinson 2007). Etnografisen tutkimuksen ”tulokset” ovat tekstin sisällä, erilaisissa luvuissa ja episodeissa (Palmu 2007: 149). Kuitenkin ilmiöiden ymmärtämisen lisäksi myös niiden selittäminen on tutkimuksen tärkeä tehtävä.

Tyttöjen loppuvaiheen kertomuksissa näkyy arvojen sitominen ryhmän ulkopuoliseen toimintaan kasvavassa määrin. Tyttöjen tietoisuus arvoista ja niiden mukaisesta toiminnasta heijastuu tyttöjen antamissa esimerkeissä (vanhempia ei haukuttu, poikaystävää ei lyöty). Tyttöjen loppuvaiheen itsearviointilomakkeissa näkyy, että myös uusia toimintavaihtoehtoja löydettiin epäsuotuisten käyttäytymismallien tilalle, kuten kavereiden kanssa keskustelu tai paikalta poistuminen. Toisaalta kaikki tytöt raportoivat edelleen myös negatiivisiin toimintamalleihin turvautumisesta. Aineiston vuoropuhelussa kuitenkin selviää, että tyttöjen kyky ymmärtää omaa käytännön suhdettaan tärkeäksi koettuihin arvoihin parani. Loppua kohden tytöt tuovat esiin lisääntyneen kielteisen suhtautumisen väkivallan käytöstä ihmisten välisissä suhteissa. Toisaalta he myös tietyissä tilanteissa oikeuttavat väkivaltaiset teot, joten arvojen ja toiminnan yhteyden näkemisen ristiriitaisuus ei tässä tutkimuksessa täysin häipynyt. Lisäksi tytöt raportoivat kokemistaan muutoksista niin koti- kuin koulukäyttäytymisessä. He eivät kuitenkaan osaa perustella, johtuvatko muutokset osallisuudesta ryhmään vai jostain muusta tekijästä.

Tarkastellessani havaitsemiani ja tyttöjen kuvaamia muutoksia näen sen vuoksi tarpeelliseksi nojautua Uusitalon (1991) esittämiin *kausaalisiin*, *intentionaalisiin* ja *funktionaalisiin* selityksiin (Uusitalo 1991: 99). Kausaalisten selitysten avulla voidaan vastata kysymykseen, miksi jokin tapahtui. Teleologiset tai finalistiset selitykset puolestaan ilmaisevat, mitä varten jokin tapahtui. Teleologisessa selityksessä voidaan lisäksi hahmottaa kaksi päätyyppiä: *funktionaaliset selitykset*, jotka liittyvät jonkin systeemin itsesäätelyyn ja *intentionaaliset selitykset*, jotka kytkeytyvät päämäärähakuiseen

tietoiseen toimintaan. Intentionaalista selitystä voidaan soveltaa ihmisten ja ihmisryhmien käyttäytymistä tutkittaessa, ja se esittää aiheen, perustelun, motiivin tai tiedostetun syyn jollekin käyttäytymiselle (Uusitalo 1991: 105; Tetzchner von 2003).

Tyttöjen suhtautumisessa väkivaltaan ja heidän kuvaamisissaan muutostarinoissa on havaittavissa sekä kausaalisen että intentionaalisen selittämisen piirteitä. Kausaalisen selityksen piirteitä esiintyy esimerkiksi tyttöjen tavassa puhua alueen merkityksestä tappeluille, kun he pohtivat johtuvatko runsaat tyttötappelut heidän *asuinalueestaan*. Väkivaltaa perustellaan myös *alaikäisyyteen* viitaten, jolloin siitä ei jouduta rikosoikeudelliseen vastuuseen.

Ihmisten käyttäytymistä ei kuitenkaan voida selittää yksinomaan kausaalisessa mielessä (Uusitalo 1991). Käyttäytymisen selittäminen ja ymmärtäminen pikemminkin täydentävät toisiaan kuin ovat toistensa vastakohtia. Wrightin (ks. Uusitalo 1991: 106) mukaan ymmärtävän selityksen muotona voidaan nähdä praktinen syllogismi:

1. A aikoi saada aikaan Y:n
2. A uskoi, ettei Y toteudu, ellei hän tee X:ää
3. A teki X:n

Praktisen syllogismin mukaisesti ihminen voi asettaa itselleen tavoitteita ja toimia niiden mukaisesti (Uusitalo 1991: 106). Kausaalisessa selityksessä ihmisen tietoisuutta tarkastellaan mustana laatikkona, joka käyttäytymisellään reagoi ulkoisiin vaikutuksiin. Esimerkiksi yksi tutkimuksen työstä kertoo vanhempien luvanneen hänelle matkapuhelimen, mikäli tämä ei myöhästyisi koulusta kuukauteen. *Intentionaalisen selitysmallin* mukaan tyttö muuttaa käyttäytymistään, koska hän haluaa saada matkapuhelimen ja uskoo sen toteutuvan noudattavansa täsmällisyyden kautta. Sen vuoksi tyttö ei halua myöhästyä koulusta kuukauteen. Toisaalta tytön muutoshalukkuus voidaan selittää myös *kausaalisen selitysmallin* mukaan, jolloin tytön käytökseen vaikuttaa pelkästään ulkoinen motivaatio (Tynjälä 2004: 143). Toisin sanoen intentionaalisessa selityksessä tavoite, tulevaisuudessa oleva toivottu asiantila, voi tehdä nykyisen käyttäytymisen ymmärrettäväksi. Intentionaalisessa selittämisessä perustelu jollekin käyttäytymiselle on jokin tuleva asiantila, kun kausaalisessa selityksessä syy edeltää seurausta. Vaikka tytön tavoite onkin tulevaisuudessa, edellyttää motiivi (saada

matkapuhelin) ajallisesti täsmällisyyttä kouluaikojen noudattamisessa. Intentiolla ja käyttäytymisellä on siis sama ajallinen suhde kuin syyllä ja seurauksellakin (Uusitalo 1991). Näin ollen on mahdollista ajatella, että ihmisen erilaiset mentaaliset tilat, kuten arvostukset, asenteet, mielipiteet, uskomukset voisivat olla käyttäytymisen kausaalisia syitä. Edellä annettu esimerkki nostaa ihmisen *tietoisuuden, käsitykset, arvostukset, ja asenteet toimintaa ohjaaviksi tekijöiksi* (Uusitalo 1991: 106; Nordahl, Sørliie, Manger, Tveit 2005). Arvotietoisuuden lisääntymisen myötä esimerkiksi Sara kertoo arvostavansa elämänsä ihmisiä aiempaa enemmän, yhtenä esimerkkinä oma perhe. Käytännössä tämä näkyy nimittelyiden vähenemisenä ja perheen sisäisten suhteiden paranemisenä.

Haasteita intentionaalille selittämislle asettaa kuitenkin se, että vaikka ihminen on sekä tavoitteita asettava että niihin pyrkivä olento, on hän myös spontaani toimija. Ihmisen reaktioihin vaikuttavat myös alitajuiset ja tiedostamattomat motiivit, mistä johtuen intentionaalinen selittäminen voi sopia paremmin arvo- tai tavoiterationaaliseen toimintasuuntautumiseen kuin tunneperäiseen toimintaan (Uusitalo 1991: 107). Ihmisen toiminnalla voi olla myös ei-aiottuja seurauksia, mikäli muut tulkitsevat käyttäytymisen toimijan intentioiden vastaisesti ja reagoivat niihin odottamattomalla tavalla. Intentionaalisen käyttäytymisen lopputulos saattaa lopulta olla kaikkien toimijoiden tarkoitusten vastainen ja odottamaton (Uusitalo 1991: 108). Myös Purjon (2008c: 32) mukaan nuori voi kieltäytyä omaksumasta niitä merkityssuhteita, joita hänessä herätetään. Näin vapaus valinnoista ja vastuu niiden seurauksista jää loppujen lopuksi nuorelle itselleen. Tyttöjen väkivaltasuhtautumista ja sen muutoksia pohtiessa on siksi huomioitava yksilöllisten valintojen ja kokemusten merkitys.

5.8 Annetun informaation totuudellisuus

Luottamuksellinen vuorovaikutus vahvistaa tutkijan mahdollisuuksia tehdä luotettavampia tulkintoja (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen, Saari 1994: 77; Cohen, Manion, Morrison 2007). Tieto, jota etnografinen tutkija etsii ja saa, on inhimillistä, subjektiivista ja arvosidonnaista: siksi tiedon tuottajaa ei voida sivuuttaa. Koska tieto nähdään rajallisena, sidoksissa ihmisen sosiaaliseen elämään ja kulttuuriin ei etnografikko pyri tutkimuksellaan tuottamaan toiminnan lakeja, vaan lisäämään inhimillistä ymmärrystä sosiaalisesta elämästä, herättämään keskustelua ja avaamaan uusia näkökulmia (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen,

Saari 1994: 75). Sen vuoksi etnografinen tutkimus ei pyri esittämään yhtä ainoata totuutta: eri yksilöillä on kullakin omat kokemuksensa ja niihin liittyvät totuutensa. Voidaan siis ajatella, että kaikki ihmistä ja kulttuuria koskevat kuvaukset ovat ainutlaatuisia, eikä ole olemassa kahta samanlaista tapausta. Näin ollen perinteiset luotettavuuden ja pätevyyden arvioinnit eivät aina sovellu laadullisen tutkimuksen tulosten arviointiin (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007: 227). Etnografin kuvaus ei myöskään perustu oikeaksi todistamisen ontologiaan (Salo 2007: 243), vaan siitä saatu tieto ainoastaan tihentää toista, ei varmenna sitä. Etnografisen tutkimuksen validiutta voidaan kuitenkin arvioida tarkastelemalla, onko tutkimuksessa esitetty tutkimusalue uskottava verrattuna aikaisempaan tietoon ilmiöstä (Kangas 2008: 182; Lappalainen ym. 2007; Hammersley & Atkinson 2007).

Tutkimuksessani olen pyrkinyt kuvaamaan tyttöjen puheet, havainnointini ja arvioinnit mahdollisimman tarkasti. Havaintojen, väitteiden ja tulkintojen tueksi olen nostanut raporttiini useita aineistoviitteitä sekä aikaisempia tutkimustuloksia (Kangas 2008: 182). Etnografisen tyylin mukaisesti olen reflektoinut tekemiäni valintoja läpi tutkimuksen. Silti olen kokenut, että sosiaalisten ja ainutlaatuisten tilanteiden uudelleen luominen on ollut vaikeaa (Cohen, Manion, Morrison 2008; Lappalainen ym. 2007; Alvesson & Sköldbberg 2008), koska niitä ei koskaan voi kuvata tarkalleen samanlaisina kuin ne ilmenivät. Tutkimustani kirjoittaessa havaitsin, kuinka sosiaalisen tilanteen ja toiminnan väripaletti helposti latistui vain muutamaan väriin, koska nopeasti tapahtuvaa, spontaania ja monimuotoista vuorovaikutusta oli hankala saada vangittua paperille. Etnografisen menetelmän sallima vapaus voi siis samalla olla sen heikkous (Alvesson & Sköldbberg 2008: 181).

Vaikka etnografi tietää ei-tietävänsä (Hakala & Hynninen 2007: 212), lähestyy hän usein purettua haastattelumateriaalia ja sen totuudellisuutta *faktanäkökulmasta* (Alasuutari 1995: 90; Kangas 2008). Tiivistettynä faktanäkökulmasta on kyse silloin, kun haastateltavan rehellisyyttä voidaan epäillä (Alasuutari 1995: 91). Faktanäkökulmaan nojautuva tutkija käyttää vain niitä väitteitä, joiden uskotaan heijastavan tavoiteltavaa totuutta maailmasta (Alasuutari 1995: 91). Kvalitatiivisessa tutkimusotteessa faktanäkökulmaa sovelletaan kuitenkin siten, että aineistoa tarkastellaan joko *indikaattoreina tai todistuksina* (Alasuutari 1995: 93, 95). Indikaattorilla viitataan tietoon, jota käytetään epäsuorana todisteena kysymyksestä, johon etsitään vastausta. Aineisto, joka on olemassa tutkimuksen

tekemisestä riippumatta, soveltuu indikaattoriksi. Mikäli haastatteluissa vastaajille ei kerrota mihin kysymyksillä pyritään, voidaan olettaa että vastaukset ovat melko luotettavia indikaattoreita (Alasuutari 1995: 95-96).

Tutkimuksessani alustavat tutkimusongelmani integroitiin nauhoitettavien ryhmätapaamisten yhteyteen, jolloin ohjaaja kykeni viemään keskustelua haluttuun suuntaan. Tytöt olivat tietoisia tutkimuksestani, mutta eivät kuitenkaan tienneet tarkkoja tutkimuskysymyksiä – tosin ne selkenivät minullekin lopullisesti vasta tutkimuksen edetessä. Näin ollen voidaan ajatella, että tyttöjen kertomukset ja arviot ovat luotettavia indikaattoreita. Mikäli tyttöjen puheita arvioidaan samoin kuin todistajanlausuntoa oikeudessa, ajatellaan että todistaja valehtelee eikä lausunnolla ei ole arvoa, ellemmme pysty näkemään todistajan ”läpi” todellisuuteen (Alasuutari 1995: 96). Etnografisen tutkimuksen pyrkimys on kuitenkin ymmärtää ihmismielen prosesseja ja tekojen taustalla vaikuttavia merkityksiä.

Tutkimuksessani olen halunnut tuoda esiin tyttöjen oman äänen. Ryhmäkeskustelunauhoitteiden avulla olen hakenut tukea myös tekemilleni havainnoille. Vaikka etnografisen tutkimuksen tarkoitus on usein *antaa ääni* niille, jotka eivät muuten tule kuulluksi (Lappalainen 2007: 66; Salo 2008: 228), on äänen antamista kohtaan kuitenkin esitetty myös epäilyksiä. Esimerkiksi Oinas (Ks. Lappalainen 2007: 67) näkee äänen antamisesta puhumisen toiseuttavana käytäntönä, jossa eroa voidaan tuottaa eksotisoimalla ja uhriuttamalla. Äänen antamisessa piilee myös se vaara, että kautta haetaan usein vahvistusta omalle tutkimukselle ja sen tarkoitukselle. Myös Purjon (2008) mukaan vaikutusten arvioinnissa on pohdittava sitä, että nuorelta saatu palaute voi olla vääristynyttä (Purjo 2008c: 36). Toisaalta äänen antaminen on kuitenkin tärkeää silloin, kun halutaan nostaa nuorten elämää koskevia teemoja julkisuuteen (Hakala & Hynninen 2007). Erityispedagogisia toimenpiteitä ei myöskään tänä päivänä suunnitella enää ylhäältä käsin, vaan toimenpiteiden kohteeksi joutuvien ihmisten tarpeet ja ajatukset otetaan huomioon yhä enenevässä määrin. Vaikka ryhmäni otos on pieni eikä sen perusteella voida tehdä suurempaa joukkoa kattavaa yleistystä, raottaa se silti ovea niiden nuorten tyttöjen maailmaan, joiden elämään väkivalta kietoutuu.

5.8.1 Ryhmäkeskustelut versus yksilöhaastattelut

Yleisesti ottaen yksilöhaastattelut ja ryhmäkeskustelut tuottavat eriluonteista aineistoa, mikä tulee huomioida aineiston tulkinnassa. Ryhmäkeskusteluissa yhden ihmisen runsas puhuminen voi aiheuttaa toisten hiljaisuuden varsinkin niissä tilanteissa, joissa mielipiteet eroavat muiden ryhmäläisten näkemyksistä (Oppenheim 1992: 79). Toisaalta ryhmäkeskusteluissa juuri elävän keskustelun aikaansaaminen mahdollistuu.

Ryhmätilanteessa sen jäsenet voivat käyttää myös ”sisäpiirin termejä” (Tolonen & Palmu 2007: 99; Gahagan 1977), kuten myös tutkimuksessani tapahtui. Oman positioni epätasapaino nuorten ja aikuisten välimaastossa matkaavana tutkijana näkyi nuorten käyttämien slangisanojen ymmärtämättömyytenä. Toisaalta nuoret kuitenkin pitivät siitä, että he saivat ”opettaa” minulle jotain heidän maailmastaan. Palmun ja Tolosen mukaan (2007: 99) kulttuuristen kokemusten jakaminen viittaa yhteyden rakentumiseen tutkijan ja tutkittavien välillä. Palmu ja Tolonen (2007: 100) toteavat, että luonnollista keskustelua muistuttavat haastattelutilanteet vaikuttavat tasa-arvoisilta. Samalla se alentaa tutkijan ja tutkittavan valtaepätasapainoa, koska ryhmässä sekä haastattelija että haastateltavat luovat ja jakavat yhteisen kontekstin. Tutkijan tulkintojen validius ei kuitenkaan vahvistu eikä heikkene siitä, saavuttavatko ne tutkittavan ryhmän hyväksynnän, vaan se riippuu enemmänkin tulkinnan miellyttävyydestä kuin osuvuudesta (Alasuutari 1995: 153). Tutkijan tulkinta on validi ainoastaan silloin, kun se tekee havaintoaineiston ymmärrettäväksi (Alasuutari 1995: 153).

Tutkimukseni edetessä olen kokenut ryhmäkeskusteluiden olleen tutkimusasetelmani kannalta toimiva aineistonkeruun muoto, koska niissä on pohdittu tutkimuskysymyksissäni tarkastelemiani asioita useasta eri näkökulmasta. Tyttöjen tavoin oireilevia nuoria - kuten nuoria yleensäkin - voi olla vaikea tavoittaa haastatteluihin tai kertomaan elämästään vieraille ihmisille. Ryhmäkeskustelun arvokkuus tutkimusaineistona perustuu Alasuutarin (1995) mukaan juuri siihen, että se saa keskusteluun osallistuvat puhumaan asioista, jotka muuten jäisivät itsestäänselvyyksinä tai muista syistä keskustelun ulkopuolelle. Kun puhutaan asioista, joista ei yleensä puhuta, syntyy kiinnostavaa aineistoa (Hammersley & Atkinson 2007).

6 Tutkimuksellinen tarve

Tämän tutkimuksen mukaan tyttöjen suhtautuminen väkivaltaan on monimuotoinen ilmiö eikä omien käsitysten ja toimintatapojen muuttaminen ole yksiselitteistä. Suhtautumisessa väkivaltaan heijastuvat niin yksilön toimijuus kuin ympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja haasteet. Tutkimukseni aikana havaitsin useita itselleni mielenkiintoisia aiheita, joiden kautta tyttöväkivaltailmiötä voitaisiin tulevaisuudessa tarkastella. Yhtenä tutkimusaiheena näen sukupuolisten identiteetti siirtymien tarkastelun. Tutkimuksella voitaisiin pyrkiä selvittämään, millaisia identiteetti siirtymiä tyttöjen väkivallan toimijuudessa ja sen merkityksellistämässä tapahtuu.

Tulevana erityisopettajana tutkimuksellinen mielenkiintoni kohdistui myös ryhmässä heränneiden arvokäsitysten siirrosta muihin toimintaympäristöihin. Ryhmän loputtua kävinkin haastattelemassa tyttöjen opinto-ohjaajaa selvittääkseni, kuinka ryhmässä koetut muutokset oli onnistuttu viemään kouluun. Vaikka en laajan aineistoni vuoksi kyennyt hyödyntämään kyseistä haastattelua tässä tutkimuksessa, uskon siirtovaikutusten tarkastelun olevan kuitenkin tärkeä osa tulevaisuuden tyttöväkivaltailmiötutkimusta.

7 Jälkisanat

Valitsemalla tutkimusmenetelmäksi etnografisen lähestymistavan koen oppineeni tarkastelemaan maailmaa itsestäni eri tavoin toimivien ihmisten näkökulmasta. Näen etnografian olleen toimiva tutkimusmenetelmä asettamieni tavoitteiden ja niihin vastaamisen kannalta. Lisäksi se on mahdollistanut luovan ja itsenäisen tavan lähestyä tyttöväkivaltailmiötä. Toisaalta olen myös kokenut etnografian sallivuuden (Hammersley & Atkinson 2007) haastavaksi ja ajoittain ahdistavaksi, koska sen toteuttamiselle ei ole olemassa yhtä valmista, rajoittavaa ohjenuoraa. Lisäksi etnografia voi vaikuttaa hieman liian painavalta ja työläältä menetelmältä (Alvesson & Sköldberg 2008: 181) pro gradun laajuiseen työhön, ja se soveltuukin ehkä paremmin menetelmänä väitöskirjan tekemiseen. Kohdallani etnografisen tutkimuksen suunnittelu ja toteutus jakaantui helmikuusta 2009 huhtikuulle 2010.

Päämenetelmäni osallistuvan havainnoinnin avulla olen päässyt tarkastelemaan tyttöryhmää sisältäpäin. Aineistollisen vuoropuhelun avulla olen pyrkinyt esittämään

tyttöjen äänen. Tutkimukseni heikkoutena voi nähdä kuitenkin sen, että itsearvioinnit ja palautteet ovat jääneet toissijaisiksi tekemieni havaintojen ja tyttöjen kertomusten rinnalla, koska niistä on tulkittu ja tuotu esiin vain tutkimuskysymysten kannalta oleellinen tieto. Mikäli olisin valinnut enemmän määrällisen lähestymistavan, olisin ehkä saanut itsearvioinneista enemmän irti ja ne olisi voitu esittää tarkemmin. Toisaalta tekemäni valinnat johtuvat myös aineiston laajuudesta ja sen rajaamisen pakosta.

Aineiston analyysissä ja tulosten pohdinnassa olen käyttänyt aineiston ristiinvalidoimista ja teoriatriangulaatiota. Valitsemalla yhden teoreettisen viitekehyksen olisin kenties kyennyt rajaamaan aineistoani entistä paremmin. Esimerkiksi Kohlbergin moraaliteorian tai Banduran sosiaalisen oppimisteorian kautta (Miller 2002) olisin kyennyt muodostamaan enemmän oppimispainotteisen tutkimuksen. Toisaalta en kuitenkaan usko, että olisin silloin oppinut ymmärtämään tyttöväkivaltailmiötä siinä moninaisuudessa kuin se tyttöjen elämässä ilmenee. Analyysissä olisin silti voinut hyödyntää esimerkiksi keskusteluanalyysia tai grounded teoriaa. Vaikka kykenin muodostamaan käsitteitä aineistostani, koin luokitteluprosessin haastavaksi ja aikaavieväksi ilman selkeää ohjetta. Toisaalta näen analyttisen ajatteluni ja kriittisen reflektointikykyäni vahvistuneen juuri aineiston itsenäisen analyysin vaatimusten kautta.

Näen osallistuvan havainnoinnin olleen toimiva tapa nuorten kanssa tehdyssä tutkimuksessa. Osallistumalla olen päässyt tarkastelemaan ryhmän toimintaa sekä sisältä että ulkoa. Ryhmäkeskustelujen nauhoittamisella sekä itsearviointilomakkeiden ja palautteiden vuoropuhelussa olen kyennyt yhdistämään tytöiltä saatua arvokasta tietoa ja lisäämään havaintojeni luotettavuutta. Videokameran hyödyntäminen olisi kuitenkin ehkä tukenut ilmeiden, eleiden ja puheiden symbioosin tarkastelua. Tosin työssäni lasten ja nuorten parissa videomenetelmää käyttäessäni olen huomannut, kuinka videointi usein laukaisee joko jännittyneen ilmapiirin tai tositv-tyyppisen käyttäytymisrepertuaarin, joka voi antaa ryhmän sisäisestä vuorovaikutuksesta virheellisen kuvan.

Tutkimukseni on menetelminensä ja aiheinensä ollut minulle kuitenkin ennen kaikkea matka tuntemattomaan. Paluumatkalla tuntemattomasta huomaan tutkimuslaukkuni täyttyneen uudesta tiedosta, ymmärryksestä ja toiveikkuudesta. Mikä voisi olla pro gradun parempi anti?

Lähdeluettelo

Alasuutari, P. (1995): Laadullinen tutkimus. Gummerus Kirjapaino Oy, 3.uudistettu painos.

Alder, C. & Worrall, A. (2004): Girls' violence. Myths and realities. State University of New York 2004.

Alvesson, M. & Sköldbberg, K. (2008): Tolkning og reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. Författarna och studentlitteratur 2008. Narayana Press.

Andreassen, T. (2003): Behandling av ungdom i institusjoner. Hva sier forskningen? 2. opplag 2003. Kommuneforlaget AS, Oslo.

Atferdssenteret Norge/ The Norwegian Center for Child Behavioral Development.

Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC). <http://www.atferdssenteret.no/> (viitattu 10.1.2010)

Brown, J. (2005): *"Violent girls": Same or different from other girls?* S. 63-75. Teoksessa: Lloyd, G. (2005): Problem girls. Understanding and supporting troubled and troublesome girls and young women. RoutledgeFalmer 2005.

Burman, M. (2004): *Turbulent talk: Girls making sense of violence.* S. 81-104. Teoksessa: Alder, C. & Worrall, A. (2004): Girls' violence. Myths and realities. State University of New York 2004.

Coffey, A. (1999): The ethnographic Self. Fieldwork and the representation of Identity. Sage Publications Ltd.

Cohen, L; Manion, L; Morrison, K. (2007): Research methods in education. Sixth edition. Routledge.

Cruddas, L. & Haddock, L. (2005): *Engaging girls' voices: Learning as social practice.* S.161-171. Teoksessa: Lloyd, G. (2005): Problem girls. Understanding and supporting troubled and troublesome girls and young women. RoutledgeFalmer 2005.

DiNapoli, P.P. (2003): Guns and Dolls. An exploration of Violent Behavior in Girls.

Advances in Nursing Science. Vol. 26, No. 2, pp. 140-148. 2.5.2003.

Ejrnæs M. & Kristiansen, S (2002): *Perspektiv på sociala problem i USA och Skandinavien*. S. 73-95. Teoksessa: Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2002): *Perspektiv på sociala problem*. Författarna och Bokförlaget natur och Kultur, Stockholm.

Feld, B.C. (2009): *Violent girls or relabeled status offenders? : An Alternative Interpretation of the Data*. *Crime Delinquency* 2009; 55; 241. Sage Publications.

Francis, B. (2005): *Not/Knowing their place: Girls' classroom behaviour*. S. 9-22. Teoksessa: Lloyd, G. (2005): *Problem girls. Understanding and supporting troubled and troublesome girls and young women*. RoutledgeFalmer 2005.

Gahagan, J. (1977): *Vuorovaikutus, ryhmä ja joukko*. Espoo: Weilin+Göös.

Goldstein, A.P; Glick, B; Gibbs, J. C (1998): *ART. Aggression Replacement Training. A Comprehensive Intervention for Aggressive Youth*. Research Press.

Haapala, A. (2002): *Tulevaisuuskasvatus*. PS-kustannus, Opetus 2000.

Hakala, K. & Hynninen, P. (2007): *Etnografisesta tietämisestä*. S.209-226. Teoksessa: Lappalainen, S; Hynninen, P; Kankkunen, T; Lahelma, E; Tolonen, T. (toim) (2007): *Etnografia metodologina. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Vastapaino Tampere 2007.

Hammersley, M. & Atkinson, P. (2007): *Ethnography. Principles in practice*. Third edition. Routledge.

Hautamäki, A. (2008): *Naisen yksilöllistymisen mahdollisuus ja hinta – oman äänen löytäminen ja äitiys*. S. 117-159. Teoksessa: Lahikainen, A-R; Punamäki, L; Tamminen, T (2008): *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. WSOY. Dark Oy, Vantaa 2008.

Hautamäki, J., Lahtinen, U., Moberg, S., Tuunainen, K. (2003): *Erytispedagogiikan perusteet*. 1-3. painos. Dark Oy 2003.

Hawley, P.H. (2007): *Social Dominance in Childhood and Adolescence: Why Social Competence and Aggression May Go Hand in Hand*. S. 1-30. Teoksessa: Hawley, P. H. & Little, Todd, D. (2007): *Aggression and Adaptation. The Bright Side to Bad Behavior*.

Lawrence Erlbaum associates, Inc. 2007.

Hawley, P. H. & Little, Todd, D. (2007): Aggression and Adaptation. The Bright Side to Bad Behavior. Lawrence Erlbaum associates, Inc. 2007.

Heikkilä, T. & Lahti, T. (2007): Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2007. Stakes. Yliopistopaino, Helsinki 2007.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2001): Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki 2001.

Hirsjärvi, S; Remes, P, Sajavaara, P. (2007): Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2007. 13., osin uudistettu painos.

Honkatukia, P. (2008): *Nuorena koettu seksuaalinen väkivalta selviytymisen näkökulmasta.* S. 84-105. Teoksessa: Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Juvenes Print, Tampere 2008.

Häikiö, L. & Niemenmaa, V. (2007): *Tapauksen löytäminen ja rajaaminen. Valinnan paikat.* Teoksessa Laine, M; Bamberg, J; Jokinen, P (2007): Tapaustutkimuksen taito. S. 41-57. Gaudeamus Helsinki University. Yliopistopaino, Helsinki 2007.

Järventie, I. (2008): *Päivänsäde vai menninkäinen? Identiteettien kasvattaminen eriarvoisuuden puutarhoissa.* S. 209-245. Teoksessa: Lahikainen, A-R; Punamäki, L; Tamminen, T (2008): Kulttuuri lapsen kasvattajana. WSOY. Dark Oy, Vantaa 2008.

Jørgensen, D.L. (1989): Participant Observation. A Methodology for Human Studies. Sage Publications Inc.

Kangas, S. (2008): Sateenvarjon alla. Etnografinen tutkimus autististen lasten vuorovaikutuksesta ja leikistä. Lapin Yliopisto, Rovaniemi 2008.

Kehily, M.J. (2007): Understanding youth: perspectives, identities and practices. The Open University, Walton Hall. Sage Publications.

Kivirauma, J. (2001): *Erytispedagogiikka, normaalius ja medikalisaatio.* S. 167-182. Teoksessa: Murto, P; Naukkarinen, A; Saloviita, T. (2001): Inklusion haaste koululle.

Oikeus yhdessä oppimiseen.

Kuusisto-Arponen, A-K. (2007): *Tutkijan rooli. Konfliktitapaus.* Teoksessa Laine, M; Bamberg, J; Jokinen, P (2007): Tapaustutkimuksen taito. S. 231-245. Gaudeamus Helsinki University. Yliopostopaino, Helsinki 2007.

Lahikainen, A-R; Punamäki, L; Tamminen, T (2008): Kulttuuri lapsen kasvattajana. WSOY. Dark Oy, Vantaa 2008.

Laine, M; Bamberg, J; Jokinen, P (2007): Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus Helsinki University. Yliopostopaino, Helsinki 2007.

Lappalainen, S. (2007): *Rajamaalla. Etnografinen tarina kenttätöistä lasten parissa.* S. 65-88. Teoksessa: Lappalainen, S; Hynninen, P; Kankkunen, T; Lahelma, E; Tolonen, T. (toim) (2007): Etnografia metodologina. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Vastapaino Tampere 2007.

Lappalainen, S; Hynninen, P; Kankkunen, T; Lahelma, E; Tolonen, T. (toim) (2007): Etnografia metodologina. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Vastapaino Tampere 2007.

Lappalainen, K; Kuittinen, M; Meriläinen, M. (toim.) (2008): Pedagoginen hyvinvointi. Suomen kasvatustieteellinen seura. Painosalama Oy, Turku 2008.

Lattu, E. (2008): *Naisten tekemä väkivalta.* Teoksessa: Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Juvenes Print, Tampere 2008.

Liki puolet Suomen teinityöistä haukkuu, läpsii, tönii ja alistaa. *Helsingin Sanomat.* 20.11.2009. Kotimaa.

Lloyd, G. (2005): Problem girls. Understanding and supporting troubled and troublesome girls and young women. RoutledgeFalmer 2005.

Luke, K.P. (2008): Are Girls really Becoming More Violent? A Critical Analysis. *Affilia* 2008; 23; 38. Sage Publications.

Maria Akatemia: <http://www.maria-akatemia.fi/html/tehtavamme/demeter/sisalto.html>

Maria Akatemian verkkosivut 2010. Demeter- projekti pdf-muodossa (tulostettu 29.1.2010): http://www.maria-akatemia.fi/index_fi.html

Metso, T. (2004): Koti, koulu ja kasvatus- kohtaamisia ja rajakäyntejä. Suomen Kasvatustieteellinen Seura. Painosalama Oy, Turku 2004.

Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2002): Perspektiv på sociala problem. Författarna och Bokförlaget natur och Kultur, Stockholm.

Mietola, R. (2007): *Etnografisesta haastattelusta etnografiseen analyysiin.* S. 151-176. Teoksessa: Lappalainen, S; Hynninen, P; Kankkunen, T; Lahelma, E; Tolonen, T. (toim) (2007): Etnografia metodologina. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Vastapaino Tampere 2007.

Miller, P H. (2002): Theories of Developmental Psychology. Fourth Edition. 2002 by Worth Publishers.

Moberg, S. & Tuunainen, K. (1989): Erityispedagogiikan metodologinen perusta. Sakari Moberg, Kari Tuunainen ja Atena Kustannus Oy. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1989.

Murto, P. (2001): *Vammaisuuden raameista osallisuuden kokemiseen.* S. 30-53. Teoksessa: Murto, P; Naukkarinen, A; Saloviita, T. (2001): Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen.

Murto, P; Naukkarinen, A; Saloviita, T. (2001): Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen.

Månsson, S-A.(2002): *Interaktionistiska perspektiv på studiet av sociala problem – processer, karriärer och vändpunkter.* S. 148-165. Teoksessa: Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2002): Perspektiv på sociala problem. Författarna och Bokförlaget natur och Kultur, Stockholm.

Natland, S. (2007): Volden, horen og vennskapet. En kulturanalytisk studie av unge jenter som utøvere av vold. Universitetet i Bergen 30.3.2007. Doktoravhandling. Bergen Open Research Archive BORA – UiB. <https://bora.uib.no/handle/1956/2298> (tulostettu

26.11.2009)

Naukkarinen, A & Ladonlahti, T. (2001): *Sitoutuminen, joustavat resurssit ja yhteistyö – välineitä kaikille yhteiseen kouluun.* S. 96-123. Teoksessa: Murto, P; Naukkarinen, A; Saloviita, T. (2001): *Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen.*

Neumann, P. (1984): *Levoton Tuhkimo. Nimeni on Dingo.* Fazer Finnlevy. Dingo, Maijanen, P.

Nordahl, T; Sørlie, M-A; Manger, T; Tveit, A. (2005): *Atferdsproblemer blant barn og unge. Teoretiske og praktiske tilnærminger.* Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Nygren, L.(2002): *Strukturella förklaringar till sociala problem.* S. 130-146. Teoksessa: Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2002) *Perspektiv på sociala problem.* Författarna och Bokförlaget natur och Kultur, Stockholm.

Nyqvist, L. (2008): *Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa.* S. 129-167. Teoksessa: Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) (2008): *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa.* Juvenes Print, Tampere 2008.

Näre, L. (2008a): *Naisia loukkaava mainonta visuaalisena väkivaltana.* S. 259-281. Teoksessa: Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa.* Juvenes Print, Tampere 2008.

Näre, S. (2008b): *Julkisen intimisoituminen ja performatiivinen väkivalta.* S. 311-343. Teoksessa: Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) (2008): *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa.* Juvenes Print, Tampere 2008.

Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) (2008): *Intiimin haavoittava valta.* S. 405-446. Teoksessa: Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) (2008): *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa.* Juvenes Print, Tampere 2008.

Ogden, T. (2006): *Sosial kompetanse og problematferd i skolen. Kompetanseutviklende og problemløsende arbeid i skolen.* Gyldendal Norsk Forlag AS 2002. 1. utgave, 7. opplag 2006.

Oksanen, A. (2008): *Lapsuus ja satuttaminen kulutusyhteiskunnassa.* S. 222-258.

Teoksessa: Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) (2008): Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Juvenes Print, Tampere 2008.

O'Neill, T. (2005): *Girls in trouble in the child welfare and criminal justice system.* S. 114-128. Teoksessa: Lloyd, G. (2005): Problem girls. Understanding and supporting troubled and troublesome girls and young women. RoutledgeFalmer 2005.

Oppenheim, A. N. (1992): Questionnaire design, interviewing and attitude measurement. Pinter Publishers Limited.

Osler, A. & Vincent, K. (2003): Girls and exclusion. Rethinking the agenda. RoutledgeFalmer.

Palmu, T. (2007): *Kenttä, kirjoittaminen analyysi – yhteenkietoutuma.* s. 137-150. Teoksessa: Lappalainen, S; Hynninen, P; Kankkunen, T; Lahelma, E; Tolonen, T. (toim) (2007): Etnografia metodologina. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Vastapaino Tampere 2007.

Peltola, T. (2007): *Teorian tehtävät tapaustutkimuksessa. Empirian ja teorian vuoropuhelu.* Teoksessa Laine, M; Bamberg, J; Jokinen, P (2007): Tapaustutkimuksen taito. S. 111-130. Gaudeamus Helsinki University. Yliopistopaino, Helsinki 2007.

Pole, C. & Morrison, M. (2003): Ethnography for education. Doing qualitative research in educational settings. Open University Press.

Purjo, T. (2008a): Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen aikuisuuteen. Nuorten erityiskasvatuksen mahdollisuudet ja keinot. Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print, 2008.

Purjo, T. (2008b): Teorian, käytännön ja arvioinnin kehä nuorisokasvatuksessa. Nuorisotutkimus 3/2008, s. 27-40.

Purjo, T. (2008c): Kohtaamispedagogiikka nuorisokasvatuksessa. RATKES 4/2008, s. 30-33.

Purjo, T. & Kuusela, J. (2009): Tappelusta jutteluun – nuoren kohtaamisen taito. Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print, 2009.

Reenkola, E. (2008): Nainen ja viha. Aggressio voimavaraksi. Kariston Kirjapaino Oy, Hämeenlinna.

Robb, M. (2007): *Gender*. S. 109-145. Teoksessa: Kehily, M.J. (2007): *Understanding youth: perspectives, identities and practices*. The Open University, Walton Hall. Sage Publications.

Saari, K. (2009): Dialogisuus ja kohtaaminen - tutkimus kristillisten koulujen toimintakulttuurista kasvatussuhteen näkökulmasta. Tutkimuksia 307. Helsingin Yliopisto. Yliopistopaino 2009.

Sahlin, I. (2002): *Sociala problem som verklighetskonstruktioner*. S. 109-127. Teoksessa: Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2002) *Perspektiv på sociala problem*. Författarna och Bokförlaget natur och Kultur, Stockholm.

Salo, U-M. (2007): *Etnografinen kirjoittaminen*. S. 227-246. Teoksessa: Lappalainen, S; Hynninen, P; Kankkunen, T; Lahelma, E; Tolonen, T. (toim) (2007): *Etnografia metodologina*. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Vastapaino Tampere 2007.

Sinkkonen, J. (2008): *Väkivaltainen nuori*. S. 126-136. Teoksessa: Purjo, T. (2008): *Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen aikuisuuteen*. Nuorten erityiskasvatuksen mahdollisuudet ja keinot. Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print, 2008.

Serpell, R. (1978): Kulttuuri ja käyttäytyminen. Amer-yhtymä. Weilin+Göös. Espoo 1978.

Skotheim, L. & Vågsland, Holm S. (2008): *Bitching*. En bok om jenter og mobbing. Imprintforlaget 2008.

Spradley, J.P. (1980): *Participant observation*. Holt, Rinehart and Winston.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E., Saari, S. (1994): *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. 1.-2. painos. Kirjapaino West Point Oy, Rauma 1995.

Taskinen, S. (2007): *Katsaus lasten ja nuorten palvelujen kehitykseen*. Teoksessa: Heikkilä, T. & Lahti, T (2007): *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2007*. Stakes. Yliopistopaino, Helsinki 2007.

Tetzchner, S. von (2003): Utviklingspsykologi. Barne- og ungdomsalderen. Gyldendal Akademisk. 1. utgave, 3. opplag.

Tolonen, T. & Palmu, S. (2007): *Etnografia, haastattelu ja (valta) positiot*. S. 89-112. Teoksessa: Lappalainen, S; Hynninen, P; Kankkunen, T; Lahelma, E; Tolonen, T. (toim) (2007): *Etnografia metodologina. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Vastapaino Tampere 2007.

Tynjälä, P. (2004): Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. 1.-4. painos. Tammer-Paino Oy, Tampere 2004.

Tyttöjen ja naisten väkivalta on aikamme kipeä kysymys. *Helsingin Sanomat*. 30.8.2009. Mielipide.

Törrönen, H. (toim.) (2009): Vaiettu Naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10. Kariston Kirjapaino Oy, Hämeenlinna 2009.

Ungdomsalternativet/UngArt (2006): Tanke, Handling, Konsekvens. ART® och UngdomsAlternativet – träning för förändring. Ljunbergs tryckeri 2006.

Uusitalo, H. (1991): Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Hannu Uusitalo ja Werner Söderström osakeyhtiö 1991.

Väyrynen, S. (2001): *Miten opitaan elämään yhdessä? – Inklusion monet kasvot*. S. 12-29. Teoksessa: Murto, P; Naukkarinen, A; Saloviita, T. (2001): *Inklusion haaste koululle*. Oikeus yhdessä oppimiseen.

Väyrynen, S. (2007): Usvametsän neidot. Tutkimus nuorten naisten elämästä huumevideoissa. Lapin Yliopistopaino Rovaniemi 2007.

Wahlbeck, K. (2007): *Mielenterveyspalvelut*. Teoksessa: Heikkilä, T. & Lahti, T (2007): *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2007*. Stakes. Yliopistopaino, Helsinki 2007.

Yourstone, J. (2008): Violent female offenders: Facts and preconceptions. Doctoral dissertation. Department of Psychology, Stockholm University. US-AB, Stockholm, 2008.

NFG:n taustamateriaali

Aktiivinen puuttuminen nuorten väkivallan käyttöön elämäntaidollisen kasvatuksen avulla.
NFG 09/2006.

Levottomat Tuhkimot- yhteenvetoraportti. NFG 11/2009. Eevastiina Gjerstad ja Heini Lesojeff.

Levottomat Tuhkimot- tyttöväkivaltaprojekti (viitattu 23.6.2009). www.nfg.fi

NFG:n kasvatustilafilosofia 4.5.2009. Timo Purjo ja Anne-Maria Karjalainen.

Liitteet

Liite 1 Tutkimuslupahakemus

Liite 2 Kuinka reagoit suuttuessasi/ongelmatilanteissa? Alun itsearviointilomake

Liite 3 Kuinka reagoit suuttuessasi/ongelmatilanteissa? Lopun itsearviointilomake

Liite 4 Mitä ajattelet seuraavista asioista? Alun- ja lopun itsearviointi

Liite 5 Elämän tärkeät asiat - alkuarviointi

Liite 6 Elämän tärkeät asiat - loppuarviointi

Liite 7 Levottomat Tuhkimot -ryhmän arviointi

Liite 1**Informed consent- Tietoinen suostumus****Helsinki xx.xx.2009**

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta projektissa Levottomat tuhkimot.

Kuvaus Pro gradu -tutkimuksesta

Hei!

Nimeni on Piritta Honkanen ja opiskelen erityisopettajaksi Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisessä tiedekunnassa. Pro gradu -tutkimukseni teen syksyllä 2009 alkavassa NFG:n tyttöryhmässä Levottomat Tuhkimot, johon oppilaanne/lapsenne osallistuu.

Tutkimukseni tarkoitus on arvioida ryhmän mahdollisia vaikutuksia ja se on sisällöltään laadullinen, toiminnallinen tapaustutkimus. Tämä tarkoittaa sitä, että tulen osallistumaan, keskustelemaan ja havainnoimaan keskusteluryhmässä ja yhdessä ryhmän kanssa. Osaa tytöistä tullaan mahdollisesti myös haastattelemaan joko yksilö- tai ryhmähaastattelun muodossa. Vaikka Pro gradu- tutkimus on julkinen dokumentti, *ei siihen osallistuneita henkilöitä kyetä missään vaiheessa tunnistamaan* (nimet/koulu/alue anonymisoidaan). Pro gradu -tutkijana minulla on *salassapitovelvollisuus*, mikä tarkoittaa sitä, ettei ryhmässä kerättyä tietoa/tuloksia käytetä tai hyödynnetä muuhun tarkoitukseen.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistuvalla on oikeus kieltäytyä tai keskeyttää osallisuutensa tutkimukseen. Tutkija vastaa kysymyksiin ja tiedusteluihin tutkimuksesta sen aikana. Tutkimuksesta ei koidu kuluja tai haittaa siihen osallistuneille.

Hyväksyn tutkimukseen osallistumisen.

Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

Lisätietoa antaa tarvittaessa:

Pro gradu- tutkija

Piritta Honkanen

piritta.honkanen@helsinki.fi

Liite 2

Kuinka reagoit suuttuessasi/ongelmatilanteissa? Alun itsearviointilomake

Alun itsearviointi (2.kerta)	Maria	Sara	Katri	Nea
lyön toista ihmistä			x	
vittuilen	x	x	x	x
autan toisia				
hölmöilen				
vedän päihteitä				
soitan kitaraa				
itken				
syön liikaa	x		x	
menen datamaan				
juttelen aikuisen kanssa				
hakkaan nyrkkeilysäkkiä			x	
hakeudun terapiaan				
valehtelen				
potkin toista ihmistä			x	
lyön / potkin seinää tai ovea	x	x	x	x
keskustelen	x			
pyydän apua toiselta				
imppaan				
käytän pesäpallomailaa				
lähden rökille	x	x	x	
siivoan				
lähden urheilemaan				
itken				
oksennan				
tamppaan mattoja				
soitan suutani	x	x		x
rassaan mopoa				
juttelen kavereiden kanssa				
vetäydyn omiin oloihini				
huudan	x	x	x	x
puhun totta				
keskityn harrastukseeni				
heittelen tavaroita				
masennun				
dissaan toisia		x	x	x
vitsailen asiasta				
häiriköin	x	x	x	x
viiltelen itseäni				
kuuntelen musiikkia				
olen syömättä				
juon alkoholia				
poistun paikalta		x		
syyttelen itseäni				

Liite 3

Kuinka reagoit suuttuessasi/ongelmatilanteissa? Lopun itsearviointilomake

Lopun itsearviointi (9.kerta)	Maria	Sara	Katri	Nea
lyön toista ihmistä				
vittuilen			x	x
autan toisia				
hölmöilen				
vedän päihteitä				
soitan kitaraa				
itken				
syön liikaa				
menen datamaan				
juttelen aikuisen kanssa				
hakkaan nyrkkeilysäkkiä				
hakeudun terapiaan				
valehtelen				
potkin toista ihmistä				
lyön / potkin seinää tai ovea			x	x
keskustelen	x			
pyydän apua toiselta				
imppaan				
käytän pesäpallomailaa				
lähden rökille	x	x	x	x
siivoan				
lähden urheilemaan				
itken				
oksennan				
tamppaan mattoja				
soitan suutani	x	x		
rassaan mopoa				
juttelen kavereiden kanssa			x	
vetäydyn omiin oloihini				
huudan	x	x	x	
puhun totta				
keskityn harrastukseeni				
heittelen tavaroita				x
masennun				
dissaan toisia				
vitsailen asiasta				
häiriköin		x		x
viiltelen itseäni				
kuuntelen musiikkia				
olen syömättä				
juon alkoholia				
poistun paikalta	x	x		
syyttelen itseäni				

Liite 4**Mitä ajattelet seuraavista asioista? Alun- ja lopun itsearviointi****Alun itsearviointi (2.kerta)****Mitä ajattelet seuraavista asioista**

1 = ok
3 = ei ok

e = en käytä

k = käytän itse

	Maria	Sara	Katri	Nea
Alkoholin käyttö	1 (k)	2 (k)	1 (k)	1 (k)
Tupakointi	1 (k)	2 (k)	1 (k)	1 (k)
Huumeiden käyttö	3 (e)	3 (e)	2 (e)	2,5 (e)
Väkivallan käyttö	2 (e)	2,5 (e)	1,5 (k)	2 (e)
Kiusaaminen	2 (k)	2 (k)	2 (k)	2 (k)
Väkivallan ihannointi	3 (e)	- (e)	2,5 (e)	3 (e)
Valehtelu	2 (k)	3 (k)	2,5 (e)	2 (k)

Arvioi itseäsi seuraavien kysymysten avulla

1 = kyllä

3 = en

	Maria	Sara	Katri	Nea
Luotanko itseeni?	1,5	1	1	1,5
Olenko tyytyväinen itseeni?	2	2	3	1
Osaanko hillitä itseni?	1	2	2	1
Osaanko sanoa ei päihteille tai väkivallalle?	1	2	1	1

Lopun itsearviointi**(9.kerta)****Mitä ajattelet seuraavista asioista**

1 = ok
3 = ei ok

e = en käytä

k = käytän itse

	Maria	Sara	Katri	Nea
Alkoholin käyttö	1 (k)	1 (k)	1 (k)	1 (k)
Tupakointi	1 (k)	2 (k)	1 (k)	2 (e)
Huumeiden käyttö	3 (e)	2 (k)	2 (e)	2 (e)
Väkivallan käyttö	2,5 (e)	3 (e)	2 (e)	2 (k/e)
Kiusaaminen	2,5 (k)	3 (k/e)	2 (e)	3 (e)
Väkivallan ihannointi	3 (e)	3 (e)	3 (k)	1 (k/e)
Valehtelu	2 (k)	2,5 (k/e)	2 (k/e)	1 (k)

Arvioi itseäsi seuraavien kysymysten avulla

1 = kyllä

3 = en

	Maria	Sara	Katri	Nea
Luotanko itseeni?	1	1	1	1
Olenko tyytyväinen itseeni?	1	1/2	2	1
Osaanko hillitä itseni?	1,5	2	2	1
Osaanko sanoa ei päihteille tai väkivallalle?	1	1	1	1

Liite 5
**Elämän tärkeät asiat -
alkuarviointi**
**Alun itsearviointi
(2.kerta)**
Arvioi seuraavien asioiden tärkeyttä elämässäsi asteikolla
0-3

0= ei lainkaan tärkeä

1= vähän tärkeä

2= tärkeä

3= tosi tärkeä

	Maria	Sara	Katri	Nea
Perhe	3	3	3	3
Hyvien asioiden tekeminen	1	3	1	0
Ryypääminen	1	0	0	1
Ystävät	3	3	3	3
Tupakointi	2	2	2	0
Rakkaus	3	3	3	3
Ulkonäkö	2	2	2	3
Seksi	2	0123	2	2
Häiriköinti	1	2	1	1
Väkivallattomuus	2	0	0	2
Puhdas omatunto	-	2	1	1
Tietokone / Internet	2	2	1	1
Puhdas rikosrekisteri	1	2	2	2
Raha	3	3	3	3
Terveys	3	3	3	2
Turvallisuus	2	2	2	2
Luottamus	3	2	3	3
Onnellisuus	3-2	2	3	3
Rehellisyys	3	2	3	2
Harrastus	1	3	0	2
Valta	1	2	0	1

Liite 6
**Elämän tärkeät asiat -
loppuarviointi**
**Lopun itsearviointi
(9.kerta)**
Arvioi seuraavien asioiden tärkeyttä elämässäsi asteikolla
0-3

0= ei lainkaan tärkeä

1= vähän tärkeä

2= tärkeä

3= tosi tärkeä

	Maria	Sara	Katri	Nea
Perhe	3	3	3	3
Hyvien asioiden tekeminen	2	2	1	1
Ryypääminen	1	1	1	2
Ystävät	3	3	3	3
Tupakointi	1	0	1	0
Rakkaus	3	3	3	3
Ulkonäkö	2	2	2	2
Seksi	1	1	2	1
Häiriköinti	0	0	0	1
Väkivallattomuus	2	0	1	1
Puhdas omatunto	2	1	1	0
Tietokone / Internet	2	1	2	1
Puhdas rikosrekisteri	2	1	1	0
Raha	2	3	2	2
Terveys	3	3	1	1
Turvallisuus	2	2	1	1
Luottamus	3	2	3	3
Onnellisuus	3	3	3	3
Rehellisyys	3	2	3	3
Harrastus	2	3	1	3
Valta	1	1	1	1

Liite 7**Levottomat Tuhkimot -ryhmän arviointi**

1. Miten arvioisit Levottomat Tuhkimot -ryhmää kokonaisuutena?
huono kohtalainen hyvä erinomainen
2. Mikä ryhmässäsi mielestäsi on hyvää?
3. Onko ryhmässä mielestäsi ollut jotain huonoa? Mitä?
4. Millä ryhmän aikana käsitellyistä asioista on ollut Sinulle eniten merkitystä?
5. Millä ryhmän aikana käsitellyistä asioista on ollut Sinulle vähiten merkitystä? Tuntuiko joku asia tarpeettomalta, turhalta tai pitkävetiseltä?
6. Haluatko sanoa jotain palautetta ryhmän ohjaajille: ruusut ja risut?